

วรรณกรรมไทจีน: อะลอง-นาง
ဝဏ္ဏကမ္မဒေဝီ: အလုံ-နာ

ดิเรก อินจันทร์ (บรรณาธิการ)
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
(กันยายน ๒๕๖๑)

วรรณกรรมไทจีน : อะลอง-นาง ဝဏ္ဏကဏ္ဍဗျူဟိ : ၁၂၁၈-၉

บรรณาธิการ ดร.ดิเรก อินจันทร์

ISBN 978-616-7669-57-1

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๑

จำนวนที่พิมพ์ ๕๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ที่ปรึกษา - รองศาสตราจารย์ ดร.อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์
ที่ปรึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุชานาฏ สิตานุรักษ์
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- อาจารย์กรรณิการ์ พันชนะ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้ประสานงาน นางสาววราภรณ์ โยธาราชภู่

ออกแบบปก นายวีรพิชญ์ หิมารัตน์

พิมพ์ที่ อกิญาพริ้นติ้ง ๑๙/๗ ถ.หัดดีเสวี ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ดิเรก อินจันทร์. (บรรณาธิการ

วรรณกรรมไทจีน : อะลอง-นาง.

เชียงใหม่: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๖๑. ๑๑๘ หน้า

1. วรรณกรรมไทจีน: อะลอง-นาง. – I. ชื่อเรื่อง

การจัดทำเรื่องย่อวรรณกรรมไทจีน ที่มีชื่อเรื่องขึ้นต้นด้วยคำว่า อะลอง ซึ่งหมายถึงพระโพธิสัตว์ (จำนวน ๑๒ เรื่อง) และ นาง ซึ่งหมายถึงตัวละครเอกฝ่ายหญิง (จำนวน ๕ เรื่อง) จากคัมภีร์ไบเบิล และพบสา ที่บันทึกด้วยภาษาและอักษรไทจีน

ภาพปกหน้า ลวดลายจิตรกรรมฝาผนัง

วัดพระธาตุหลวงจอมคำ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน เมียนมาร์

บทคัดย่อ

หนังสือ “วรรณกรรมไทจีน : อะลอง-นาง” เป็นการนำชาดกนอกนิบาต และนิทานพื้นบ้านไทจีน ที่บันทึกด้วยอักษรและภาษาไทจีนมาสรุปเป็นเรื่องย่อเป็นภาษาไทย โดยคัดเลือกมาเฉพาะวรรณกรรมเรื่องที่มีชื่อขึ้นต้นด้วยคำว่า “อะลอง” จำนวน ๑๒ เรื่อง และ “นาง” จำนวน ๕ เรื่อง จาก “ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท” ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประกอบด้วย อะลองชนไก่ อะลองขี้จั่วแห้ง อะลองเขียวหอด อะลองควายลาย อะลองเจ้าสามลอ อะลองทอมด อะลองตองหยวก อะลองปลาส้ม อะลองปิงปลวก อะลองพระเจ้าดินเหนียว อะลองพระญาเสือเผือก และ อะลองมดส้ม ซึ่งตั้งชื่อวรรณกรรมตามพฤติกรรม ลักษณะเด่น หรือชื่อของตัวละคร เอกฝ่ายชาย นางนวลคำ นางบุญพิน นางम्मพัน นางรู้ไร และนางหอยไ้ ซึ่งตั้งชื่อเรื่องตามชื่อและพฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายหญิง เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบเนื้อหาโดยย่อ

Abstract

This booklet, titled « Tai Khün Literature : Along-Nang », gives various Khün folk jataka and tales recorded in their original writing, but resumed and summarized in Thai. Its opts only for « Along » (Bodhisattva, prince, king, hero), which are among twelve, and « Nang » (lady, lady, princess, queen), on the basis of five. These tales, presented in the form of manuscripts, belong to the « Fund of the Tai manuscripts and documents », Office of Arts and Culture, Chiang Mai Rajabhat University. Among the tales named « Along » include Along Khon Kai, Along Khi Wua Heng), Along Khieo Hod, Along Khuay Lai, Along Chao Samlo, Along Long To Mod, Along Tong Yuak, Along Pla Som et Along Pueng Pluak, Along Chao Din Nio, Along Phraya Sua Phuak and Along Mod Som. The names of the tales were given according to the action of the hero. Tales beginning with « Nang » are : Nang Nualgam, Nang Bunthin, Nang Phompan, Nang Rungrai et Nang Hoyhai. Here too, the names of the accounts are related to the conduct of the heroine.

Resume

Ce livret, ayant pour titre « Littérature tai khün : Along-Nang », présente les différents Jataka populaires et récits consignés dans leur graphie d'origine, mais résumés en langue thaïe. Ne sont retenus que les titres commençant par « Along » (Bodhisattva, prince, roi, hero), qui sont au nombre de douze, et « Nang » (demoiselle, dame, princesse, reine), qui en totalise cinq. Ces contes, présentés sous forme des manuscrits, appartiennent au « Fonds des Manuscrits et Documents tai », Bureau des Arts et de la Culture, Université Rajabhat de Chiang Mai. Parmi les histoires intitulées « Along » figurent : Along Khon Kai, Along Khi Wua Heng), Along Khieo Hod, Along Khuay Lai, Along Chao Samlo, Along Long To Mod, Along Tong Yuak, Along Pla Som et Along Pueng Pluak, Along Chao Din Nio, Along Phraya Sua Phuak and Along Mod Som. Les titres des contes sont donnés en fonction du domaine d'action du héros. Les contes commençant par « Nang » sont les suivants : Nang Nualgam, Nang Bunthin, Nang Phompan, Nang Rungrai et Nang Hoyhai. Là aussi, les intitulés des contes relèvent de l'attitude de l'héroïne.

คำนำ

จากการสำรวจ ทำทะเบียน ถ่ายภาพและจัดทำฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท โดยศูนย์ใบลานศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่ามีวรรณกรรมไทจีนประเภทชาดกอนกนิบาต และนิทานพื้นบ้านหลายๆ เรื่อง ที่มีชื่อเรื่องขึ้นต้นด้วยคำว่า “อะลอง” ซึ่งหมายถึง พระโพธิสัตว์ ตามด้วยคำที่บอกลักษณะเด่นหรือพฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายชาย และเรื่องที่มีชื่อขึ้นต้นด้วยคำว่า “นาง” แล้วตามด้วยชื่อหรือพฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายหญิง โดยวรรณกรรมเหล่านี้ล้วนแต่งด้วยภาษาไทยไทจีน ลักษณะเป็นร้อยที่มีสัมผัสระหว่างวรรค เหมาะสำหรับการเทศนาในโอกาสต่างๆ

หนังสือ “วรรณกรรมไทจีน : อะลอง-นาง” เล่มนี้ เป็นการคัดเลือกวรรณกรรมไทจีนที่มีชื่อเรื่องนำหน้าด้วยคำว่า “อะลอง” จำนวน ๑๒ เรื่อง และ “นาง” จำนวน ๕ เรื่อง มาสรุปเนื้อหาโดยย่อเป็นภาษาไทย เพราะเห็นว่ามีที่น่าสนใจทั้งด้านโครงเรื่อง อนุภาค การดำเนินเรื่อง สำนวนภาษา และกลวิธีในการตั้งชื่อเรื่อง เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมไทจีนของนักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อนาโตล เป็ลติเยร์ และคณะ ที่ได้มอบเอกสารเรื่องย่อของวรรณกรรมไทจีนส่วนหนึ่งที่เคยจัดทำไว้ มาจัดพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ด้วย

ดร.ดิเรก อินจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
คำนำ	จ
ความนำ	ช
หนังสือ งานวิจัย และการปริวรรตวรรณกรรมไทจีน เรื่องยอวรรณกรรมไทจีน (อะลอง-นาง)	ญ
(1) อะลองชนไก่	๑
(2) อะลองซั้งว่แห่ง	๗
(3) อะลองเขี้ยวหอด	๑๓
(4) อะลองควายลาย	๑๗
(5) อะลองเจ้าสามลอ	๒๓
(6) อะลองทอมด	๒๗
(7) อะลองตองหยวก	๓๑
(8) อะลองปลาส้ม	๓๗
(9) อะลองปึงปลวก	๔๑
(10) อะลองพระเจ้าดินเหนียว	๔๗
(11) อะลองพระญาเสื่อเผือก	๕๓
(12) อะลองมดส้ม	๕๗
(13) นางนวลคำ	๖๓
(14) นางบุญพิน	๗๑
(15) นางรู้ไร	๗๕
(16) นางम्मพัน	๘๓
(17) นางหอยไห้	๘๗
ภาคผนวก	๘๙

ความนำ

ชาวไทจีน ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกของเวียดนาม สาธารณรัฐแห่งสหภาพเวียดนามาร์ โดยมีเมืองเชียงตุงเป็นศูนย์กลาง ภาษาและอักษรไทจีนเป็นอักษรตระกูลเดียวกับอักษรธรรมล้านนา และวรรณกรรมของชาวไทจีนจึงมีเนื้อหาคล้ายกับวรรณกรรมล้านนาด้วย แต่มีการนำมาเรียบเรียงใหม่ แต่ละวรรคจะมี ๕-๖ พยางค์ และมีสัมผัสระหว่างวรรคตลอดเรื่อง เรียกว่า “ธัมมัสร้อย” เพื่อให้มีความไพเราะและเหมาะสำหรับการนำมาเทศนา พร้อมทั้งนำวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ แทรกในบทพรรณนาลักษณะตัวละคร พฤติกรรม เครื่องประดับ อาคารสถานที่ ป่าไม้ ดอกไม้ สัตว์ อาชีพ ประเพณี วิถีชีวิต และตลาด เป็นต้น

เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ ดร.อนาโตล โรเจอร์ เป็ลติเยร์ นักวิจัยของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient, EFEO) ได้สรุปเรื่องย่อของวรรณกรรมไทจีนเป็นภาษาไทย ภาษาฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษ จำนวน ๒๗๑ เรื่อง จัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ “วรรณกรรมไทยจีน” ขณะที่รวบรวมข้อมูลนั้นได้สรุปเนื้อหาวรรณกรรมไทจีนแต่ละเรื่องไว้อย่างละเอียด แต่เมื่อจัดพิมพ์ได้ตัดทอนเนื้อหาบางส่วนออกไปทำให้เรื่องย่อในหนังสือดังกล่าวมีขนาดสั้น แต่ถือได้ว่าเป็นผลงานที่ทำให้คนทั่วไปรู้จักวรรณกรรมไทจีนมากขึ้น

ที่ผ่านมา มีนักวิชาการ และนักศึกษาศาखाต่าง ๆ ได้นำวรรณกรรมไทจีนมาปริวรรตเป็นอักษรไทยหลายเรื่อง เช่น ดร.อนาโตล เป็ลติเยร์ ปริวรรตและจัดพิมพ์หนังสือเรื่องอลองเจ้าสามลอ สุ่มังคะและปทุมมุกษะ กาลาชาเครือดอก เจ้าบุญหลง สุขวันฉะว้าวหลวง กาเลออกหน่อ นิทานศีลห้า มฆวา หนูเผือก-หนูคำ มาตลังกา และจันทโสภะ ส่วนฉัฐพงษ์ ปิ่นโมรา ได้ปริวรรตวรรณกรรมไทจีน เรื่องอะลองขี้วัวแห่ง อะลองเขียวหอด อะลองหอมด และอะลองมดส้ม พิมพ์ในหนังสือชื่อ “อะลอง พระโพธิสัตว์ไทจีน” นอกจากนั้นยังมีการนำวรรณกรรมไทจีนมาศึกษาใน

มิติต่างๆ ทั้งด้านภาษา วรรณกรรม และคติความเชื่อ เช่น เรื่องกำกาดำ อะลอง พระเจ้าดินเหนียว สุขวันฉะว้าวหลวง และสามลอนางอุเปียม เป็นต้น

เมื่อสำรวจวรรณกรรมไทจีนที่ได้มีการทำทะเบียนและถ่ายภาพไว้แล้ว พบวรรณกรรมที่น่าสนใจ แต่งหรือเรียบเรียงใหม่โดยชาวไทจีน คือวรรณกรรมที่มีคำนำหน้าชื่อเรียกว่า “อะลอง” ซึ่งเป็นคำศัพท์พม่า หมายถึงพระโพธิสัตว์ แล้วตามด้วยคำที่บอกพฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายชาย หรืออนุภาคที่โดดเด่นของเรื่องนั้นๆ วรรณกรรมอะลองนี้พบแพร่หลายในกลุ่มชาวไทจีน ไทลื้อ และไทใหญ่ นอกจากนั้นยังมีวรรณกรรมอีกหลายเรื่องที่มีคำนำหน้าชื่อเรียกว่า “นาง” ซึ่งเป็นการนำชื่อของตัวละครฝ่ายหญิงมาตั้งชื่อเรื่องด้วย

“วรรณกรรมไทจีน : อะลอง-นาง” ที่คัดเลือกมาสรุปใจความสำคัญในหนังสือเล่มนี้ มีชื่อเรื่องและที่มาของชื่อ ดังนี้

อะลองชนไก่ ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์เป็นชายทุคติะยากจนไม่มีบ้านและที่ดินอน จึงเอาใบไม้แห้งและชนไก่มาปูนอนเพื่อความอบอุ่น และเอาเงินไปซื้อไก่มาเลี้ยง แล้วขายได้กำไรหลายเท่าตัว

อะลองซี้วแห่ง ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์เอาซี้วแห่งมาขึ้นเป็นก้อน แล้วพอกแก้ววิเศษซ่อนไว้

อะลองเขี้ยวหอด เป็นชื่อของพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีรูปร่างหน้าตาและผิวพรรณดี เป็นที่รักของคนทั้งหลาย (มีอีกชื่อหนึ่งคือนางสามผิว)

อะลองควายลาย ตั้งชื่อเรื่องจากควายที่สีผิวลายซึ่งพระอินทร์นำมามอบให้กับพระโพธิสัตว์เพื่อใช้เป็นพาหนะและคอยช่วยเหลือเรื่องต่างๆ

อะลองเจ้าสามล่อ ตั้งชื่อเรื่องตามชื่อของตัวละครเอก คือเจ้าสามล่อ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่ชาดกแต่เป็นนิทานพื้นบ้าน

อะลองทอมด ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์นำมดแดงมากัดกันเพื่อให้ลืมความหิว (มีอีกชื่อหนึ่งคืออะลองต่อทำทอมด)

อะลองตองหยวก ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์ยากจนมาก ต้องนำไปตองมานุ่งห่มแทนเสื้อผ้า

อะลองปลาส้ม ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์ทำปลาส้มไปถวายพระราชแล้วได้รับรางวัลเป็นทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก

อะลองปิงปลวก ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์คลอดออกมาแล้วถูกนำไปทิ้งไว้ที่จอมปลวก (มีอีกชื่อหนึ่งคือรัตนสุขกุมารชาดก)

อะลองพระเจ้าดินเหนียว ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์ได้นำเอาดินเหนียวมาปั้นเป็นพระพุทธรูปแล้วนำไปถวายไว้กับวัดแห่งหนึ่ง (มีอีกชื่อหนึ่งคือจันทกุมารชาดก)

อะลองพระญาเสือเผือก ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์ถูกนำไปปล่อยในป่าแล้วได้อาศัยอยู่กับพระญาเสือเผือก

อะลองมดส้ม ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์ได้ช่วยเหลือพระญามดส้มที่กำลังทำรังอยู่ ภายหลังได้รับแก้วมณีวิเศษจากพระญามดส้มด้วย

นางนวลคำ ตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือนางนวลคำ

นางบุญพิน ตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือนางบุญพิน

นางรุ่งไร ตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือนางรุ่งไร (เรื่องนี้ไม่ใช่ชาดกแต่เป็นนิทานพื้นบ้าน)

นางผมพัน ตั้งชื่อเรื่องตามลักษณะเด่นของตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือนางผมพัน

นางหอยให้ ตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือนางคำแดงน้อยใจที่ถูกกล่าวหาว่าขโมยปิ่นปักผม จึงกระโดดเข้ากองไฟ แล้ววิญญาณของนางได้ไปเกิดเป็นรังกิ้งก่า

เรื่องย่อของวรรณกรรมเหล่านี้ คงจะเป็นการแนะนำวรรณกรรมไทจีนให้คนทั่วไปได้รู้จัก และนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาในมิติต่างๆ ต่อไป

หนังสือ งานวิจัย และการปริวรรตวรรณกรรมไทจีน

การปริวรรตวรรณกรรมไทจีน

ณัฐพงศ์ ปิ่นโมรา. ๒๕๕๘. อะลอง พระโพธิสัตว์ไทจีน. มปท.

ทวี สว่างปัญญางกูร. ๒๕๒๙. ตำนานเมืองเชียงตุง. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แสงหล้า ธรรมศิริ, ครุบา. ๒๕๕๒. ธรรมมุสสติ ต้องเตยต้องมอง. ทำซีเหล็ก
(เมียนมาร์) : วัดพระธาตุสายเมือง จังหวัดทำซีเหล็ก รัฐฉาน.

อนาโศล เป็ดติเยร์. ๒๕๓๑. อลองเจ้าสามลอ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

----- ๒๕๓๒. สุ่มคละและปทุมมุกซะ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

----- ๒๕๓๓. กาลาซาเครือดอก. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

----- ๒๕๓๕. เจ้าบุญหลง. เชียงใหม่: วัดท่ากระดาศ ต.ฟ้าฮ่าม อ.เมือง
จ.เชียงใหม่.

----- ๒๕๓๖. สุขวันณะว้าวหลวง. เชียงใหม่: วัดท่ากระดาศ ต.ฟ้าฮ่าม อ.เมือง
จ.เชียงใหม่.

----- ๒๕๓๗. คำวกลอนขอเชียงตุง. เชียงใหม่: วัดท่ากระดาศ ต.ฟ้าฮ่าม
อ.เมือง จ.เชียงใหม่.

----- ๒๕๔๒. กาแลออกหน่อ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

----- ๒๕๔๔. นิทานศีลห้า. เชียงใหม่: วัดท่ากระดาศ ต.ฟ้าฮ่าม อ.เมือง
จ.เชียงใหม่.

----- ๒๕๔๙. มฆวา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

----- ๒๕๕๒. หนูเผือก-หนูคำ. เชียงใหม่: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

อนาโตน เป็ลติเยร์. ๒๕๕๕. **มาตลังกา**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่

-----, ๒๕๕๙. **จันทโสภา** เชียงใหม่: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่.

หนังสือและงานวิจัย (วรรณกรรมไทจีน)

เกวลี แฝงต่าย. ๒๕๕๖. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมไทจีนเรื่องอลองดินเหนียว**.

วิทยานิพนธ์สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐพงศ์ ปิ่นโมรา. ๒๕๕๕. **วรรณกรรมอลองไทจีน**. เชียงใหม่: สาขาวิชาภาษาไทย
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พัทธิธิดา เล่ห์สิงห์. ๒๕๕๕. **วรรณกรรมขับขานในสังคมไทจีน เชียงตุง**. เชียงใหม่:

วิทยานิพนธ์สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริวรรณ อ่อนเกตุ. ๒๕๓๕. **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องอลองเจ้าสามลอ**.

เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สดศรี ดรน้อย. ๒๕๓๙. **การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง “กำกาดำ” ฉบับ**

ล้านนาอีสานและไทจีน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์สาขาภาษาและ
วรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. ๒๕๓๙. **สุขวิถณะวัพลวง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทที่มี**

ต่อสังคม. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์สาขาภาษาและ วรรณกรรมล้านนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

-----, ๒๕๕๔. **สามลอนางอุเปี่ยมและเจ้าสุรนางมโนห์รา: ความหมายและการ**

ดำรงอยู่ในบริบททางสังคมของชนชาติไท. เชียงใหม่: ดุษฎีนิพนธ์สาขา
ภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวินศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่.

อนาโตน เป็ลติเยร์. ๒๕๒๙. **วรรณกรรมไทจีน**. เชียงใหม่: ดวงกลมบุ๊คเซนเตอร์.

(๑)

๖๖๖๖ - อะลองชนไก่

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายได้สนทนารวมกันโดยปรารภเรื่องความเพียรและอุปสรรคในการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าได้สดับแล้วจึงตรัสว่าแม้ในอดีตครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์นั้นได้บำเพ็ญเพียรและพบอุปสรรคมากมาย บางครั้งได้เกิดในชาติตระกูลที่ต่ำต้อย ต้องตกทุกข์ได้ยาก ตรัสเพียงเท่านั้นแล้วนั่งอยู่ ภิกษุทั้งหลายจึงขอให้แสดงพระธรรมเทศนา พระพุทธเจ้าจึงนำชาดกมาแสดง ดังนี้

ณ เมืองหังสาวติ ปกครองโดยพระญาธัมมิกราช มเหสีคือนางเหมา มีพระธิดา ๗ องค์ โดยองค์สุดท้ายคือนางคำผง เมื่อเติบโตใหญ่แล้วธิดาทั้งหลายจึงได้เสกสมรสกับเจ้าชายของเมืองต่างๆ ยกเว้นนางคำผงที่มีอายุเพียง ๑๔ ปี พระญาธัมมิกราชจึงยังไม่ได้หาคู่ครองให้ หลายปีต่อมา เมื่อนางคำผงโตเป็นสาวแล้ว พระญาธัมมิกราชจึงหาคู่ให้โดยประกาศว่าหากใครสามารถเอาเงินหนึ่งบาทไปลงทุนแล้วได้กำไร ๑๐๐ บาท จะยกนางคำผงให้เป็นชายา บรรดาเจ้าชายและลูกเศรษฐีทั้งหลายจึงมาอาสาแต่ไม่มีผู้ใดสามารถทำได้สำเร็จ

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นชายหุคตะยากจน ชื่อสิริคุตตกุมาร เมื่ออายุได้ ๑๐ ขวบ บิดาได้เสียชีวิตไป สิริคุตตกุมารจึงตัดไม้หาฟืนเพื่อขายแล้วเอาเงินมาแลกอาหารเลี้ยงดูแม่ ครั้นถึงฤดูหนาวจึงเอาหญ้า ฟางแห้งและขนไก่มาปูนอนเพื่อความอบอุ่น เมื่อทราบว่พระญาเจ้าเมืองทำให้น่าเงิน ๑ บาท ไปลงทุนแล้วหากได้กำไร ๑๐๐ บาท จะยกพระธิดาให้ชายผู้นั้น สิริคุตตกุมารจึงไปขออาสา

เมื่อพระญาธัมมิกราชประทานเงินให้ ๑ บาทแล้ว สิริคุตตกุมารจึงนำไปซื้อแม่ไก่ดำมา ๑ ตัว เลี้ยงดูเป็นอย่างดีจนแม่ไก่ดำนั้นฟักไข่แล้วเกิดเป็นลูกไก่ ๑๔ ตัว

จากนั้นเลี้ยงต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมีไก่ทั้งหมด ๓,๕๕๐ ตัว เมื่อนำไปขายแล้ว จึงเก็บเงินไว้ ๑๐๐ บาท พอครบปีแล้วจึงนำไปให้พระญาธัมมิกราชา เห็นว่าชายหนุ่มเป็นผู้มีปัญญา จึงยกนางคำผางให้เป็นแก่ชายหนุ่มคนจนนั้นตามสัญญา

ต่อมาเขยผู้พี่ทั้ง ๖ คน จะไปค้าขายต่างเมือง สิริคุตตกุมารจึงไปค้าขายด้วย โดยครั้งนั้นนางคำผางจะลงทุนให้ แต่สิริคุตตกุมารไม่ยอม แต่ขอรับเพียงเงิน ๑ บาท เท่านั้น ฝ่ายพี่เขยทั้งหลายต่างเตรียมเกวียนคนละ ๑๐ เล่ม สิริคุตตกุมารบอกพี่เขยเหล่านั้นว่าตนเองไม่เคยค้าขาย แต่จะขอติดตามไปเพื่อช่วยทำอาหารและคอยดูแลไว้ให้

เมื่อขบวนเกวียนเดินทางไปถึงเมืองตักกสิลา เมื่อเจ้าเมืองทราบว่ามีขบวนเกวียนพ่อค้าต่างเมืองมาโดยไม่บอกกล่าวล่วงหน้า จึงคิดอุบายให้อำมาตย์คนสนิทไปบอกว่า การที่พ่อค้าทั้ง ๗ คน มาค้าขายโดยไม่บอกกล่าวนั้นมีความผิด รวมทั้งการยิณกยางที่คาบทองคำมาให้พระญาเจ้าเมือง ดังนั้นต้องนำทองคำมาชดใช้ มิฉะนั้นจะถูกยึดสินค้าและทรัพย์สินทั้งหมด ทำให้พ่อค้าทั้ง ๖ ตกใจมาก แต่สิริคุตตกุมารได้อาสาไปเข้าเฝ้าเจ้าเมือง โดยแจ้งว่าพวกตนไม่ใช่พ่อค้าธรรมดา หากแต่เป็นลูกเขยของพระญาธัมมิกราชา เมืองหังสาวตินคร การมาค้าขายครั้งนี้เป็นคำสั่งของพระญาธัมมิกราชา เพราะมีนกยางตัวหนึ่งบินไปขโมยทองคำในวังหลวงแล้วหนีมายังเมืองนี้ พวกตนจึงออกติดตามมา เมื่อนกยางตัวนั้นเป็นของพระญาเจ้าเมืองนี้ ขอให้พระญาเจ้าเมืองชดใช้ทองคำโดยคิดเป็นสองเท่า หากไม่ยอมจะกลับไปนำกองทัพบาตีเมืองตักกสิลา

ฝ่ายเจ้าเมืองตักกสิลา เมื่อถูกตอบโต้เช่นนั้นจึงตกใจ เห็นว่าเป็นเพราะความโลภของตนเป็นเหตุ จึงปรึกษากับเสนาอำมาตย์แล้วตอบกลับว่าเมืองของตนมีทองคำไม่พอที่จะชดใช้ จึงขอแบ่งเมืองให้ครึ่งหนึ่ง สิริคุตตกุมารจึงนำความไปบอกพี่เขยของตน แล้วทั้งหมดก็ได้ค้าขายในเมืองนั้นด้วยความราบรื่น

เมื่อเวลาล่วงเลยไปพอสมควรแล้ว บรรดาเขยทั้งหมดจึงเดินทางไปค้าขายต่อที่เมืองพาราณสี ฝ่ายพระญาพาราณสีที่ตาข้างซ้ายบอด และเป็นคนโง่ เมื่อ

ทราบว่ามีพ่อค้าจากต่างเมืองมาค้าขายแล้วอยากจะครอบครองสินค้าเหล่านั้น จึงให้อำมาตย์คนสนิทไปสืบข่าว จากนั้นได้เรียกพ่อค้าไปเข้าเฝ้า เมื่อสิริคุตตกุมารทราบเรื่องจึงอาสาไปแทน

พระญาพาราณสี ตรัสว่าตนกับพระญาธัมมิกราชเคยเป็นสหายกัน เมื่อหลายปีก่อน พระญาธัมมิกราชเคยมาประทับที่เมืองนี้ แต่ล้มป่วยและตาบอดไปข้างหนึ่ง พระญาพาราณสีส่งสารจึงควักดวงตาข้างซ้ายใส่แทนให้ โดยที่พระญาธัมมิกราชสัญญาว่าอีกสามปีจะนำดวงตานั้นมาคืน ซึ่งตนได้รอมูมาจนถึงปัจจุบัน แต่พระญาธัมมิกราช ยังไม่ได้นำดวงตามาคืน เมื่อทราบว่าพ่อค้าที่มาครั้งนี้เป็นบุตรเขยของพระญาธัมมิกราช ขอให้ทุกคนมอบสินค้าทั้งหมดเพื่อخذใช้แทนค่าของดวงตาที่ตนควักให้ไปนั้น

สิริคุตตกุมาร จึงกล่าวว่าหากพระญาพาราณสีเป็นสหายกับพระญาธัมมิกราชจริงๆ ขอให้บอกชื่อพระบิดา พระมารดา และมเหสีของพระญาธัมมิกราช แต่พระญาพาราณสีไม่สามารถตอบได้ สิริคุตตกุมารจึงทูลว่าแม้จะตอบไม่ได้ ตนก็ไม่ได้ติดใจ แต่จะมอบดวงตาของตนแทนดวงตาของพระญาธัมมิกราช โดยจะต้องควักดวงตาของพระญาพาราณสีออกมาเสียก่อน แล้วล้วงเอามือออกมาจากย่ามและเข้าไปหา ฝ่ายพระญาพาราณสีเห็นเช่นนั้นจึงตกใจ และรีบบอกว่าพระองค์ไม่ อยากได้ดวงตาคืนแล้ว

สิริคุตตกุมารจึงกล่าวว่า พระองค์เป็นคนโลก ไม่มีทศพิธราชธรรม ช่มเหงประชาชน ตนเองจะกลับไปยกทัพกลับมาถล่มเมืองนี้ให้พินาศ พระญาพาราณสียิ่งตกใจกลัว จึงขอสวามิภักดิ์พร้อมกับมอบปราสาทให้หลังหนึ่ง พ่อค้าจากหงสาวดีนครจึงได้ค้าขายต่อมาด้วยความสะดวกสบาย

จากนั้นขบวนพ่อค้าจากเมืองหงสาวดี ได้เดินทางไปถึงเมืองทริภุญไชย เจ้าเมืองซึ่งมีความโลภ เมื่อทราบว่ากองเกวียนขบวนใหญ่ของพ่อค้าไปถึง จึงอยากจะยึดสินค้าและทรัพย์สมบัติ ได้เรียกให้พ่อค้าไปเข้าเฝ้า โดยนำหญาทองแก่

๗ คน แล้วบอกว่าพระญาเจ้าเมืองหงสาวดีเคยมาพักที่เมืองนี้ และได้ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ท้อง โดยบอกว่าจะให้ลูกมาดูแลหญิงเหล่านี้แล้วก็กลับเมืองไป เมื่อลูกชายของเจ้าเมืองพาราณสีมาถึงที่นี่แล้ว จะต้องดูแลหญิงตั้งครรภ์ทั้ง ๗ คนนี้ มิฉะนั้นจะถูกยึดทรัพย์สินทั้งหมด สิริคุตตกุมารจึงกราบทูลว่า พระบิดาได้สั่งมาว่าให้หญิงเหล่านี้ไปคลอดที่เมืองหงสาวดี มิฉะนั้นจะไม่รับผิดชอบใดๆ โดยจะต้องให้ออกเดินทางทันที เมื่อหญิงท้องแก่เหล่านั้นได้ยืนแล้วจึงพากันร้องไห้ และบอกว่าพวกตนมีสามีซึ่งอยู่ในเมืองหริภุญชัยนี้ และจะคลอดลูกในเมืองหริภุญไชยเท่านั้น สิริคุตตกุมารจึงบอกพระญาเจ้าเมืองหริภุญไชยว่า พวกตนมิใช่พ่อค้าธรรมดา หากแต่เป็นชายของพระญาธัมมิกราชแห่งหงสาวดีตนคร เคยกรำศึกมามากและไม่เคยพ่ายแพ้ผู้ใด เมื่อพระญาหริภุญไชยได้ยืนเช่นนั้น จึงยอมขอขมาและยกเมืองครึ่งหนึ่งให้ปกครอง ราชบุตรชายทั้งหมดจึงอยู่ค้าขายที่นั่น แล้วเคลื่อนขบวนเกวียนต่อไป

วันหนึ่ง ขณะเขยทั้งหลายคน นำสินค้าไปขายนั้น สิริคุตตกุมารได้นำฝูงวัวที่ใช้เทียมเกวียนบรรทุกสินค้าไปเลี้ยงในป่า นั่งพักอยู่ใต้ต้นไทรใหญ่ตนหนึ่ง และคิดอยู่ในใจว่าหากตนเองกลับไปโดยไม่มีสิ่งใดติดมือกลับไป ก็คงจะอัปอายชาวเมืองเป็นแน่ คิดกังวลอยู่เช่นนั้นจนมอยหลับไป เมื่อพระอินทร์ทราบเหตุแล้วจึงนำแก้วค่าควรเมือง ๒ ลูก มาวางใกล้ๆ ที่สิริคุตตกุมารนอนอยู่ เมื่อตื่นขึ้นและพบแก้วเปล่งรัศมีเรือเรืองมากจึงเอาผ้าไปคลุมไว้ แต่แก้วยังเปล่งประกายอยู่

สิริคุตตกุมารพยายามเอาผ้าหลายผืนมาห่อไว้แต่ยังคงเปล่งรัศมีเช่นเดิม จึงเอาชี้วัวไปพอกไว้ จึงปิดบังรัศมีแก้วทั้งคู่ขึ้นได้ จากนั้นสิริคุตตกุมารได้เอาชี้วัวมาขึ้นเป็นก้อนกลมๆ อีก ๑๐๐ ก้อน แล้วนำไปตากไว้ให้แห้ง เมื่อถึงเวลาตอนเย็นจึงเอาก้อนชี้วัวแห้งทั้งหมดกลับไปด้วย

เมื่อถึงกำหนดกลับเมืองหงสาวดีแล้ว สิริคุตตกุมารจึงเอ่ยขอฝากก้อนชี้วัวแห้งบรรทุกเกวียนกลับไปด้วยแต่พี่เขยทั้งหลายไม่ยอม สิริคุตตกุมารจึงเอาก้อนชี้วัวแห้งใส่กระบุงแล้วหาบตามขบวนเกวียนไป คืบหนึ่งขณะที่พักขบวนเกวียนอยู่ในป่านอกเมืองได้มีฝนตกหนัก เมื่อฝนหยุดแล้วอากาศจึงเย็นลง มีแมลงจำพวกเหลือบยุง

และรับจำนวนมากมารบกว สิริคุตตกุมารจึงนำก้อนขี้วัวแห้งมาสูมไฟเพื่อรับไอร้อน และไล่แมลง พี่ชายทั้งหลายที่หนาวสั่นได้ไปร่วมผิงไฟด้วย และขอแบ่งขี้วัวแห้งไปสูมไฟ แต่สิริคุตตกุมารไม่ยอมให้ พวกพี่ชายทั้งหลายจึงใช้กำลังเข้ายื้อแย่งเอาขี้วัวแห้งไปสูมไฟจนหมด คงเหลือเฉพาะขี้วัวแห้งสองก้อนที่สิริคุตตกุมารได้แอบซ่อนไว้

เมื่อเดินทางถึงเมืองหังสาวัดตินครแล้ว ในขณะที่พี่เขยนำทรัพย์สินเงินทองที่ได้จากการไปค้าขายมาถวายพระญาณัมมิกราช สิริคุตตกุมารได้นำขี้วัวแห้งสองก้อนนั้นถวายและบอกว่าเป็นของวิเศษ พระญาณัมมิกราชจึงกริ้วเพราะคิดว่าสิริคุตตกุมารดูถูกพระองค์ แต่เมื่อนำก้อนขี้วัวแห้งมาผ่าดู จึงพบแก้วมณีมีค่า ๒ ลูก มีรัศมีสดใสรุ่งเรืองงามตา พระญาณัมมิกราชเห็นเช่นนั้นจึงสอบถามความเป็นมา สิริคุตตกุมารจึงทูลว่าตนเองนำขี้วัวแห้งอย่างนี้มาเพื่อถวายถึง ๑๐๐ ก้อน แต่พี่ชายทั้ง ๖ คน แย่งไปแล้วนำไปสูมไฟจนหมด คงเหลือเพียงสองก้อนนี้เท่านั้น พระญาณัมมิกราชจึงสั่งให้พี่ชายทั้ง ๖ คน นำทรัพย์สินเงินทองมาชดใช้มูลค่าของแก้วที่ถูกเผาไปนั้น ต่อมา พระญาณัมมิกราช ได้ราชาภิเษกให้สิริคุตตกุมารปกครองหังสาวัดตินครแทนพระองค์ต่อไป

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติจบแล้ว จึงนำสโมธานกถาชี้แจงว่าบุคคลในอดีตชาตินั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

บิดาของสิริคุตตกุมาร ได้มาเกิดเป็นพระเจ้าสุทโธทนะ
มารดาของสิริคุตตกุมาร ได้มาเกิดเป็นพระนางสิริมหามายา
พระญาณัมมิกราชา ได้มาเกิดเป็น พระมหากัสสปะ
พระอินทร์ ได้มาเกิดเป็นพระอนรุทธะ
ชาวเมืองทั้งหลายได้มาเกิดเป็นพุทธบริษัท
นางคำผิง ได้มาเกิดเป็นพระนางยโสธราพิมพา
ส่วนสิริคุตตกุมาร ได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในปัจจุบันนี้

(๒)

วรรณคดี - อะลองซี้จัวแห่ง

สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม ที่สร้างถวายเป็น
นายอนาถปิณฑิกัสสมหาเศรษฐี ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องการบำเพ็ญบารมี
ด้วยการทำบุญให้ทาน รักษาศีลและเจริญสมาธิภาวนา พร้อมทั้งอุทิศส่วนกุศล
ระลึกถึงคุณความดีของบิดามารดาและผู้มีอุปการคุณแก่ตน จะเป็นปัจจัยนำไปสู่
พระนิพพาน จากนั้นพระอานนที่ไดกราบทูลขอให้แสดงบุญกรรมหรือการบำเพ็ญ
บารมีในอดีตชาติเพื่อให้ภิกษุทั้งหลายได้ฟัง พระพุทธเจ้าจึงยกนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง
มาให้ฟัง ดังนี้

ณ เมืองพาราณสีซึ่งมีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุขร่มเย็น และอุดมสมบูรณ์
ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร เพราะพระญาพาราณสีทรงปกครองด้วยทศพิธราชธรรม
มีมเหสีพระนามว่าจันทาเทวี มีพระโอรสองค์หนึ่ง มีรูปร่างหน้าตาผิวพรรณดี เป็นที่
รักของญาติและหญิงสาวทั้งหลายที่ได้พบเห็น จากนั้นมเหสีได้ประสูติพระธิดาอีก
๖ องค์หนึ่ง คือพิมพา นางอามคำ นางไอ่ นางเอา นางอก และนางอินคำ ซึ่งล้วนมี
รูปร่างหน้าตาดี ผิวพรรณผ่องใส และกิริยาอ่อนช้อยงดงาม ต่อมาเมื่อโอรสและธิดา
เจริญวัยแล้ว พระญาพาราณสีจึงได้สร้างปราสาทให้แต่ละคนอยู่อย่างสุขสบาย
บรรดาเจ้าเมืองและเจ้าชายทั้งหลาย เมื่อทราบข่าวพระญาเมืองพาราณสีมีธิดาทรง
สิริโฉมงดงาม จึงมาสู่ขอไปเป็นชายาของตน แต่พระญาพาราณสียังไม่ได้ยกให้ใคร
โดยอ้างว่าธิดาเหล่านั้นยังไม่ถึงวัยที่จะครองเรือน

ในสมัยนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นทศตะ ชื่อว่าสุนันทะ อาศัยอยู่
กับพ่อแม่ที่มีฐานะยากจน หาเลี้ยงชีพด้วยการหาฟืน ใบตองและของป่าไปขายเพื่อ
นำเงินมาซื้อข้าวและอาหาร

วันหนึ่งหลังจากที่สุนันทะนอนหลับแล้ว บิดามารดาที่เพิ่งกลับมาจากป่า ได้นำเห็ดและผักมาแกงแล้วกินเป็นอาหาร เมื่ออิ่มแล้วเกิดอาการคลื่นเหียนอาเจียนรุนแรงจนสิ้นสติแล้วเสียชีวิตไป ทิ้งให้ลูกน้อยต้องอยู่เพียงตัวคนเดียว รุ่งเช้ามาเมื่อเห็นบิดามารดานอนเสียชีวิตอยู่ สุนันทะกุมารจึงร้องไห้เศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง จนชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงพากันมาดู เมื่อทราบวาทังคุเสียชีวิตแล้วจึงช่วยกันจัดการเผาศพแบบตามมีตามเกิด เมื่ออยู่อาศัยตามลำพัง สุนันทะซึ่งอายุเพียง ๗ ปี จึงต้องดำรงชีพด้วยการขอทานตามที่ต่างๆ แล้วกลับมาพักอาศัยอยู่ที่เรือนหลังเล็กและผูกฟาง จนถึงอายุได้ ๑๖ ปี จึงเริ่มเข้าป่าหาฟืนมาขายเลี้ยงชีพ

วันหนึ่งสุนันทะออกจากบ้านแล้วเดินเข้าป่าหาฟืนตามปกติ แต่ได้เดินทางไปจนถึงป่าหิมพานต์ ไปพบหนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งน้ำได้แห้งไปแล้ว แต่มีนาคตัวหนึ่งอาศัยอยู่ ซึ่งนาคตัวนั้นร้องขอความช่วยเหลือ โดยบอกว่าตนคือพระยูนาค ได้มาเล่นน้ำที่สระแห่งนี้ ครั้นเมื่อน้ำแห้งไปแล้วจึงไม่สามารถกลับไปยังเมืองนาคของตนได้ ขณะนี้ลูกเมียของตนคงรอคอยอยู่ด้วยความกระวนกระวายใจ สุนันทะเกิดความสงสาร จึงหาเชือกและไม้ไผ่มาทำเป็นตะกร้าเพื่อแบกพระยูนาคนั้นไปยังสระน้ำอีกแห่งหนึ่งที่มีน้ำอยู่เต็ม เมื่อไปถึงหนองน้ำแล้ว พระยูนาคได้บอกกับสุนันทะว่าให้รออยู่ตรงนี้ก่อนแล้วได้ดำน้ำกลับไปยังเมืองนาคแล้วนำแก้วแหวนเงินทองของมีค่าต่างๆ มากมายมามอบให้ เพื่อเป็นการตอบแทนที่ได้ช่วยเหลือตน เมื่อได้รับแก้วแหวนเงินทองของมีค่าจากพระยูนาคแล้ว สุนันทะก็ได้หาบกลับมายังเรือนของตน ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ฝ่ายพระยาพาราณสี เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีและธิดาทั้งหลายได้เติบโตใหญ่สมควรครองเรือนแล้ว จึงประกาศว่าบัดนี้ธิดาของตนสมควรมีคู่ครองแล้ว โดยประสงค์จะให้สมรสกับชายหนุ่มที่มีเชื้อสายเผ่าพันธุ์เดียวกัน เสนาอำมาตย์และเศรษฐีทั้งหลายจึงได้บอกแก่บุตรชายของตนให้แต่งเครื่องบรรณาการของฝากไปถวายและให้ธิดาของพระยาพาราณสีเลือกคู่ครอง

เมื่อราชธิดาทูกองค์ยกเว้นนางอินคำเลือกคู่ได้แล้ว พระญาวารานสีจึงหา
 ฤกษ์งามยามดีแล้วจัดงานอภิเษกสมรสอย่างยิ่งใหญ่ เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน ส่วน
 นางอินคำ ธิดาองค์สุดท้ายที่ยังไม่ได้เลือกใครเป็นคู่ครอง พระอินทร์จึงได้มาเข้าฝัน
 ว่า หากจะเลือกคู่ครองที่เหมาะสมกับนางนั้น ให้เลือกผู้ที่มีฐานะยากจน นุ่งเสื้อผ้า
 ขาดวิน ไม่มีทรัพย์สินสมบัติใดๆ แต่ภายหน้าจะได้สุขสบาย เพราะชายผู้นั้นเป็นหน่อ
 พุทธางกูร แล้วพระอินทร์ได้ไปเข้าฝันสุนันทะว่า พรุ่งนี้เข้าให้แต่งกายด้วยเสื้อผ้า
 เก๋ๆ แล้วให้เข้าไปในเมือง แล้วมุ่งไปที่ปราสาทของนางอินคำเพื่อให้นางเลือกเป็น
 คู่ครอง รุ่งขึ้น สุนันทะจึงได้เดินทางเข้าไปในเมือง แล้วมุ่งตรงไปยังปราสาทของนาง
 อินคำตามคำบอกของพระอินทร์ เมื่อนางอินคำเห็นสุนันทะมีลักษณะตรงกับที่พระ
 อินทร์ได้มาบอกแล้ว จึงบอกกับพระญาวารานสีว่าตนพบเนื้อคู่แล้ว แต่เมื่อพระญา
 วารานสีได้พบกับสุนันทะแล้วทรงแปลกใจยิ่งนักที่ธิดาคนสวยเลือกชายทุกระ
 ยากจนเป็นคู่ครอง จึงห้ามไว้แต่นางอินคำไม่ยอมจึงจำยอมให้แต่งงานกัน แม้จะถูก
 พระบิดา ญาติและชาวเมืองตำหนิติเตียนว่าเป็นคนบ้า ชายหนุ่มหน้าตาดีมีทรัพย์สิน
 สมบัติ เช่น ลูกเสนาอำมาตย์และเศรษฐีทั้งหลายมาให้เลือกมากมาย แต่เลือกชาย
 คนยากจนเป็นคู่แทน

เมื่อได้อยู่ด้วยกันแล้ว สุนันทะจึงนำทรัพย์สินเงินทองและของวิเศษที่ตน
 ได้รับจากพระญานาคและซ่อนไว้ที่บ้านมาให้นางอินคำ ทำให้ทั้งคู่อยู่กินกันอย่างมี
 ความสุข ปรารถนาสิ่งใดก็ได้สิ่งนั้นทุกประการ ต่อมา พระญาวารานสีเห็นสมควร
 ว่าราชบุตรเขยทุกคน ควรที่จะต้องออกไปค้าขายบ้าง จึงเรียกให้เข้าเฝ้าแล้ว
 ประทานเงินจำนวนหนึ่งให้เป็นทุนในการไปค้าขายที่เมืองสีวิราช ซึ่งสร้างความ
 กังวลใจให้กับบรรดาธิดาทั้งหลาย เพราะเกรงว่าสวามีของตนจะต้องตระการกำ
 ลำบาก หรืออาจจะไปได้เมียต่างเมือง เมื่อถึงเวลาที่เรือสำเภาจะออกเดินทางแล้ว
 ทั้งพระญาเจ้าเมือง และธิดาจึงมาส่งราชบุตรเขยด้วยความอาลัยอาวรณ์ การ
 เดินทางจากเมืองวารานสีไปยังเมืองสีวิราชโดยเรือสำเภานั้นใช้เวลา ๒ เดือน

เมื่อไปถึงแล้วจึงเดินทางไปยังตลาดเพื่อเลือกซื้อสินค้าตามต้องการ ราชบุตรเขยบางคนก็ได้ไปพูดจาหยอกล้อกับแม่ค้าและหญิงสาวต่างเมือง ฝ่ายสุนันทะได้แยกตัวออกจากกลุ่ม เดินทางไปเรื่อยๆ จนพบกระท่อมหลังเล็กที่เก่าและทรุดโทรมมาก จึงเข้าไปเพื่อขอพักอาศัย หญิงชราที่เป็นเจ้าของเรือนได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดีแล้วซักถามความเป็นมาอย่างละเอียด แล้วแนะนำว่าสินค้าที่ควรซื้อเพื่อนำไปขายนั้น ไม่ควรซื้อของที่มีชีวิต ไม่ต้องผูกหรือมัด เพราะจะดูแลรักษายาก

ต่อมา สุนันทะจึงไปหาซื้อสินค้าที่ตลาด สอบถามพ่อค้าแม่ค้าทั้งหลายว่ามีสินค้าใดบ้างที่ไม่ต้องผูกต้องมัด ซึ่งได้รับคำตอบว่าไม่มีเลย นอกจากยักซ์ตนหนึ่งเท่านั้นที่ชอบนั่งผิงแดดใกล้ต้นนิโครธ สุนันทะจึงไปตามหาyddักดังกล่าว เห็นyddักนั่งคาบแก้ววิเศษแล้วนั่งเหงาหลับอยู่ เมื่อyddักหลุดตกลงมาที่พื้น มีหมูปาตัวหนึ่งวิ่งเข้าไปคาบแล้วหมูปาตัวนั้นก็เหาะได้ แล้วเหาะหายไป สุนันทะจึงกลับไ้ถามกับหญิงชราที่กระท่อมเดิมอีก หญิงชราได้บอกว่าให้สุ่มไฟไว้ใต้ต้นนิโครธจนเป็นซี่ไ้ ถ้า เมื่อyddักหลุดตกลงมาจะจมอยู่ในกองซี่ไ้ ถ้า สัตว์อื่นจะได้ไม่คาบไป

สุนันทะจึงกลับไปใต้ต้นนิโครธอีกครั้งแล้วก่อกองไฟไว้จนเป็นกองซี่ไ้ ถ้า เมื่อyddักนั่งเหงาหลับแล้วทำyddักหลุดตกลงมาที่กองซี่ไ้ สุนันทะจึงรีบเข้าไปเก็บมาแล้วนำกลับไปซ่อนไว้ที่เรือสำเภา จากนั้นจึงเอาไม้ไผ่มาสานเป็นตะกร้าหลายใบ แล้วนำซี่ไ้วางมาใส่ไว้จนเต็ม โดยนำyddักซ่อนไว้ในตะกร้านั้นด้วย

ฝ่ายราชบุตรเขยคนอื่นๆ เมื่อซื้อสินค้าได้แล้วจึงนำกลับมาใส่เรือสำเภา เมื่อเห็นสุนันทะนำซี่ไ้วางใส่ตะกร้ามาไว้ในเรือ จึงพากันแปลกใจและหัวเราะเยาะ จากนั้นทั้งหมดจึงเดินทางกลับเมืองพาราณสีทันที เมื่อเวลาผ่านไป ๗ วัน ฟินที่มีอยู่บนเรือสำเภาได้หมดไป ราชบุตรเขยทั้งหมดจึงขอซี่ไ้วางของสุนันทะเพื่อนำไปจุดหุงอาหาร สุนันทะบอกว่าซี่ไ้วางของตนมีค่ามาก ตนไม่ยอมให้เปล่า ราชบุตรเขยทั้งหลายจึงบอกว่า พวกตนจะขอซื้อในราคาหนึ่งแสน สุนันทะจึงให้ลงลายมือว่าราชบุตรทั้งหลายได้ขอซื้อไว้เป็นหลักฐาน แล้วจึงแบ่งให้ครบทุกคนเพื่อนำไปจุดไฟหุงอาหาร

เมื่อกลับไปถึงเมืองแล้ว บรรดาชายาและชาวเมืองจึงมาต้อนรับอย่าง
ยิ่งใหญ่ ราชบุตรเขยคนอื่นๆ จึงนำสินค้าไปขายได้กำไรมหาศาล ส่วนสุนัขทะเลได้นำ
ตะกร้าข้าวแห้งที่แก้ววิเศษซ่อนอยู่ด้านในกลับไปหานางอินคำที่ปราสาท แล้วเล่า
เรื่องทั้งหมดให้ให้นางอินคำฟัง

เมื่อเวลาผ่านไป ราชบุตรเขยที่เคยขอซื้อข้าวแห้งไปก็ยังไม่นำเงินมาให้
สุนัขทะเลจึงไปทวงเงินแต่ก็ได้รับการบ่ายเบี่ยง จนเมื่อเรื่องลูกหลานไปถึงพระญา
พาราณสีฯ จึงเรียกเข้าไปสอบถาม ราชบุตรเขยทั้งหมดจึงยอมรับว่าไปขอซื้อจริง
แต่ราคาข้าวแห้งไม่ควรจะแพงขนาดนั้น จึงรับปากว่าจะหาข้าวแห้งที่มีอยู่จำนวน
มากมาขดใช้ให้ แต่สุนัขทะเลบอกว่าข้าวแห้งที่ตนนำมานั้นมีค่ามาก เพราะด้านในมี
แก้วมณีอยู่ แล้วจึงนำหนังสือที่บันทึกไว้พร้อมนำตะกร้าข้าวแห้งที่มีแก้ววิเศษซ่อน
อยู่มาแสดง แล้วลี้ลับไปหยิบแก้ววิเศษออกมาให้ทุกคนได้เห็น จากนั้นนำแก้วมาอม
แล้วหေးให้ทุกคนได้ประจักษ์

พระญาพาราณสีจึงให้ราชบุตรเขยนำทรัพย์สินเงินมามาขดใช้และขอขมา
ต่อสุนัขทะเลราชบุตรเขยด้วย จากนั้นพระญาพาราณสีได้ประกาศว่าสุนัขทะเลราชบุตร
เขยเป็นผู้มีบุญญาธิการมาก จึงสมควรยกบ้านเมืองให้เป็นกษัตริย์ครองเมืองแทน
ตน จึงหาฤกษ์งามยามดีและจัดเตรียมพิธีราชาภิเษก จัดเตรียมเครื่องสักการะ ข้าว
ปลาอาหารและประดับตกแต่งสถานที่ให้งดงาม มีการละเล่นต่างๆ ประโคมดนตรี
และพ้อนรำ พร้อมเชิญเจ้าพระญาต่างเมืองมาร่วมงานอย่างยิ่งใหญ่

เมื่อสุนัขทะเลได้ครองเมืองพาราณสีแล้ว ทรงปกครองบ้านเมืองด้วย
ทศพิธราชธรรม สั่งสอนให้ชาวเมืองให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา โดย
พระองค์ยังได้ตั้งโรงทานบริจาคเสื้อผ้าเงินทองให้แก่ยากจนคนขอ รักษาโรคให้แก่ผู้
เจ็บป่วย ซึ่งทำให้ชาวเมืองอยู่อย่างสุขสงบ อุดมสมบูรณ์ และบรรดาหัวเมืองต่างๆ
ได้นำบรรณาการมาถวายและยกย่องให้เป็นเอกราชาเหนือราชามหากษัตริย์
ทั้งหลาย เมื่อสิ้นอายุขัยก็ได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์ตามบุญสมพารที่ได้บำเพ็ญมา

เมื่อพระพุทธเจ้าได้แสดงพระธรรมเทศนาจบแล้ว จึงได้แสดงสโมธานกถา
ชี้แจงว่าบุคคลทั้งหลายในชาดกนั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบันชาติ ดังนี้

พระญายักษ์ที่อาศัยอยู่ที่ตันนิโครธ ได้มาเกิดเป็น พระองค์ลีมาล
หญิงชราที่บอกวิธีเอาแก้วจากพระญายักษ์ มาเกิดเป็น นางปชาบดีโคตมี
ราชธิดาทั้ง ๖ ได้แก่ภิกษุณีทั้งหลาย

พระอินทร์ ได้มาเกิดเป็นพระอนรุทธะ

นางอินคำ ชายาของสุนันทรราชา ได้มาเกิดเป็น นางยโสธราพิมพา

สุนันทรราชา ได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า

(๓)

๑๙๐๒๒ - อะลองเขียวหอด

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เขตวันมหาวิหาร ภิกษุทั้งหลายได้สนทนาธรรมกันโดยปรารภเรื่องปัญญาบารมีของพระพุทธเจ้าที่สามารถตอบปัญหาของพระอนุชาอินทร์ได้ เมื่อพระพุทธเจ้าได้สดับแล้วจึงตรัสว่าแม้ในอดีตกาลสมัยที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์นั้นประกอบด้วยปัญญาบารมีเช่นกัน ตรัสเพียงเท่านั้นแล้วนั่งอยู่ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลขอให้ทรงนำเรื่องการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติให้ได้ฟัง พระพุทธเจ้าจึงนำชาดกมาเล่า ดังนี้

มีพระญาติคนหนึ่งครองเมืองพันธุมดี บ้านเมืองมีความสุขสงบร่มเย็นเพราะปกครองด้วยทศราชธรรม มีราชโอรส ๔ พระองค์ คือขุนสายแดด ขุนยี่ควายคำ ขุนสามล่อ และขุนมังชาเขียวหอด เมื่อถึงวัยหนุ่มแล้วได้สมรสกับหญิงสาวเมืองต่างๆ โดยขุนสายแดดได้นางแก้วแสงเมืองพาราณสีมาเป็นชายา ขุนยี่ควายคำได้นางสร้อยจันทาเมืองตักกสิลาเป็นชายา ส่วนขุนสามล่อได้ไปค้าขายจนมีทรัพย์สมบัติมากมาย ฝ่ายขุนมังชาเขียวหอดที่ยังหาคู่ไม่ได้ พระญาติเจ้าเมืองจึงให้เสนาอำมาตย์ไปแสวงหาหญิงงามเมืองต่างๆ เพื่อขอมาเป็นชายา เมื่อเสนาอำมาตย์ทั้งหลายไปถึงเมืองสีพิน ที่ปกครองโดยเจ้าฟ้าว่อง ซึ่งมีธิดา ๓ องค์ คือนางไฉ่ นางอาม และนางสามเงา ล้วนเป็นหญิงสาวรูปร่างหน้าตาสวยสดงดงามผิวพรรณผ่องใส จึงกลับมาบอกกับขุนมังชาเขียวหอด ทำให้ขุนมังชาเขียวหอดตัดสินใจเดินทางไปยังเมืองสีพิน ต่อมาได้ลอบเข้าไปพบแต่ตกลงกันว่า จะกลับไปยังเมืองของตนแล้วจะส่งคนมาสู่ขอระหว่างเดินทางกลับ ชาวเมืองเห็นขุนมังชาเขียวหอดมีรูปร่างหน้าตาดี จึงกล่าวว่า คงจะมีเพียงชายหนุ่มผู้นี้เท่านั้นที่เหมาะสมกับนางสามเงา เมื่อกลับไปถึงเมืองของตนแล้ว ขุนมังชาเขียวหอดจึงขอให้พระราชบิดาของตนไปสู่ขอนางสามเงา

ขณะเดียวกันนั้น พระญานาคที่ปกครองเมืองแห่งหนึ่ง ทราบข่าวว่าพระญาสีพินมีพระราชโอรสที่ทรงสิริโฉมยิ่งนักโดยเฉพาะพระธิดาองค์สุดท้อง จึงส่งบรรณาการเพื่อสวามิภักดิ์ไปเป็นชายาของตน นางสามเงาจึงเขียนสาส์นไปบอกให้ขุนมั่งชาเขียวหอดว่าท้าวสีพินได้ยกตนให้กับท้าวनाคแล้ว ขอให้รีบมารับตัวนางด้วย เมื่อขุนมั่งชาเขียวหอดได้รับสาส์นแล้วจึงชวนพี่ชายและพาทหาร ๓๐๐ นาย ไปยังเมืองสีพินทันที แล้วจึงส่งสาส์นเพื่อแจ้งข่าวให้นางสามเงาได้ทราบ แล้วพาหนีออกจากเมืองไป ฝ่ายขุนมั่งชาเขียวหอดได้ลักพาตัวนางสามเงาไปแล้ว จึงยกทัพเพื่อไปแย่งชิงกลับมา โดยเสกคาถาให้ทหารทั้งหลายนอนหลับแล้วจึงลักพานางสามเงาไปยังเมืองของตน แต่คราใดที่ขุนมั่งชาเขียวหอดนำเข้าใกล้นางสามเงาจะรู้สึกร้อนจนทนไม่ได้ ขุนแดดมั่งคี่ ขุนยี่ควายคำและขุนลอจึงยกทัพไปแย่งชิงนางสามเงาคืนมา พระญาเมืองสีพินจึงมาห้ามไม่ให้ทั้งสองฝ่ายสู้รบกันเพราะผู้คนทั้งสองฝ่ายได้ล้มตายไปแล้วจำนวนมาก โดยให้พระญาเมืองสีพินคืนบรรณาการให้ขุนมั่งชาเขียวหอด แต่ขุนมั่งชาเขียวหอดไม่ยอม จึงลอบไปแย่งชิงนางสามเงาอีกครั้ง แต่ไม่สามารถสู้ได้และถูกฆ่าตายในที่สุด

พระญาสีพินจึงให้โหราจารย์หาฤกษ์งามยามดีแล้วอภิเษกให้ขุนมั่งชาเขียวหอดกับนางสามเงาให้ครองคู่และปกครองบ้านเมืองแทน พร้อมกับยกนางงามให้กับเจ้าบุญขุนแดด และยกนางโง่ให้กับเจ้ายอดควายคำด้วย แล้วจัดให้มีมหรสพ

เมื่อขุนมั่งชาเขียวหอดได้ครองเมืองสีพินแล้ว จึงได้ทำบุญให้ทานแก่ยากคนขอทั้งหลาย พร้อมทั้งรักษาศีลและทรงไว้ซึ่งทศราชธรรม ฝ่ายเจ้าบุญขุนแดดและเจ้ายอดควายคำ จึงอำลากลับไปยังบ้านเมืองของตน

เมื่อพระพุทธเจ้าได้นำอดีตชาติมาแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว จึงกล่าว
 สโมธานคา ชี้แจงว่าบุคคลในชาตนั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้
 ขุนแดมั่งคี่ (เจ้าบุญขุนแดด) ได้มาเกิดเป็นพระโมคคัลลานเถร
 ขุนยี่ควายคำ ได้มาเกิดเป็นพระมหากัสสปะ
 ขุนสามลอ ได้มาเกิดเป็นพระสารีบุตร
 พระญาสี่พิน ได้มาเกิดเป็นพระอนรุทธะ
 นางเทวี ได้มาเกิดเป็น พระนางปชาบดีโคตมี
 พระญาพาราณสี ได้มาเกิดเป็นพระอานนท์
 พระมเหสีเมืองพาราณสี ได้มาเกิดเป็นพระนางวิสาขา
 พระญาตักกสิลา บิดาของนางแก้วช่องที่เป็นชายาของขุนยี่ควายคำ ได้มา
 เกิดเป็นพระอัญญาโกณฑัญญะ
 พระญาขุนมันหล่ายน้ำ ได้มาเกิดเป็นพระญามาร
 นางสามเงา ได้มาเกิดเป็นพระนางยโสธราพิมพา
 ส่วน เจ้าบุญเขียวหอด หรือขุนมั่งชาเขียวหอด ได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า
 ในปัจจุบันชาตินี้

(๔)

วรรณคดี - อะลองควายลาย

ณ เมืองใหญ่แห่งหนึ่ง มีความเจริญรุ่งเรืองและมีชาวเมืองตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่จำนวนมาก ทำมาค้าขายกันอย่างสงบสุข ปกครองโดยพระญาพรหมทัต ที่มีนางสนมมากมายแต่ไม่มีโอรสหรือธิดาเลย ในเมืองแห่งนั้นมีทศตะยาจนสองคนผิวเมียวอาศัยอยู่ในกระท่อมหลังเล็กๆ เลี้ยงชีพด้วยการขอทาน รับจ้างทำไร่ทำนา และนำฟืนไปขายเพื่อนำเงินมาซื้อข้าวสารและอาหาร ต่อมาได้กำเนิดบุตรสาวคนหนึ่งแล้วตั้งชื่อนางแก้วปัทมาวดี ซึ่งทั้งสามภรรยาก็ดูแลเป็นอย่างดีจนบุตรสาวอายุได้ ๑๖ ปี พ่อและแม่จึงอยากให้มีคู่ครอง แม้ว่าจะมีทั้งพ่อร้าง พ่อหม้ายและหนุ่มมาติดพันแต่นางไม่ได้พึงพอใจคนใดๆ เลย วันหนึ่งนางแก้วปัทมาวดีได้อิฐฐานต่อเทวดา อินทร์ พรหม นางธรรณี ครุฑนาครไอศวรรว่า ขอผลบุญที่ตนได้กระทำมานั้นช่วยให้ตนให้กำเนิดบุตรชายด้วยเถิด ฝ่ายพระอินทร์ที่อยู่บนสวรรค์จึงส่งวิสุกรรมเทวบุตรซึ่งเป็นพระโพิสัตว์ไปปฏิสนธิในท้องของนางแก้วปัทมาวดี โดยมีเทวบุตรตนหนึ่งได้แปลงกายเป็นพระญาเสือดัวหนึ่งให้นางแก้วปัทมาวดีได้เห็น ขณะที่กำลังปั้นฝ้ายอยู่ แล้วพระญาเสือดัวนั้นจึงได้ลากนางไปที่ขานบ้านแต่นางได้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยและบิดามารดา ทำให้พระญาเสือดัวนั้นรู้สึกร้อนเหมือนถูกไฟเผา จึงหลีกหนีลงเรือนไป จากนั้นไม่นานนางแก้วปัทมาวดีจึงตั้งครรภ์ซึ่งระหว่างนั้นนางไม่ได้เดินทางไปที่ไหนเพราะเกรงว่าจะถูกนิทหาว่าท้องโดยไม่มีสามี ต่อมานางได้ให้กำเนิดบุตรชาย และเลี้ยงดูจนกุมารน้อยอายุได้ ๑๐ ขวบ กุมารน้อยผู้นั้นรู้สึกสงสารแม่และตายายที่ต้องทำมาหากินเลี้ยงตน จึงขออนุญาตไปทำงานรับจ้างเพื่อเอาเงินมาเลี้ยงดูแม่และตายาย โดยไปรับจ้างทำงานในเมือง

กุมารน้อยได้เข้าไปที่เรือนของเศรษฐีผู้หนึ่ง ซึ่งเศรษฐีผู้นั้นได้สอบถามว่าเป็นใครมาจากไหน ประสงค์สิ่งใดหรือ กุมารน้อยจึงบอกว่าตนมาหางานทำ รับจ้าง

ทำงานทุกอย่างเพื่อนำเงินไปดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ เศรษฐีผู้นั้นจึงให้กุมารน้อยทำหน้าที่เป็นคนเลี้ยงควาย จำนวน ๕๐๐ ตัว โดยบอกว่าหากลูกควายเกิดมาแล้วมีสีดำหรือเป็นควายเผือกจะถือว่าเป็นสมบัติของเศรษฐี หากควายตัวใดมีผิวลายจึงจะตกเป็นสมบัติของชายหนุ่มทุกคน ซึ่งชายหนุ่มทุกคนได้เลี้ยงควายของเศรษฐีนาน ๓ ปี ควายที่เกิดใหม่ล้วนมีเป็นควายดำและควายเผือก ไม่มีตัวไหนที่เป็นควายลายเลย ชายหนุ่มทุกคนจึงอ้อนวอนขอให้พระอินทร์มาช่วยเหลือเพราะตนเลี้ยงควายมา ๓ ปี แต่ไม่ได้รับเงินหรือสิ่งตอบแทนใดๆ เลย พระอินทร์จึงให้วิสุกรรมเทวบุตรลงมาปฏิสนธิในท้องควายเผือกตัวหนึ่ง เมื่อเกิดลูกออกมาแล้วมีผิวหนังเป็นลาย เศรษฐีจึงจำใจต้องยกให้ตามสัจจะที่ให้ไว้

เมื่อชายหนุ่มทุกคนได้ควายลายเป็นของตนแล้ว จึงจึงกลับไปให้แม่ของตนดู ซึ่งนางแก้วปัทมาบอกว่าเป็นเรื่องประหลาด เกรงว่าชาวเมืองจะติฉินนินทา จึงพาลูกเก็บสิ่งของเครื่องใช้และอาหารที่มีอยู่ใส่ตระกร้าแล้วเดินทางเข้าไปในป่า โดยผู้เป็นแม่ตั้งสัจอธิษฐานว่าหากมีบุญก็ขอให้ลูกตนได้เป็นพระญาเจ้าเมืองด้วยเถิด เมื่อเดินไปถึงป่าแล้วจึงเริ่มสร้างกระท่อมเพื่อพักอาศัยแล้วปลูกพืชผักผลไม้ไว้เป็นอาหาร

มีเมืองหนึ่งชื่อจัมปา มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง มีไพร่ฟ้าชาวเมืองอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำนาค้าขายตามความชอบของตน โดยพระญาเจ้าเมืองมีมเหสีองค์หนึ่ง มีธิดาจำนวน ๗ องค์ ซึ่งธิดาเหล่านั้นได้อภิเษกกับเจ้าชายเมืองต่างๆ ยกเว้นธิดาคนสุดท้ายซึ่งแม้จะมีผิวพรรณผ่องใสแต่ปากแห้ง จึงไม่มีเจ้าชายองค์ไหนมาสู่ขอเป็นชายา ซึ่งพระญาเจ้าเมืองอยากให้นางมีคู่ครองจึงประกาศว่าชายใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าชาย ลูกเศรษฐีหรือชาวบ้านทั่วไปหากมาสู่ขอธิดาคนสุดท้ายแล้ว จะยอมยกให้พร้อมสมบัติตามความต้องการ แล้วจึงให้ปุโรหิตอาจารย์มาทำนายว่าจักมีผู้ใดมาขอธิดาของตนบ้าง

ปุโรหิตอาจารย์เมื่อคำนวณวันเดือนปีและชาตาของธิดาองค์สุดท้ายแล้วจึงกราบทูลว่า มีเจ้าตนบุญคู่บารมีของธิดาอยู่กับควายลายที่ทิศตะวันตกของเมือง

พระญาเจ้าเมืองจึงให้เสนาอามาตย์ไปตามหาควายลายและผู้มีบุญเพื่อเชิญมาเป็น
คู่ครองของธิดาคนสุดท้ายของตน เมื่อเสนาอามาตย์ไปตามคำบอกของบุโรหิตา
จารย์จึงไปพบควายลายในป่า แต่หาเจ้าของไม่พบ จึงนำไปถวายพระญาเจ้า
เมืองจัมปา ฝ่ายทศตะชายหนุ่มเมื่อกลับมาจากปลูกผักผลไม้ กลับมายังกระท่อม
แล้วไม่เห็นควายลายของตน จึงเศร้าโศกเสียใจยิ่งนัก จึงให้वानขอให้เทวดา
ทั้งหลายมาช่วยตนให้ติดตามและพบควายลายด้วยเถิด จากนั้นทศตะกุมารจึงออก
ตามหาควายลายของตน

ระหว่างทางที่ทศตะกุมารตามหาควายลายนั้น ได้พบกับพระฤาษีคนหนึ่งจึง
เข้าไปถามว่าเห็นควายลายของตนหรือไม่ พระฤาษีตอบว่าไม่เห็น แต่ด้วยความ
สงสารทศตะกุมารน้อยที่ต้องเดินทางในป่า พระฤาษีจึงสอนคาถาวิเศษที่เสกหิน
สองก้อนให้เป็นไกชนได้ มอบข้อนหายวิเศษที่กวัดแกว่งแล้วศัตรูจะพ่ายแพ้ไป
และมอบดาบสรีกัญชัยวิเศษให้ เมื่อทศตะได้เรียนคาถาและรับของวิเศษจากพระ
ฤาษีแล้วจึงอำลาเพื่อเดินทางตามหาควายลายของตนต่อไป

เมื่อเดินทางต่อไปจนถึงแม่น้ำแห่งหนึ่ง ทศตะกุมารจึงแวะพักผ่อนอาบน้ำ
ให้ชื่นใจ ขณะนั้นมีนกเอี้ยงบินผ่านมาและพูดว่า ชายหนุ่มผู้มีบุญ จักได้ชายาและ
ครองเมืองจามปา ทศตะกุมารได้ยินเช่นนั้นจึงรู้สึกแปลกใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่ออาบน้ำ
เสร็จจึงได้เดินทางตามรอยความลายของตนต่อไปจนถึงสวนอุทยานของเมืองจาม
ปา แล้วได้พบกับธิดาของพระญาเจ้าเมือง ซึ่งเมื่อถูกถามว่าเป็นใครมาจากไหน ชาย
ทศตะก็ไม่ยอมตอบ ธิดาทั้ง ๖ จึงพากันไปเฝ้าพระญาเจ้าเมือง เหลือไว้เพียงธิดาคน
สุดท้ายที่ยังรออยู่ แล้วพยายามชักชวนให้ชายหนุ่มทศตะพูดคุยกับตน ซึ่งทศตะ
กุมารก็ยอมพูดและเล่าเรื่องทั้งหมดของตนให้ธิดาองค์สุดท้ายฟัง

เมื่อธิดาทั้ง ๖ องค์ ไปกราบทูลให้พระญาเมืองจามปาทราบ จึงสั่งให้เสนา
อามาตย์นำชายแปลกหน้าไปเฝ้า แต่เมื่อมาถึงแล้วได้เห็นชายแปลกหน้าพูดคุย
หยอกล้อกับธิดาองค์สุดท้ายอยู่จึงกลับไปกราบทูลให้พระญาเมืองจามปาทราบ

เมื่อพระญาเจ้าเมืองจามปาได้เห็นธิดาของตนพุดคุยอยู่กับชายหนุ่มแปลกหน้า จึงเข้าไปสอบถามจนรู้ว่าเป็นเจ้าของวัลลาย จึงยกธิดาของตนให้เป็นชายาของชายทุกคนแล้วจัดงานอภิเษกสมรสอย่างยิ่งใหญ่ พร้อมกับแต่งตั้งให้เป็นอุปราชและคืนควายลายให้ดังเดิม ทำให้พี่ชายทั้ง ๖ เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจที่พระญาเจ้าเมืองยกย่องพระโพธิสัตว์ควายลาย แต่ก็ทำอะไรไม่ได้

ต่อมา พระโพธิสัตว์ควายลายคิดถึงและเป็นห่วงแม่ จึงขออนุญาตกลับไปเยี่ยมโดยพระธิดาองค์เล็กขอติดตามไปด้วย ระหว่างที่เดินทางนั้นพระโพธิสัตว์ได้พบไม้ ๙ คด ๙ ปล้อง จึงนำมาฝนกับหินแล้วทาที่ปากของพระธิดา ๙ ครั้ง ทำให้ปากที่แหว่งนั้นกลับกลายเป็นดังปากคนปกติ แล้วจึงพาไปกราบมารดาของตน

มีเจ้าชายเมืองหนึ่งได้เดินเข้าป่าล่าสัตว์ แล้วได้พบเห็นภรรยาของพระโพธิสัตว์ควายคำมีสิริโฉมงดงาม เกิดความพึงพอใจยิ่งนัก แม้จะกลับไปแล้วยังตราตรึงใจอยู่ จึงบอกกับพระญาเจ้าเมือง ซึ่งพระญาเจ้าเมืองทราบดังนั้นจึงจัดกองทัพเพื่อจะไปแย่งชิงมา แต่บุโรหิตผู้เฒ่าได้ทัดทานไว้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ควรหากลอุบายอื่นที่ดีกว่านั้น พระญาเจ้าเมืองจึงสั่งให้ไปนำตัวโพธิสัตว์มาเข้าเฝ้า แล้วสั่งให้หาไก่มาชนเพื่อพนันกัน หากไก่ของโพธิสัตว์ชนะจะได้รับเงินรางวัลจำนวนมาก หากพระญาเจ้าเมืองชนะจะต้องยกภรรยาให้พร้อมกับต้องเป็นข้ารับใช้ของพระญาเจ้าเมือง

เมื่อถึงวันที่จะต้องนำไปชนนั้น พระโพธิสัตว์ได้นำก้อนหินมาแล้วเสกให้เป็นไก่ชนตัวหนึ่ง ซึ่งไก่ของพระโพธิสัตว์นั้นชนะไก่ของพระญาเจ้าเมืองซึ่งแม้จะเป็นไก่ที่ตัวใหญ่กว่ามาก พระญาเจ้าเมืองจึงทำให้นาม้ามาสู้กันอีก

วันถัดมา พระโพธิสัตว์เสกหินให้เป็นม้าอาชาไนย ต่อสู้กับม้าของพระญาเจ้าเมืองจนชนะ พระญาเจ้าเมืองจึงทำให้หาคนมาต่อสู้กัน

วันถัดมา พระโพธิสัตว์เอาซ่อนหาวายวิเศษมาเสกแล้วฟาดไปที่ก้อนหิน ก้อนหินนั้นจึงกลายเป็นยักษ์ตนหนึ่ง ยักษ์ตนนั้นได้พาพระโพธิสัตว์เหาะไปยังสถานที่ต่อสู้ เมื่อใกล้ถึงแล้วยักษ์ได้แปลงกายเป็นคนแก่ ทำให้ชาวเมืองทั้งหลาย

หัวเราะเยาะว่าจะสู้กับคนของพระญาเจ้าเมืองได้อย่างไร แต่ยักษ์ในร่างของชายชราสามารถต่อสู้และชนะทหารหนุ่มเหล่านั้น พระญาเจ้าเมืองจึงทำให้นางข้างมาชนกันอีกในวันรุ่งขึ้น

วันถัดมา พระโพธิสัตว์ได้นำควายลายไปต่อสู้กับข้างศึกของพระญาเจ้าเมือง ซึ่งควายลายสามารถสู้อย่างดุเดือดและชนะข้างพระญาเจ้าเมือง แล้วพระโพธิสัตว์จึงขี่ควายลายกลับไปยังกระท่อมของตน

ฝ่ายพระญาเจ้าเมืองพารานสี เมื่อไม่สามารถชนะพนันได้ จึงสั่งให้เสนาอามาตย์จัดเตรียมกองทัพเพื่อไปจับตัวพระโพธิสัตว์และชิงพระธิดามาเป็นชายาของตน แต่พระโพธิสัตว์ได้ใช้เวทมนต์คาถาเสกให้ผึ้ง ต่อและแตน ไปต่อยทหารรวมถึงพระญาเมืองพารานสีด้วย ซึ่งภายหลังพระญาเจ้าเมืองก็ได้สวรรคตไปเพราะถูกผึ้งต่อย เสนามาอาตย์จึงไปอัญเชิญให้พระโพธิสัตว์มาปกครองบ้านเมืองแทน บรรดาหัวเมืองต่างๆ จึงนำบรรณาการมาถวายเป็นจำนวนมาก

บุคคลต่างๆ ในนิทานชาดกนี้ต่อมาได้มาเกิดเป็นบุคคลในปัจจุบัน ดังนี้
พระญาเจ้าเมืองต่างๆ ที่มาถวายบรรณาการ ได้มาเกิดเป็น พุทธบริษัทสี่ในปัจจุบัน

พระญาเจ้าเมืองจามปา ได้มาเกิดเป็น พระญาอโศก

แม่ของพระโพธิสัตว์ควายคำ ได้มาเกิดเป็น พระนางสิริมหามายา

นางจันทา ได้มาเกิดเป็น พระนางยโสธรา

จันทกุมารหรือโพธิสัตว์ควายคำ ได้มาเกิดเป็นเจ้าสีหธาตุ แล้วตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในปัจจุบันนี้

(๕)

၁၃၃၆၁၁၃၆ - อะลองเจ้าสามลอ

ณ เมืองโกสัมภรา หรือเมืองกิ่ง ซึ่งมีไพร่ฟ้าพลเมืองเป็นจำนวนมาก เจริญรุ่งเรืองเพราะเป็นศูนย์รวมของพ่อค้าจากเมืองต่างๆ ที่มาค้าขาย บ้านเมืองปราศจากโจรผู้ร้าย ต่างทำมาค้าขายด้วยความสงบสุขเนื่องจากพระญาเจ้าเมืองปกครองด้วยความยุติธรรม

มีเศรษฐีตระกูลหนึ่งที่ร่ำรวยเงินทอง มีข้าทาสบริวาร ช่างม้าวัวควาย สุนัขไล่และนาเป็นจำนวนมาก เมื่อภรรยาตั้งครรภ์แล้วคลอดบุตรออกมาเป็นหญิง เศรษฐีจึงเลี้ยงดูเป็นอย่างดีและตั้งชื่อนางอุเปียม เมื่อนางอุเปียมอายุได้ ๑๖ ปี มีรูปร่างหน้าตาสวยสดงดงามยิ่งนัก แต่บิดาไม่ยอมให้ออกไปไหนโดยจัดคนรับใช้ให้คอยปรนนิบัติอยู่เฉพาะในเรือนของตน ที่ตลาดนัด หรือกาดหลวงของเมืองกิ่งนั้น ตั้งอยู่กลางเมือง เป็นแหล่งรวมของผู้คนทั้งที่เป็นพ่อค้าต่างเมืองและพ่อค้าในท้องถิ่น ต่างนำสินค้าต่างๆ ของตนมาขาย จึงมีคนมาจับจ่ายซื้อของกันแน่นขนัด

วันหนึ่งนางอุเปียมได้ขออนุญาตบิดาไปเที่ยวตลาด แล้วเดินไปเลือกซื้อสินค้าด้วยความตื่นตาตื่นใจ บรรดาหนุ่มๆ ที่มาตลาดแล้วพบเห็นต่างตกตะลึงในความงามและกิริยาท่าทางของหญิงสาวที่พวกตนไม่เคยพบเห็นมาก่อน จึงเข้าไปพูดคุยซักถามเพราะอยากได้มาเป็นคู่ครองของตน แต่นางอุเปียมก็ไม่ได้ติดใจหรือชอบพอกับหนุ่มคนใดเลย ในคำคั้นนั้น บรรดาหนุ่มทั้งหลายจึงพากันนำเครื่องดนตรีมาเล่นและขับซอไปเกี่ยวพาราสีนางอุเปียม แต่นางอุเปียมบอกว่าตนยังอายุน้อยยังไม่อยากมีครอบครัว พ่อค้าต่างเมืองที่ได้เห็นความมั่งคั่งของนางอุเปียม ได้นำเรื่องราวนี้ไปเล่าลือกันในเมืองของตน

ณ เมืองเชียงทอง ซึ่งอยู่ห่างไกลจากเมืองกิงโดยใช้เวลาเดินทางประมาณ ๗ วัน มีเศรษฐีตระกูลหนึ่งมีบุตรชายคนเดียวจึงตั้งชื่อว่า เจ้าสามลอ ซึ่งรูปร่างหน้าตาหล่อเหลาและผิวพรรณดี จึงเป็นที่รักแก่คนทั้งหลายและเป็นที่หมายปองของหญิงสาวในเมืองเชียงทอง เมื่อเจ้าสามลออายุได้ ๑๖ ปี บิดาและมารดาเห็นว่าสมควรมีคู่ครองจึงไปสว่สนางอกแอ็ก ธิดาของเศรษฐีผู้หนึ่งที่เป็นญาติกันและอยู่ในเมืองเชียงทองมาให้เจ้าสามลอ แต่เมื่อเจ้าสามลอไปตลาดและได้พบกับนางอกแอ็กแล้วไม่ชอบ อีกทั้งเมื่อได้ยินคำเล่าลือจากพ่อค้าที่ไปค้าขายที่เมืองกิงว่านางอุเปี่ยมแห่งเมืองกิงนั้นงดงามยิ่งนัก จึงอยากไปดูว่าเป็นจริงดังคำเล่าลือหรือไม่ จึงขออนุญาตบิดามารดาของตนเพื่อนำสินค้ายจากเมืองเชียงทองไปค้าขายที่เมืองกิง โดยบิดามารดาได้เตือนว่าอย่าหลงสาวงามเมืองอื่นเพราะได้สว่สนและกำหนดวันแต่งงานกับนางอกแอ็กไว้แล้ว

เมื่อเจ้าสามลอนำคาราวานสินค้ายจากเมืองเชียงทองไปถึงเมืองกิงแล้ว จึงนำสินค้ายไปขายในตลาด ผู้คนที่อยู่ในตลาดต่างชมว่าเจ้าสามลอมีรูปร่างหน้าตางดงามยิ่งนัก คนรับใช้ได้นำเรื่องพ่อค้าหนุ่มรูปงามจากเมืองเชียงทองไปเล่าให้นางอุเปี่ยมฟัง นางอุเปี่ยมจึงไปเที่ยวที่ตลาดและได้พบกับเจ้าสามลอ ซึ่งทั้งสองต่างรู้สึกชอบพอกันเป็นอย่างยิ่ง ได้เกี่ยวพาราสีและร่วมหลับนอนกันที่บ้านของนางอุเปี่ยม จากนั้นเจ้าสามลอจึงมอบแหวนวงหนึ่งแล้วสัญญาว่าจะมาสว่สนนางไปเป็นภรรยาของตนแล้วลากลับไปยังเมืองเชียงทอง

หลังจากกลับมาถึงเมืองเชียงทองแล้ว เจ้าสามลอยังคงคิดถึงนางอุเปี่ยมอยู่เสมอ และไม่ต้องการแต่งงานกับนางอกแอ็ก จึงออกอุบายขออนุญาตไปเที่ยวเล่นในป่าแล้วแอบกลับไปหานางอุเปี่ยมที่เมืองกิงอีกครั้ง ซึ่งนางอุเปี่ยมบอกว่าให้รับมาสว่สนเพราะว่านางตั้งครรภ์แล้ว เจ้าสามลอจึงอำลากลับเมืองเชียงทองอีกครั้ง

เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือน แต่เจ้าสามลอยังไม่ได้พาบิดามารดามาสว่สนนางอุเปี่ยมที่ตั้งครรภ์แก่กับหญิงคนรับใช้อีก ๒ คน จึงหลบหนีออกจากเมืองกิงเพื่อไปตามหาเจ้าสามลอที่เมืองเชียงทอง

ระหว่างทางได้พบกับนายพรานและสอบถามเส้นทางไปยังบ้านของขุนสามลอ นายพรานจึงบอกให้ทราบอย่างละเอียดและรีบกลับมาแจ้งข่าวแก่มารดาของเจ้าสามลอ ซึ่งนางไม่ต้องการให้ทั้งสองได้พบกัน จึงออกอุบายให้เจ้าสามลอไปหาปลาทำเป็นอาหารเพื่อต้อนรับบิดามารดาของนางออกแอก

นางอุเปียมและคนรับใช้ได้เดินทางตามคำบอกของนายพรานจนถึงที่หมาย แต่ไม่พบกับเจ้าสามลอ มารดาของเจ้าสามลอได้นำมะเขือขึ้นมาแกงโดยใส่พริกไปเป็นจำนวนมาก แล้วนำหนามแหลมมาวางไว้ที่บันไดด้วย นางอุเปียมและคนรับใช้รับประทานอาหารที่ทั้งขมและเผ็ดมาก รู้สึกน้อยใจ จึงลากลับแล้วนางอุเปียมที่ตั้งครรภ์แก่ได้เหยียบหนามแหลมจนเลือดไหล แล้วจำใจเดินทางกลับไปยังเมืองกิงตามเดิม ฝ่ายเจ้าสามลอเมื่อกลับมาถึงบ้านแล้วเห็นรอยเลือดจึงสงสัยและถามว่าเป็นเลือดของผู้ใด มารดาได้บอกว่าเป็นเลือดของหนูที่ถูกแมวกัด เจ้าสามลอไม่เชื่อ จึงไปสอบถามเพื่อนบ้านจนทราบว่านางอุเปียมได้มาหาตน เมื่อไม่พบแล้วถูกกลั่นแกล้งจึงกลับไปยังเมืองกิงแล้ว

ระหว่างทางนั้น นางอุเปียมที่ตั้งครรภ์แก่ก็ได้คลอดลูกกลางป่า แต่เนื่องจากการเดินทางที่ยากลำบาก รับประทานอาหารที่ขมและเผ็ดมาก รวมทั้งถูกหนามทิ่มตำที่เท้าและถูกดุด่าขี้บไล้จากแม่ของเจ้าสามลอ ทำให้กุมารน้อยที่คลอดออกมาเสียชีวิตไป นางอุเปียมได้แต่ร้องไห้คร่ำครวญในโชคชะตาของตน จึงเอาร่างกุมารน้อยวางไว้บนก้อนหิน แล้วกลับกลายเป็นนกเขี้ยว (นกแก้ว) ตัวหนึ่ง จากนั้นนางและคนรับใช้จึงกลับไปยังเมืองกิง บิดามารดาที่เคยดุด่าเรื่องการตั้งครรภ์เมื่อเห็นว่าเป็นบุตรสาวของตนมีร่างกายอวบอ้วนเข้าใจรู้สึกผิดและสงสารบุตรสาวของตนยิ่งนัก ฝ่ายเจ้าสามลอที่ออกตามหานางอุเปียมเมื่อผ่านมาถึงบริเวณที่นางอุเปียมคลอดลูกได้ยินเสียงนกเขี้ยวทักและเล่าเรื่องต่างๆ ให้ฟัง เจ้าสามลอจึงเดินทางต่อไปยังเมืองกิงและพบว่านางอุเปียมป่วยหนัก ได้กล่าวคำทักทายเล็กน้อยแล้วนางจึงสิ้นใจ เจ้าสามลอเสียใจเป็นอย่างยิ่ง จึงเอามีดพกปาดคอตัวเองตายตาม

เศรษฐีผู้เป็นบิดาจึงให้คนตกแต่งปราสาทและหีบศพออย่างสวยงามให้กับทั้ง
เจ้าสามลอและนางอุเปี่ยม โดยให้ช่างแต่งแต้มเรื่องราวของนางไว้อย่างวิจิตรงดงาม
แล้วส่งข่าวให้บิดาของเจ้าสามลอได้ทราบด้วย ทั้งเศรษฐีเมืองกึ่งและเมืองเชียงทอง
จึงได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้าสามลอและนางอุเปี่ยมด้วย

(๖)

๖๖๖๖ - อะลองทอมต

สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร ซึ่งนายอนาถปิณฑิกัสสมหาเศรษฐีได้สร้างถวาย ภิกษุทั้งหลายได้สนทนารวมกันโดยปรารภเรื่องมนุษย์ทั้งหลายที่เกิดมามีความแตกต่างกันด้านบุญบาปมี บางคนมีฐานะดีแต่มีนิสัยชั่วร้ายหยาบกระด้าง บางคนเกิดมำลำบากแล้วภายหลังจึงได้ดิบได้ดี เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาในธรรมศาลาแล้ว พระมหากัสสปะจึงทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อคลายความสงสัยของภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าจึงยกนิทานชาดกในอดีตชาติที่ได้บำเพ็ญบุญบาปมีมาแสดง ดังนี้

ณ เมืองพาราณสีซึ่งมีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุขร่มเย็น และอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร เพราะพระญาพาราณสีทรงปกครองด้วยทศราชธรรม พระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นบุตรชายของเศรษฐีครอบครัวหนึ่งซึ่งเป็นผู้มีความตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เคยทำบุญให้ทานเลย กุมารผู้นั้นชอบเดินเที่ยวไปในที่ต่างๆ เพื่อเล่นการพนันทุกชนิด บิดามารดาว่ากล่าวตักเตือนอย่างไรก็ไม่ฟัง จึงไล่ออกจากบ้านโดยมอบเงินทองให้จำนวนหนึ่งเพื่อให้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตน กุมารหนุ่มน้อยผู้นั้นจึงออกจากบ้านไปพร้อมเงินที่ได้มา โดยเข้าไปในป่าใหญ่แห่งหนึ่งแล้วนอนพักในป่าแห่งนั้นแล้วฝันว่าเท้า แขนและหัวของตนใหญ่และยาวเหมือนเปรตเท้าและหัวนอนบนภูเขาหลายลูก เมื่อสะดุ้งตื่นมาแล้วจึงอาบน้ำแต่งตัวแล้วเดินทางต่อไป ครั้นเมื่อใกล้จะเที่ยงแล้วจึงนำข้าวสารและน้ำมาใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเผาให้เป็นข้าวหลามเพื่อกินเป็นอาหารกลางวัน ขณะนั้นเองมีพระฤาษีตนหนึ่งผ่านมาและขอข้าวหลามนั้นกิน กุมารหนุ่มน้อยนั้นจึงยกข้าวหลามให้พระฤาษี พระฤาษีจึงอนุโมทนาและให้พรว่าขอให้เจริญรุ่งเรืองและสมปรารถนาทุกสิ่ง

เมื่อนำข้าวหลามถวายพระฤาษีแล้ว ชายหนุ่มจึงไม่มีอาหารที่จะกิน จึงออกเดินทางต่อไปจนถึงเมืองจัมปา ซึ่งวันที่ไปถึงนั้นเป็นวันจ่ายตลาดก่อนประเพณีออกพรรษา จึงมีสินค้าที่เป็นเสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้ ข้าวปลาอาหารและผักผลไม้จำนวนมาก ชายหนุ่มจึงได้เอาเงินที่ติดตัวมานั้นซื้อและแจกจ่ายให้กับชาวบ้านที่มาซื้อของในตลาด เมื่อเงินหมดแล้วจึงนั่งพักอยู่และเริ่มรู้สึกหิว เมื่อเห็นมดแดงเดินตามกันเป็นเส้นสาย จึงจับมดแดงมา ๒ ตัว แล้วเอามดมาต่อสู้กัน โดยส่งเสียงให้ร้องขณะที่มดแดงต่อสู้กันเพื่อให้ลืมความหิว ทำให้ชาวบ้านที่อยู่แถวนั้นหันมามองและมุงดูจำนวนมาก

ขณะนั้นมีบุตรสาวของโคริยเศรษฐีพร้อมด้วยคนรับใช้กำลังเดินไปที่ทำน้ำเดินผ่านมาเห็นชายหนุ่มตะโกนโหวกเหวกเสียงดังอยู่ จึงแวะเข้าไปดูและสอบถามจนรู้ความจริง ด้วยเหตุที่ทั้งสองเคยทำบุญร่วมกันมาในอดีตชาติปางก่อน จึงเกิดความรักใคร่พึงพอใจกัน โดยฝ่ายลูกสาวโคริยเศรษฐีชวนให้ชายหนุ่มไปที่ประตูเรือนของตน แล้วนำข้าวปลาอาหารมามอบให้ จากนั้นนางจึงกลับเรือนไป

วันรุ่งขึ้น ลูกสาวเศรษฐีได้นำข้าวปลาอาหารและแก้วมณีวิเศษ ๒ ลูกมาให้ชายหนุ่ม แล้วบอกว่าหากปรารถนาสิ่งใด ก็ให้อธิษฐานขอจากแก้วมณีวิเศษลูกที่หนึ่ง หากมีอุปสรรคหรือความเดือดร้อนใจใดๆ ให้อธิษฐานขอพรจากแก้วลูกที่สอง จะได้รับความช่วยเหลือทุกอย่าง แต่เมื่อได้ดิบได้ดีแล้วอย่าได้ลืมหรือละทิ้งนาง

ชายหนุ่มจึงได้เดินทางต่อไปจนถึงเมืองโกริยะ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการค้าขาย แล้วได้พบกับชายเฒ่า ชายสาม และชายแสง ซึ่งเป็นบุตรชายของเศรษฐีผู้หนึ่ง พวกเขาเหล่านั้นกำลังเดินทางไปค้าขายที่เมืองสังฆนคร ระหว่างทางนั้นอาหารที่ลูกเศรษฐีเตรียมไว้ไม่พอ ชายหนุ่มจึงเอาแก้ววิเศษออกมาแล้วเนรมิตข้าวปลาอาหารมากินและแบ่งปันให้ลูกเศรษฐีทั้ง ๓ คน

ครั้นเมื่อเดินทางไปถึงเมืองสังฆนคร ซึ่งเจริญรุ่งเรืองและอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อมเหสีทรงครรภ์และประสูติดาพระองค์หนึ่ง พระญาเจ้าเมืองจึงให้โหราจารย์ผู้ที่ฉลาดและมีฤทธิ์มากทำนายดวง แล้วตั้งชื่อธิดาของตนว่า นางแสงธิดายอดแก้ว

เมื่อเติบโตใหญ่มาแล้วมีรูปร่างหน้าตางดงามยิ่งนัก บรรดาท้าวพระญาต่างเมืองทั้งหลายได้นำบรรณาการมาส่งขอไปเป็นชายา แต่พระญาสังขนครยังไม่ได้ยกให้ใคร เพราะถ้าหากยกให้เมืองใดเมืองหนึ่งแล้ว ก็จะทำให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงกัน จึงอ้างว่าธิดาของตนยังอายุน้อยอยู่ ระหว่างที่พำนักอยู่นอกเมือง อำมาตย์ผู้หนึ่งได้ทราบและเห็นว่าชายหนุ่มทอมดสามารถนำแก้วมณีมาเนรมิตอาหารได้ จึงไปกราบทูลให้พระญาเมืองสังขนครได้ทราบ ชายหนุ่มทอมดจึงถูกเรียกให้เข้าเฝ้าและขอดูแก้ววิเศษ แต่ชายหนุ่มทอมดบอกว่าแก้วมณีของตนมีค่ามากจึงไม่อยากให้ผู้อื่นได้ดู พระญาเจ้าเมืองจึงยอมมอบทองคำจำนวนหนึ่งพันให้ เมื่อได้เห็นแล้วจึงทราบว่า เป็นแก้ววิเศษที่เจ้าของเป็นผู้มีบุญ จึงยกนางแสงยอดแก้วให้เป็นคู่ครองและยกบ้านเมืองให้ปกครองแทน

ฝ่ายท้าวพระญาทั้งหลายที่เคยส่งบรรณาการและราชทูตมาสู่ของนางแสงยอดแก้วไปเป็นชายาแต่ถูกปฏิเสธ เมื่อทราบว่าพระญาเมืองสังขนครได้ยกธิดาของตนให้กับชายหนุ่มทอมด จึงพากันยกทัพมาเพื่อยึดเมืองสังขนคร แต่เจ้าทอมดได้นำแก้วมณีลูกที่สองมาอธิษฐาน ทำให้เกิดเปลวไฟลุกไหม้ทั่วกองทัพของท้าวพระญาทั้งหลายจนแตกพ่ายไป ภายหลังจึงนำบรรณาการมาถวายและขออยู่ใต้บรมโพธิสมภารของเจ้าทอมด

หลังจากที่ครองเมืองสังขนครได้ระยะหนึ่งแล้ว เจ้าทอมดจึงระลึกถึงบุญคุณของลูกเศรษฐีที่นำอาหารและแก้ววิเศษให้กับตน จึงให้เสนาอำมาตย์ไปรับมาอยู่ด้วยกันที่เมืองสังขนคร แล้วปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขจนสิ้นอายุขัยของตน

(๓)

วรรณคดีอุก - อะลองตองหยวก

ณ เมืองปัญจนคร ซึ่งพระญาเจ้าเมืองปกครองไพร่ฟ้าอย่างสุขสงบร่มเย็น มีปราสาทราชวังที่ใหญ่โต มีเสนาอำมาตย์และทหารจำนวนมากดูแลรักษาบ้านเมือง ชาวเมืองทำมาหากินตามความถนัดของตน ทั้งทำนา ทำไร่ และค้าขาย

มีแม่หม้ายคนหนึ่งซึ่งสามีได้ตายจากไปขณะที่นางตั้งครรภ์อยู่ ด้วยมีฐานะยากจน เสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่ลวนเก่าและขาดวิน อาศัยอยู่ในกระท่อมน้อยมุงด้วยใบตอง เลี้ยงชีพด้วยการขอทาน วันหนึ่งนางได้เดินทางไปขอทานในหมู่บ้าน และได้นั่งพักใต้ต้นไม้ใหญ่เพราะรู้สึกปวดท้องมาก แล้วจึงคลอดลูกออกมาเป็นผู้ชาย จากนั้นจึงอุ้มลูกไว้แล้วเดินกลับยังเรือนของตน แล้วเลี้ยงลูกด้วยความยากลำบาก ไม่มีพินมาก่อเพื่ออยู่ไฟ ทำให้ร่างกายบอบช้ำและป่วยหนัก เมื่อทารกน้อยคลอดออกมาได้เพียง ๓ เดือน ก่อนที่นางแม่หม้ายจะตายจากไปได้อิฐฐานของให้นาง ธรณี เทวบุตรเทวดาทั้งหลายมาช่วยดูแลลูกน้อยของตนด้วย จากนั้นนางได้สิ้นใจ และทิ้งให้ลูกน้อยอยู่ตามลำพัง ทารกน้อยซึ่งไม่รู้ว่ามีแม่ของตนได้สิ้นใจตายไปแล้วจึงดูดนมจากร่างของแม่ที่เริ่มเน่าเปื่อยไป ฝ่ายเทวดาที่ทราบเรื่องดังกล่าวแล้วจึงลงมาช่วยดูแล แสกนน้ำนมมาป้อนทารกนั้นจนร่างกายเติบโตใหญ่เป็นเด็กอายุ ๑๐ ปี แล้วพระอินทร์จึงตั้งชื่อว่าติกขกumar แล้วกลับไปยังสวรรค์ตามเดิม ติกขกumar จึงอยู่ตามลำพังอีกครั้ง แล้วเดินไปขอทานตามบ้านต่างๆ และรับจ้างทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ

วันหนึ่ง ติกขกumar เดินไปขอทานแล้วได้ไปพบกับกลุ่มเด็กเลี้ยงวัวควายที่ทุ่งนา แล้วได้รับจ้างต้อนวัวควายให้เด็กเหล่านั้นโดยได้รับข้าวจากเด็กเลี้ยงวัวควายมาคนละก้อนเท่านั้น และได้อาศัยหลบนอนใต้ร่มไม้ใหญ่ ไม่มีผ้าห่มกันหนาวหรือพินมาสูมไฟไล่แมลงเลย

ต่อมาพระอินทร์เกิดความสงสาร จึงแปลงกายเป็นคนแก่จูงควายซึ่งแท้จริงแล้วเป็นช้างเอราวัณมาให้ ดิกขกumar จึงเลี้ยงควายตัวนั้นแล้วขี่เล่น ควายพิเศษนั้นได้พาเหาะไปยังที่ต่างๆ ทั้งมหาสมุทรใหญ่กว้างและป่าหิมพานต์ ซึ่งมีสัตว์ป่า ผลไม้ และดอกไม้ นานาชนิด ดิกขกumar จึงเที่ยวเล่นและเก็บผลไม้มากินเป็นอาหาร จากนั้นได้ไปเล่นที่เนินทรายแห่งหนึ่ง ยังพบก้อนหินสีเหลืองจำนวนมากจึงนำมาเคาะและโยนเล่น เนื่องจากในอดีตชาตินั้นดิกขกumar เคยเป็นเศรษฐีได้ทำบุญมาก แต่ไม่อุทิศหรือแผ่กุศลให้กับผู้ใด ทำให้ชาตินี้จึงไม่รู้จักทองคำ เห็นแล้วคิดว่าเป็นก้อนหินสีเหลืองธรรมดา ซึ่งดิกขกumar ได้อยู่อาศัยที่เกาะทรายแห่งนั้นเป็นเวลานานถึง ๓ ปี เพราะในอดีตชาติเคยจับลูกนกในรังมาเล่น แล้วปล่อยให้โหลไปตามกระแสน้ำจนไปติดค้ำที่เกาะดอนชายแห่งหนึ่ง เป็นเวลา ๓ ปี จึงสามารถบินกลับไปหาแม่นกได้ แล้วยังขังแม่นกไว้ในกรง บางครั้งก็ลืมหื้ออาหาร ทำให้นกนั้นหิวโหยและตายไปในที่สุด วิกฤตกรรมนั้นทำให้ดิกขกumar ต้องเกิดมาทุกข์ยากลำบาก แม้มีฐานะยากจนตลอดลูกแล้วเจ็บป่วยและตายไปจนดิกขกumar ต้องดูดนมจากซากศพของแม่

เมื่อหมดเคราะห์กรรมแล้ว ควายพิเศษได้พาดิกขกumar เหาะไปยังป่าหิมพานต์เมื่อดิกขกumar ลงจากหลังควายพิเศษแล้ว ควายตัวนั้นจึงหายเข้าไปในป่าหิมพานต์ทันที ทั้งให้ดิกขกumar อยู่ตามลำพัง เก็บผลไม้มากินเป็นอาหาร แล้วนอนบนกิ่งไม้ใหญ่ เสื้อผ้าเก่าๆ ที่เคยสวมใส่ได้ขาดวินไป จึงนำใบตองมาห่อหุ้มแทน เพราะในอดีตชาติเคยเข้าป่าเพื่อหาใบตองมาห่อข้าวไปทำบุญวันปีใหม่ ได้เห็นฝูงลิงมากินกล้วย จึงย่องเข้าไปจับ แต่ลิงทั้งหลายได้วิ่งหนีขึ้นต้นไม้ไป ทั้งลูกลิงไว้ ชายหนุ่มจึงนำมามัดไว้ ฝ่ายลิงที่เป็นพ่อและแม่เมื่อเห็นลูกถูกจับไป จึงได้سابแข่งไว้ ว่าขอให้คนที่จับลูกลิงไปนั้นเกิดชาติใดขอให้ตกทุกข์ได้ยาก ไม่มีเสื้อผ้านุ่งและไม่มีบ้านเรือนให้อยู่อาศัย ต้องเอาใบตองมานุ่ง นอนบนต้นไม้ และเป็นลูกกำพร้า

วันหนึ่งมีมุเซอพรานป่าเข้าไปล่าสัตว์ เห็นตึกขกุมารซึ่งนุ่งไบตองนอนอยู่บนกิ่งไม้ จึงสงสัยว่าเป็นลิงหรือหมี แต่เมื่อพิจารณาถี่ๆ จึงรู้ว่าเป็นคน เมื่อกลับไปยังหมู่บ้านของตนแล้วมุเซอพรานป่าได้นำเรื่องดังกล่าวไปเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง

ณ เมืองพาราณสี พระญาเจ้าเมืองมีธิดางาม ๗ องค์ ซึ่งสิริโฉมงามยิ่งนัก ท้าวพระญาต่างเมืองทั้งหลายหมายปองที่จะได้เป็นชายา จึงส่งบรรณาการของฝากมาให้พระญาเจ้าเมืองพาราณสี พระญาเจ้าเมืองจึงเรียกธิดาของตนมาเฝ้า แล้วแจ้งข่าวเรื่องการสู่ขอ ซึ่งธิดาผู้เป็นพี่ทั้ง ๖ องค์ ยินยอมตามประสงค์ของพระญาเจ้าเมือง เหลือเพียงธิดาคนสุดท้ายที่ไม่ยอมเลือกชายใดเป็นคู่ครอง ทำให้พระญาเจ้าเมืองกริ้วมาก จึงบอกให้เสนาอามาตย์ไปหาชายที่ยากจนที่สุดมา แล้วจะบังคับให้ธิดาคนสุดท้ายต้องแต่งงานด้วย ซึ่งเสนาอามาตย์ได้นำชายยากจนหลายคนมา แต่พระญาเจ้าเมืองยังเห็นว่ายังไม่ใช่คนที่ยากจนที่สุด

ต่อมาเมื่อมุเซอพรานป่าได้ทราบว่พระญาเจ้าเมืองต้องการหาคนที่ยากจนที่สุด จึงไปกราบทูลว่ามีชายหนุ่มคนหนึ่งยากจนมากไม่มีเสื้อผ้าและบ้านเรือนอยู่อาศัย นุ่งไบตองกล้วย และนอนอยู่บนต้นไม้ เมื่อทราบดังนั้นพระญาเจ้าเมืองจึงให้คนไปนำตัวมา โดยใช้เชือกทำเป็นบ่วงติดปลายไม้แล้วคล้องจับตึกขกุมารไปให้พระญาเจ้าเมืองดู

พระญาเจ้าเมืองจึงเรียกธิดาคนสุดท้ายมาแล้วจัดสิ่งของเครื่องใช้จำเป็นให้ จากนั้นจึงบอกให้นางไปอยู่กับตึกขกุมารที่เอาไบตองมานุ่ง ซึ่งเมื่อตึกขกุมารเห็นผู้คนจำนวนมากมามุงดูตนอยู่ จึงตกใจและตื่นไปมาจนเชือกขาดแล้ววิ่งหนีไปในป่า ฝ่ายธิดาเจ้าเมืองจึงหาบสิ่งของต่างๆ แล้ววิ่งตามไปทันที เมื่อตึกขกุมารวิ่งหนีกลับไปยังต้นไม้ที่เคยอยู่บนธิดาคนสุดท้ายที่บิดายกให้เป็นเมียของชายทุกตะจึงอ่อนวอนขอให้ลงมาอยู่กับตน เมื่อถึงเวลาอาหารจึงได้ตกแต่งข้าวปลาไว้แล้วเรียกให้สามีของตนลงมากินแต่ชายหนุ่มยังไม่ยอมลงมา ทำอย่างนั้นเป็นเวลา ๗ เดือน ชายหนุ่มยังไม่ยอมลงมาหา

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้น เทวดาแปลงกายเป็นคนแก่มาสอบถาม และเรียกให้ติกขุมารยอมลงมาจากต้นไม้ แล้วเทวดาได้เนรมิตปราสาทราชวังให้ทั้งสองคนอยู่อาศัย พร้อมทั้งเนรมิตให้มีคนรับใช้และไพร่พลเมืองอยู่อาศัยในเมืองที่สร้างใหม่นั้น

ติกขุมารเมื่อได้อยู่กินกับนางธิดาของพระญาเจ้าเมืองแล้ว จึงนำหินมาเล่นแล้วนางธิดาบอกว่าหินที่ท่านถืออยู่นั้นคือทองคำซึ่งมีค่ามาก ติกขุมารบอกว่าที่ในตอนทรายกลางป่ามีอยู่เป็นจำนวนมาก แล้วได้เรียกควายวิเศษมาพาธิดาไปดู จากนั้นจึงชนกลับมายังเมืองของตน

วันหนึ่งพราณปามูเซอที่เคยจับติกขุมารไปให้เป็นเชยของพระญาเจ้าเมืองพารณสีได้เข้าไปป่าและเห็นเมืองใหม่ในที่แห่งนั้น เมื่อเข้าไปดูจึงรู้ว่าเป็นเมืองของชายหนุ่มนุ่งไบตองและธิดาของพระญาเจ้าเมือง จึงนำความไปแจ้งให้พระญาเจ้าเมืองทราบ พระญาเจ้าเมืองจึงให้เสนาอามาตย์ไปเชิญให้กลับมายังบ้านเมืองของตน แล้วยกเมืองให้ติกขุมารปกครองแทน ทำให้ราชบุตรเขยทั้ง ๖ องค์ รู้สึกน้อยใจเป็นอย่างยิ่ง ดิกขราชาได้ให้คนไปนำตัวเด็กทั้งหลายที่ตนเคยรับจ้างเลี้ยงวัวควายมาเป็นเสนาอามาตย์ของตนด้วย

ต่อมา พระญาเมืองผาเหงา เห็นว่าเมืองพารณสีมีความเจริญรุ่งเรืองมาก จึงให้โอรสของตนยกทัพมาปราบและครอบครอง ซึ่งทั้งสองเมืองได้สู้รบกัน ๗ วัน ทหารล้มตายเป็นจำนวนมากจนเลือดไหลนองแผ่นดินถ่มเล็ดเท้าช้าง ด้วยบุญบารมีและการช่วยเหลือของเทวดาที่นำของวิเศษมาถวาย ทำให้ติกขุมารสามารถรบชนะ เมื่อเสนาอามาตย์เมืองผาเหงากลับไปแจ้งข่าว พระญาผาเหงาเสียพระทัยและล้มป่วยจนสิ้นใจตาย เสนาอามาตย์ทั้งหลายเมื่อไม่มีผู้ปกครองจึงส่งสาส์นมายังเมืองพารณสี ดิกขราชาจึงให้พี่เขยทั้ง ๖ คน ไปปกครองเมืองผาเหงา จากนั้นดิกขราชาจึงได้ทำบุญให้ทานจำนวนมากแก่ผู้คนทั้งหลาย และปกครองบ้านเมืองอย่างสุขสงบร่มเย็น

ในตอนท้ายของพระธรรมเทศนานี้ พระพุทธเจ้าได้แสดงสโมธานกถา ชี้แจงว่าบุคคลในชาดกนั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

พระญาผาเหงา ที่ยกทัพมาตีเมืองพาราณสี ได้มาเกิดเป็นพระเทวทัต

แม่ของนางพิมพา ได้มาเกิดเป็น พระนางปชาบดีโคตมี

มูเชอพรานป่า ได้มาเกิดเป็น พระอานนท์

พระญาอินทร์ ได้มาเกิดเป็น พระอนุรุทธะ

ช่างเฮอร์วานที่แปลงเป็นควาย ได้มาเกิดเป็น จันทามาศย์

บิดาของตักขกุมาร ได้มาเกิดเป็น พระญาสุริสุทโธทนะ

หญิงม่าย มารดาของตักขกุมาร ได้มาเกิดเป็น นางสรีรมหามายา

นางพิมพา ธิดาองค์สุดท้ายของพระญาพาราณสี ได้มาเกิดเป็น พระนางยโสธราพิมพา

ส่วนตักขกุมาร ทูตตะยากจนเอาใบตองมานุ่งนั้น ได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในปัจจุบัน

(๘)

๑๑๑๑ - อะลองปลาต้ม

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหารวิหาร ภิกษุทั้งหลายได้สนทนารวมกันโดยปรารภเรื่องที่พระเทวทัตคอยกลั่นแกล้งพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ เมื่อพระพุทธเจ้าทราบจึงตรัสว่าพระเทวทัตนี้ ไม่ได้คอยกลั่นแกล้งรังแกพระพุทธเจ้าเฉพาะในปัจจุบันเท่านั้น แม้ในอดีตก็เคยทำมาแล้วหลายครั้ง ตรัสเพียงเท่านั้นแล้วนิ่งอยู่ ภิกษุทั้งหลายจึงขอให้ทรงแสดงชาดกในอดีตชาติให้ฟัง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้นำชาดกมาแล้ว ดังนี้

ณ เมืองพาราณสี มีพระเจ้าชื่อพระญาพรหมทัตต์ มเหสีของพระเจ้าพรหมทัตต์ประสูติราชธิดาชื่อนางมณีกา ชาวพาราณสีอยู่อย่างสงบสุขและร่มเย็น เพราะเจ้าเมืองปกครองด้วยทศราชธรรม

ในหมู่บ้านชนบทของเมืองพาราณสี มีชายทุคตะกำพร้าและยากจนคนหนึ่ง พ่อแม่ได้เสียชีวิตไปตั้งแต่ยังเป็นเด็กจึงต้องเลี้ยงชีพด้วยการขอทาน เมื่อเติบโตใหญ่มา มีรูปร่างหน้าตาดี เป็นที่พึงพอใจแก่หญิงสาวที่พบเห็น วันหนึ่งชาวบ้านทั้งหลายชวนกันไปจับปลาที่แม่น้ำ ชายทุคตะอยากจะไปหาปลาด้วยแต่ไม่มีอุปกรณ์หาปลา จึงไปอาสาดูแลเสื้อผ้าของชาวบ้านที่ไปหาปลา ซึ่งชาวบ้านได้มอบปลาตัวเล็กๆ ให้เป็นการตอบแทน เมื่อได้ปลามาแล้วชายทุคตะตั้งใจที่จะเก็บปลาไว้กินนานๆ แต่ไม่มีเกลือ จึงจะไปขอกจากเพื่อนบ้าน แต่เมื่อไปถึงแล้วชาวบ้านได้ชวนรับประทานอาหารด้วย ครั้นอิ่มแล้วจึงลากลับมาบ้านของตนโดยลืมเรื่องที่ขอกเกลือมาหาปลา จึงได้แต่นอนนึกน้อยใจที่ตนเกิดมาลำบาก ไม่มีเครื่องมือจับปลา ไม่มีเกลือ และปลาที่คนอื่นให้มานั้นล้วนแต่เป็นปลาตัวเล็กๆ จึงเกิดความมูมานะที่จะไปจับปลาตัวใหญ่ๆ มากินบ้าง

ฝ่ายพระอินทร์ที่อยู่บนสวรรค์ทำหน้าที่ตรวจตราดูความเป็นอยู่ของมนุษย์โลก เมื่อเห็นว่าชายทุกคนต้องตรากำลำบาก เห็นควรที่จะต้องช่วยเหลือ จึงชวนพระวิษณุกรรมแปลงกายมาเป็นชายชรา แล้วเข้าไปขอพักอาศัยที่เรือนของชายทุกคน ซึ่งชายทุกคนได้ต้อนรับเป็นอย่างดี พระอินทร์จึงช่วยทำไซ เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์จับปลาให้ชายทุกคน จากนั้นพระอินทร์และพระวิษณุกรรมได้กลับไปยังสวรรค์ดังเดิม

วันรุ่งขึ้น ชายทุกคนจึงนำไซของตนไปที่แม่น้ำ เมื่อจะวางไซไว้ตรงไหนก็ถูกชาวบ้านกีดกัน และห้ามไม่ให้วาง ชายทุกคนไม่รู้จะทำอย่างไร จึงเอาไซไปวางไว้บนต้นไม้แล้วกลับไปยังเรือนของตน ในคืนนั้นเองพระอินทร์ซึ่งรู้เห็นเรื่องราวทุกอย่างที่เกิดขึ้น จึงบันดาลให้เกิดพายุฝนตกหนักและน้ำท่วมสูงมาก ทำให้ปลาตัวใหญ่หลายตัวเข้าไปติดอยู่ในไซที่วางไว้บนต้นไม้ วันถัดมาชายทุกคนเมื่อไปดูไซของตนจึงพบว่ามิปลาตัวใหญ่ติดอยู่ในไซ จึงนำกลับมาทำเป็นปลาต้ม

ต่อมา นายบ้านได้ป่าวประกาศให้ชาวบ้านทราบว่าถึงเวลาที่ต้องนำปลาต้มไปถวายพระญาเจ้าเมือง หากปลาต้มของใครอร่อยและถูกใจพระญาเจ้าเมืองจะได้รับรางวัล ชาวบ้านจึงตั้งใจทำปลาต้มกันอย่างสุดฝีมือ ชายหนุ่มทุกคนได้นำปลาต้มที่ตนทำส่งไปให้พระญาเจ้าเมืองได้ชิมด้วย โดยขอแลกกับเสื้อผ้าเก่าๆ ที่ใช้แล้วเป็นการตอบแทน เมื่อพระญาเจ้าเมืองได้ชิมปลาต้มที่ชายทุกคนทำแล้วติดใจ จึงชวนมเหสีและนางมณีนการาชิตามาชิมด้วย แล้วทั้งสามพระองค์ก็มีร่างกายและผิวพรรณเปล่งปลั่งเหมือนได้รับยาวิเศษ จึงมอบงาช้างที่พระอินทร์เนรมิตให้ไปเป็นของตอบแทนกับชายทุกคนด้วย

ชายทุกคนจึงเก็บรักษาางาช้างนั้นไว้ที่เรือนของตนแล้วออกเดินไปขอทานตามที่ต่างๆ เช่นเคย ส่วนนางมณีนการาชิตาซึ่งได้แอบอยู่ในงาช้างวิเศษนั้น ได้ออกมาทำข้าวปลาอาหารไว้ให้ชายทุกคนได้กินเมื่อกลับมาจากขอทาน

เมื่อชายทุคตะกลับมาเรือนแล้วเห็นข้าวปลาอาหารต่างๆ มากมายเตรียมไว้ รู้สึกประหลาดใจ จึงเดินสำรวจเรือนของตน โดยพบว่าเตาไฟยังมีถ่านลุกไหม้อยู่ จึงตะโกนว่าใครมาทำอะไรที่เรือนของตน เมื่อนางมณีกาปรากฏกายออกมา ชายทุคตะตกใจนึกว่าผีหลอก จึงวิ่งไปหลบอยู่ในป่า ฝ่ายนางมณีกาเห็นเช่นนั้นจึงติดตามไปจนพบตัวแล้วเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ฟัง แต่ชายทุคตะรู้ตัวว่าเป็นคนยากจนต่ำศักดิ์ จึงไม่ยอมกลับ ท้ายที่สุดแล้วนางมณีกาจึงต้องจูมือชายทุคตะให้กลับไปยังเรือน จากนั้นได้นำเสื้อผ้าใหม่มาให้สวมใส่แล้วอยู่กินเป็นสามีภรรยากันอย่างมีความสุข

ฝ่ายชาวบ้านเริ่มแปลกใจที่ไม่เห็นชายทุคตะมาขอทานเช่นเดิม จึงพากันไปดูที่เรือนของชายทุคตะ เมื่อได้เห็นหญิงสาวหน้าตาดีคอยปรนนิบัติดูแลให้อยู่อย่างสุขสบาย จึงเล่าลือกันไปทั่วเมือง เสียงเล่าลือนั้นไปไกลถึงเมืองสาเกต พระญาเจ้าเมืองสาเกตจึงส่งทหารให้มาสืบข่าวจึงพบว่าภรรยาของชายทุคตะนั้นมีรูปร่างหน้าตาสวยสดงดงามดังคำเล่าลือ ทำให้พระญาเจ้าเมืองสาเกตอยากได้มาเป็นชายาของตน จึงออกอุบายโดยทำให้ชายทุคตะนำไก่มาชนกับไก่ของตน หากไก่ของชายทุคตะแพ้จะต้องยกภรรยาให้แก่พระญาสาเกต

เมื่อนางมณีกาทราบเรื่องจึงอธิษฐานขอให้ไก่ชนออกมาจากงาข้าง แล้วมอบให้ชายทุคตะนำไปชนกับไก่พระญาสาเกต แม้ว่าไก่ของชายทุคตะจะชนะแต่พระญาสาเกตยังไม่ยอมแพ้ จึงทำให้น้าวัวไปชนอีกในวันรุ่งขึ้น

เมื่อนางมณีกาทราบเรื่องจึงอธิษฐานขอให้วัวชนออกมาจากงาข้าง แล้วให้ชายทุคตะนำวัวไปชนกับวัวของพระญาสาเกตอีก แม้ว่าวัวของชายทุคตะจะชนะแต่พระญาสาเกตยังไม่ยอมแพ้ จึงทำให้น้ำช้างมาชนกันอีกในวันรุ่งขึ้น

เมื่อนางมณีกาทราบเรื่องจึงอธิษฐานขอให้ช้างศึกออกมาจากงาข้าง แล้วให้ชายทุคตะนำช้างไปชนกับช้างของพระญาสาเกต จึงชนะเป็นครั้งที่สาม แต่พระญาสาเกตยังไม่ยอมแพ้ จึงทำให้ทนายพิเศษที่สามารถเหาะไปในเมืองได้ หากทำไม่ได้ต้องยกภรรยาให้กับพระญาสาเกต

เมื่อทราบดังนั้น ชายทุกคนจึงเกิดความกังวลใจเพราะคิดว่าตนคงทำไม่ได้ ฝ่ายนางมณีกาเมื่อทราบเรื่องจึงเข้ามาปลอบใจและบอกว่าตนจะช่วยเหลือ จึงอธิษฐานขอยนต์วิเศษจากงาช้าง นำมาทำให้สามีของตนขึ้นแล้วเหาะเข้าไปในเมืองสาเกต แล้วชายทุกคนได้สอนวิธีขยับยนต์วิเศษให้กับทหารของพระญาสาเกตแล้ว กลับมายังเรือนของตน

ฝ่ายพระญาสาเกตเห็นว่าทหารของตนขยับยนต์วิเศษได้ จึงให้ขับไปมาในเมืองแล้วบินผ่านกองไฟ ทำให้ไฟไหม้ยนต์วิเศษและพระราชวังแล้วลุกลามไหม้ไปทั่วเมือง ซึ่งเป็นเพราะได้ทำบาปกรรมไว้คือแก่งชายทุกคนนั่นเอง

ต่อมา พระอินทร์ได้มานเรนิตปราสาท ราชวัง และบ้านเมืองขึ้นมาใหม่ แล้วอภิเษกให้ชายทุกคนเป็นเอกราชา พระนามว่าพระญาสุทธราชา มีนางมณีกาเป็นมเหสี แล้วปกครองเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ท้าวพระญาหัวเมืองต่างๆ นำบรรณาการมาถวายเป็นจำนวนมาก

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาจบแล้ว จึงได้แสดงสโมธานถา อธิบายว่าบุคคลในอดีตชาตินั้นได้มาเกิดเป็นใครในชาติปัจจุบัน ดังนี้

พระญาสาเกตที่คิดจะแย่งชิงภรรยาของชายทุกคน ได้มาเกิดเป็นพระเทวทัต

พระเจ้าพรหมทัตผู้เป็นบิดาของนางมณีกา ได้มาเกิดเป็นพระอานนท์
พระวิษณุกรรมที่ลงมานเรนิตปราสาทให้ ได้มาเกิดเป็นพระโมคคัลลานะ
พระอินทร์ที่คอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ ได้มาเกิดเป็นพระอนุรุธะ
นางมณีกา ภรรยาของพระโพธิสัตว์ ได้มาเกิดเป็นพระนางยโสธราพิมพา
ส่วนพระญาสุทธราชา ได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในชาติปัจจุบัน

(๙)

วรรณศิลป์ ๓ - อะลองปึงปลวก

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายได้สนทนารธรรมโดยปรารภเรื่องที่พระเทวทัตคอยกลั่นแกล้งพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ เมื่อพระพุทธเจ้าทราบแล้วจึงตรัสว่าพระเทวทัตนี้ ไม่ได้คอยกลั่นแกล้งรังแกพระพุทธเจ้าเฉพาะในปัจจุบันเท่านั้น แม้ในอดีตก็เคยทำมาแล้วหลายครั้ง ตรัสเพียงเท่านั้นแล้วนิ่งอยู่ ภิกษุทั้งหลายจึงขอให้ทรงแสดงชาดกในอดีตชาติให้ฟัง พระพุทธเจ้าจึงนำชาดกมาแสดง ดังนี้

ณ เมืองพาราณสี พระญาเจ้าเมืองคือพระญาสุณันทะ มีมเหสี ๓ องค์ แต่ไม่มีพระโอรสที่จะสืบทอดราชบัลลังก์ พระญาสุณันทะจึงให้มเหสีไปอ้อนวอนของโอรสจากเทวดาฟ้าดิน โดยนางจินทาเหวีได้นิमितผืนว่ามีดอกบัวทองคำลอยมาจากท้องฟ้า และผืนว่ามีช้างเผือก ๒ ตัว เข้ามาสู่พระราชวัง แต่เมื่อช้างเผือกมาเจอตัวบึงขนยาว ๒ ตัว ช้างเผือกทั้งสองจึงเหาะหนีไป ครั้นเมื่อบึงขนยาวนั้นได้ตายไป ช้างเผือกจึงกลับมาอยู่ที่พระราชวังอีกครั้ง จากนั้นผืนอีกว่ามียักษ์ ๒ ตน มาควักเอาหัวใจของนางไปแล้วภายหลังได้นำกลับคืนมาไว้ดังเดิม

ต่อจากนั้นไม่นาน มเหสีทั้ง ๓ องค์ จึงตั้งครรรค์ โดยมีมเหสีเอกได้ประสูติโอรสฝาแฝด แต่ถูกมเหสีรองร่วมมือกันนำพระโอรสทั้งสองให้คนรับใช้ของตนนำไปทิ้งเสีย แล้วไปกราบทูลพระญาสุณันทะว่ามเหสีเอกนั้นตั้งครรรค์แต่เมื่อประสูติออกมากลับไม่มีทารกหรือสิ่งใดออกมาเลยซึ่งถือเป็นกาลิกณีแก่บ้านเมือง แล้วยุยงให้พระญาสุณันทะนำตัวไปประหารเสีย แต่เสนาอำมาตย์ทัดทานว่าโทษนั้นไม่ถึงกับควรฆ่า ควรขับไล่ออกไปจากเมืองแทน พระญาสุณันทะจึงได้ให้ทหารนำมเหสีเอกไปปล่อยไว้ในป่า แต่พรวนป่ามีเขาคชคนหนึ่งมาพบ จึงนำไปเลี้ยงเป็นบุตร

ฝ่ายพระโอรสฝาแฝดนั้น ผู้พี่นั้นถูกคนรับใช้นำไปโยนลงในน้ำมหาสมุทร เมื่อพระญานาคเห็นจึงนำไปเลี้ยง ส่วนองค์ที่เป็นน้องนั้นคนรับใช้ได้นำไปวางไว้ที่จอมปลวก กลางทุ่งนา โดยมีเทวดามาคอยดูแล เมื่อเวลาผ่านไปหลายปี โอรสผู้พี่เติบโตใหญ่ขึ้นจึงสอบถามพระญานาคว่าบิดามารดาของตนเป็นใคร พระญานาคจึงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟัง โอรสผู้ที่เป็นพี่จึงขออนุญาตไปตามหาบิดามารดาของตน พระญานาคจึงสอนสรรพศิลป์วิทยาให้ พร้อมทั้งมอบแก้ววิเศษทิพย์จักษุให้ติดตัวไปด้วย

ระหว่างทางที่ตามหาบิดามารดาของตนนั้น พระโอรสได้ยินเสียงกาสองตัวที่พระอินทร์แปลงกายมาพูดคุยกันว่า มเหสีเอกของเมืองพาราณสีนั้นถูกขับไล่ออกจากเมืองแล้วพราณป่านำไปเลี้ยงเป็นลูก เพราะคลอดโอรสฝาแฝดแล้วถูกมเหสีรองกลั่นแกล้งโดยเอาโอรสองค์โตโยนทิ้งลงน้ำ ส่วนโอรสองค์เล็กนั้นถูกนำไปไว้ที่จอมปลวก กลางทุ่งนา เมื่อทราบดังนั้นพระโอรสจึงเดินทางไปที่บ้านของพราณปา เมื่อได้พบกับมารดาของตนแล้วต่างฝ่ายจึงเล่าเรื่องราวที่ตนได้พบเจอมา แล้วพระนางจันทาจึงตั้งพระนามโอรสผู้พี่ว่า รัตนทุกขกุมาร

ฝ่ายนางกาไวที่เป็นมเหสีรอง เมื่อได้ขับไล่นางจันทาให้ออกไปจากเมืองแล้วจึงได้เป็นใหญ่กว่ามเหสีและนางนาฏสนมทั้งปวง พระญาสุนันทะได้แต่งตั้งให้เป็นมเหสีเอก โดยจัดงานเฉลิมฉลองอย่างใหญ่โต แล้วขอให้พระญาสุนันทะมอบราชสมบัติให้แก่โอรสของตน แต่พระญาสุนันทะเห็นว่ายังไม่สมควรจึงเลื่อนไปก่อน แล้วพากันไปสร่งน้ำที่แม่น้ำ ซึ่งราชรถของพระญาสุนันทะได้เคลื่อนออกจากขบวนแล้ววิ่งออกไปยังนอกเมือง จนไปถึงจอมปลวกกลางทุ่งนา ช้างและม้าในขบวนได้พากันคุกเข่ารอบจอมปลวกนั้น พระญาสุนันทะแปลกพระทัยจึงเข้าไปดู จึงพบเด็กน้อยคนหนึ่งนอนอยู่ข้างในจอมปลวก จึงเกิดความรักใคร่เอ็นดูแล้วนำไปเลี้ยงดูในพระราชวัง ภายหลังได้แต่งตั้งให้เป็นพระราชโอรสด้วย

บรรดาหัวเมืองต่างๆ จึงส่งบรรณาการของฝามาแสดงความยินดีด้วย ยกเว้นเมืองตักกิสลาซึ่งไม่ได้ส่งบรรณาการมา ๗ ปีแล้ว พระญาสุนันทะจึงเตรียมยกกองทัพไปปราบเมืองตักกิสลา

เมื่อพระญาสุนันทะยกทัพออกจากเมืองแล้ว นางกาไวได้กลิ่นแก๊สพระโอรสใหม่ที่น่ามาจากจอมปลวกหลายประการ แต่ดูแลโอรสของตนเป็นอย่างดี วันหนึ่งนางกาไวให้คนรับใช้นำยาพิษมาใส่ไว้ในอาหาร เพื่อจะสังหารเจ้าชายปิงปลวก แต่พระโอรสปิงปลวกหนีเข้าไปในป่า ฝ่ายโอรสของนางกาไวมาเห็นอาหารที่เตรียมไว้จึงกินและเสียชีวิตไป คนรับใช้ทั้งหลายจึงไปแจ้งข่าวแก่พระญาสุนันทะให้กลับมา แล้วนางกาไวได้ทูลว่าโอรสทั้งสองป่วยและเสียชีวิตไปแล้ว

ฝ่ายโอรสปิงปลวก เมื่อเข้าป่าไปแล้วได้เดินทางไปจนถึงบ้านของพรานปามูเซอ เมื่อซักถามจนรู้ว่า เป็นโอรสของพระญาเจ้าเมืองพาราณสีกับนางจันทา นำกุมารน้อยไปพบมารดาและพี่ชายของตน เมื่อทั้งสามได้พบกันจึงดีใจเป็นอย่างยิ่ง จึงผูกมือเรียกขวัญและตั้งชื่อกุมารน้อยปิงปลวกว่า เจ้าทุกขไชยยะ จากนั้นมารดานทุกขะและทุกขไชยยะจึงทำหน้าที่ตัดไม้เก็บฟืนมาขายเลี้ยงนายพรานและมารดาของตน

วันหนึ่งขณะที่สองพี่น้องกลับมาจากป่า เห็นเด็กในหมู่บ้านเล่นสะบ้ากัน โดยพนันกันว่าหากกุมารแพ้วจะต้องโดนเชือดหู หากชนะจะได้รับห่อข้าวเป็นรางวัล ผลปรากฏว่าสองพี่น้องชนะ จึงได้รับข้าวจำนวน ๖ ห่อ โดยนำไปปลีกรรมให้เทวดาที่คอยปกปักษ์รักษาตน ๑ ห่อ อีก ๒ ห่อ ให้กับนายพรานและภรรยา ส่วนอีก ๓ ห่อนั้นเป็นของแม่และพวกตน แล้วไปตัดไม้หาฟืนไปขายในเมือง เมื่อได้เงินแล้วจึงซื้อเสื้อผ้าอาหารสิ่งของเครื่องใช้กลับมาให้นายพรานมูเซอ และมารดาของตน

ฝ่ายนางกาไว ทราบว่านางนันทาและโอรสได้พบกันแล้วอาศัยอยู่ที่บ้านพรานปามูเซอ จึงแสร้งล้มป่วย แล้วจ้างหมอบุโรหิตให้บอกพระญาสุนันทะว่า หากจะให้มเหสีหายป่วย ต้องไปหาตัมพระญานาคและไก่อ่างคำมาปรุงเป็นยา ซึ่งผู้ที่จะไปนำมาได้คือพรานปามูเซอเท่านั้น

พระญาเจ้าเมืองจึงเรียกพรานปามูเซามาแล้วบังคับให้ไปนำตับพระญานาค และไก่อ่างคามาให้ สร้างความหนักใจให้พรานปามูเป็นอย่างยิ่ง ครั้นเมื่อกุมารทั้งสอง ได้ทราบเรื่อง จึงอาสาไปเอาสิ่งของเหล่านั้นแทนพรานปามู

ระหว่างที่เดินทางอยู่ในป่านั้น กุมารทั้งสองได้พบกับธิดาเมืองคันธราช ซึ่ง พระญายักษ์จับมาขังไว้ในถ้ำ เมื่อพระญายักษ์กลับมาเห็นกุมารทั้งสองอยู่ในถ้ำ จึง คิดจะจับกินเป็นอาหาร แต่ถูกนาคบ่วงบาศก์ของรัตนทุกษะรัดจนแน่น จึงยอมแพ้ และร้องขอชีวิต กุมารทั้งสองจึงให้ยักษ์สมาทานศีล ๕ ตลอดชีวิต ซึ่งพระญายักษ์ได้ มอบแก้วปัทมราควิเศษ และข้อนแสงคำให้ พร้อมทั้งบอกหนทางที่จะไปหาไก่อ่าง คำ จากนั้นกุมารทั้งสองและธิดาเมืองคันธราช จึงเดินทางไปหาไก่อ่างคำที่อาศัยอยู่ บนต้นจ้าวใหญ่ต้นหนึ่ง เมื่อพบแล้วจึงใช้นาคบ่วงบาศก์จับตัวมา แล้วเดินทางกลับ พรานปามูเซอและนางจันทา จึงได้ผูกมือรับขวัญโอรสของตนและสะใภ้ใหม่ด้วย

วันรุ่งขึ้น พรานปามูเซอนำไก่อ่างคำไปมอบให้พระญาเจ้าเมือง ซึ่งพระญา เจ้าเมืองถามว่าทำไมจึงไม่นำตับนาคมาด้วย พรานปามูจึงบอกว่าขอให้ขุดหนองน้ำ ใหญ่ไว้เถิด แล้วนาคจะมาอยู่ จากนั้นจึงค่อยผ่าเอาตับนาคออกมา เมื่อพระญาเจ้า เมืองขุดสระน้ำใหญ่เสร็จแล้ว รัตนทุกษะจึงอธิษฐานขอให้พระญานาคมาช่วย โดย เอามือตบที่พื้นดิน เมื่อพระญานาคทราบแล้วจึงมาอยู่ที่สระน้ำแห่งนั้น ส่วนไก่อ่าง คำได้บินรอบสระน้ำแห่งนั้นด้วย ทำให้พระญาเจ้าเมืองและชาวบ้านทั้งหลาย แตะตื่นตกใจที่นาคปรากฏตัวและเห็นความงามของไก่อ่างคำ แต่พระญาเจ้าเมือง ไม่กล้าที่จะผ่าเอาตับนาคมาให้นางกาไวกได้ ฝ่ายนางกาไวกและหมอบุโรหิตกลัวนาค และความผิดที่ตนได้ก่อไว้จึงรีบวิ่งหนี แต่ถูกธรณีสูบจนเสียชีวิตไปทุกคน เมื่อความ จริงเปิดเผยแล้วพระญาเจ้าเมืองจึงไปปรับตัวนางจันทากลับมาอยู่พระราชวังตามเดิม แล้วอภิเษกสมรสให้รัตนทุกษะกับนางคันธราและราชาภิเษกเป็นเจ้าเมืองพาราณสี และแต่งตั้งให้ทุกษะไชยะเป็นอุปราช

นางคันธรา นั้น แต่เดิมเป็นธิดาของเจ้าเมืองคันธราชซึ่งเคยยกให้เป็นมเหสีของเจ้าชายนันทิกาเพราะเป็นผู้ชนะในการประลองยุทธ แต่นางคันธราถูกยักษ์จับตัวไปก่อนที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัตนทุกขกุมาร เมื่อเจ้าชายนันทิกาทราบว่านางคันธราอภิเษกกับเจ้าชายรัตนทุกขะ จึงยกกองทัพมาเมืองพาราณสีเพื่อชิงนางกลับไป แต่ไม่สามารถสู้รบกับพระญารัตนทุกขะและอุปราชทุกขไชยยะได้ จึงถูกประหารในสงครามดังกล่าว จากนั้นมาพระญารัตนทุกขะจึงได้ปกครองทั้งเมืองพาราณสีและเมืองคันธราชจนสิ้นอายุขัย โดยมีโอรสสืบราชสมบัติคือเจ้าชายเรวติ

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาจบแล้ว จึงได้แสดงสมณานกถาอธิบายว่าบุคคลในอดีตชาตินั้นได้มาเกิดเป็นใครในชาติปัจจุบัน ดังนี้

นางกาไวย มเหสีรองที่กลั่นแกล้งพระโพธิสัตว์ ได้มาเกิดเป็น นางกัญจมาณวิกา

พระญายักษ์ที่ลักพาตัวนางคันธราไปไว้ในถ้ำ ได้มาเกิดเป็น พระองคุลิมาล

พระญานาคที่คอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ ได้มาเกิดเป็น พระมหากัสสปะ

พระอินทร์ ได้มาเกิดเป็น พระมหานรุตระ

พรานปามูเชอ ได้มาเกิดเป็น กิมิลเถร

พระญาคันธราช ได้มาเกิดเป็น พระสุนันทเถร

มเหสีของพระญาคันธราช ได้มาเกิดเป็น พระนางวิสาขา

เจ้ารัตนทุกขะปิงปลวก (ทุกขไชยยะ) ได้มาเกิดเป็น พระอานนท์

สุนันทราชา ได้มาเกิดเป็น พระญาสรีสุทโธทนะ

นางจันทาเทวี ได้มาเกิดเป็น พระนางสิริมหามายา

นางคันธราเทวี ได้มาเกิดเป็น พระนางยโสธราพิมพา

เจ้าชายเรวติ ได้มาเกิดเป็น พระราहुล

พระญารัตนสุกษะ คือพระพุทธเจ้าในปัจจุบัน

(๑๐)

วรรณคดีอุรังค - อะลองพระเจ้าดินเหนียว

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เมืองสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายได้สนทนาธรรมกันถึงเรื่องบุญกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกัน เมื่อพระพุทธเจ้าได้สดับดังนั้นจึงถามภิกษุทั้งหลายว่าสนทนาเรื่องอะไร ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลถึงเรื่องราวทั้งหมด พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า บุญกรรมของคนที่แตกต่างกันนี้ไม่ใช่เพียงในปัจจุบันเท่านั้น แม้ในอดีตชาติพระโพธิสัตว์ก็เคยประสบกับเรื่องแบบนี้ ภิกษุทั้งหลายจึงอาราธนาให้พระพุทธเจ้านำเรื่องในอดีตชาติมาแสดง พระองค์จึงนำชาดกเรื่องจันทกุมารพระเจ้าดินเหนียวมาเทศนา ดังนี้

ณ เมืองชัตติปนคร ปกครองโดยพระญาชัตติปราชา มีเสนาอำมาตย์ชายชวา คือ ทวอยทอง และทวอยฐน คอยเป็นที่ปรึกษา ชาวเมืองอยู่สุขสงบร่มเย็นและมีความอุดมสมบูรณ์ ในสมัยนั้นพระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นชายทุคติยากจนและกำพร้าพ่อแม่ อาศัยอยู่กระท่อมมุงใบตองอยู่ทิศเหนือของเมือง เพราะในอดีตชาติได้เกิดเป็นเศรษฐีที่ตระหนี่ ไม่เคยให้ทานหรือช่วยเหลือผู้อื่นเลย ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี เปียดเบียนคนและสัตว์ทั่วไปเป็นนิจ มีความถือตัวและดุด่าว่ากล่าวคนรับใช้ตลอดจนนักบวชเสมอ แต่ได้ทำบุญใส่บาตรทุกวัน ในชาตินี้จึงเกิดมาด้วยความทุกข์ยากลำบากและเป็นกำพร้า ยามเด็กต้องขอทานเพื่อเลี้ยงชีวิต เสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่ก็เก่าและขาดเปื่อย ครั้นเมื่ออายุได้ ๗ ขวบ จึงประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และเกี่ยวหญ้าตัดฟืนขายเพื่อนำเงินไปซื้อข้าวปลาอาหารและสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น เมื่อเติบโตเป็นหนุ่มร่างกายกำยำแต่ยากจน จึงถูกหญิงสาวคอยพุดจาเยาะเย้ยถากถางแต่มิได้ถือโกรธแต่อย่างใด ได้แต่ตอบโต้ว่าตอนนี้ตนเองทุกข์ยากลำบาก แต่ต่อไปภายหน้าจะได้อยู่สุขสบาย

ด้วยความที่เป็นคนขยันขันแข็งและประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ชาย
 ทุกตะจึงได้รับความเมตตาจากชาวเมืองทั่วไป โดยเฉพาะภรรยาของเศรษฐีประจำ
 เมืองขัตติปะ ที่รับซื้อพิน แบ่งอาหารและเสื้อผ้าให้ใช้เสมอ นอกจากนั้นนางเศรษฐี
 ยังเห็นว่าชายทุกตะนี้ควรมีคู่ครองที่ดีจึงได้แนะนำให้รู้จักกับนางจันทกุมารีที่เป็น
 หญิงยากจนเหมือนกันแต่มีความประพฤติดี ในที่สุดนางเศรษฐีก็ได้ผูกข้อมือให้ทั้ง
 สองได้เป็นสามีภรรยากันและรับเป็นแม่บุญธรรม ให้โอวาทสั่งสอนรืตคลองอันพึง
 ปฏิบัติของสามีภรรยาที่ดี พร้อมทั้งมอบสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำเนิน
 ชีวิตประจำวันด้วย

ความเมตตาและปรารถนาดีของนางเศรษฐีทำให้สามีของนางที่ทราบเรื่อง
 เกิดความไม่พอใจ จึงดุด่าทุบตีจนตาบอดข้างหนึ่ง และไล่ออกจากบ้านด้วย นาง
 เศรษฐีจึงต้องระหกระเหินไปหาชายทุกตะแลภรรยาที่ตนเคยอุปถัมภ์ช่วยเหลือ ซึ่ง
 ทั้งสองสามีภริยาได้ต้อนรับเป็นอย่างดีแม้ว่าจะอาศัยอยู่กระท่อมน้อยที่มุงด้วยใบตอง
 แต่อบอุ่นด้วยความรักความเมตตาต่อกัน ยามที่ทุกตะและภรรยาไปปรับจ้างหรือเก็บ
 พิน แม่บุญธรรมจะคอยดูแลปัดกวาดบ้านเรือน

วันหนึ่ง ชายทุกตะและภรรยาได้ไปหาพินในป่า พบเห็นดอกไม้มีรูปลักษณะ
 เหมือนคน จึงได้ประดับตกแต่งด้วยดอกไม้และเถาวัลย์ให้สวยงาม แล้วเรียกว่า
 “ลูกแก้ว” (เด็กชายที่จะบรรพชาเป็นสามเณร) พร้อมทั้งได้ร้องรำทำเพลงให้
 เหมือนกับประเพณีการแห่ลูกแก้วของชาวไทใหญ่ ซึ่งสร้างความสุขและอิ่มเอมใจ
 แก่บุคคลทั้งสองอย่างมาก พร้อมกับเปลี่ยนชื่อของพวกตนว่า พ่อออก แม่ออก

จากนั้นไม่นาน ชายทุกตะได้ไปหาพินในป่าอีก แล้วไปที่ทำน้ำเห็นดิน
 เหนียวในที่นั้น จึงนำมาปั้นเป็นพระพุทธรูป แต่ด้วยความไม่ถนัดในเชิงช่าง จึงปั้น
 บิดเบี้ยวผิดรูปทรง เมื่อมองดูจึงไม่เหมือนพระพุทธรูป เขาได้พยายามปั้นอยู่หลาย
 ครั้งแต่ไม่สำเร็จ จึงนำดินเหนียวมาที่บ้านของตน ครั้นเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าควร
 มีการไหว้ครูคือพระนางสุรัสวดีก่อน จึงได้หาเครื่องวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่จะนำมาทำ
 เป็นขันไหว้ครู แต่ด้วยความอึดคัดขัดสน จึงหาได้มาเพียงบุหรืมวนเดียว

เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้วจึงลงมือปั้นจนสำเร็จและงดงามถูกต้องตามประเพณี แต่ไม่มีแผ่นทองคำเปลวที่จะมาปิดทับให้สวยงาม ฝ่ายแม่บุญธรรมซึ่งมีกุศลจิตอยากร่วมทำบุญด้วยจึงมอบผ้าขาวที่ตนมีอยู่ให้นำไปขายเพื่อซื้อแผ่นทองคำเปลว มาปิดพระพุทธรูป ทำให้ตาที่เคยบอดก็กลับมองเห็นได้อีกครั้ง

ชายทุพพลภาพได้ปรึกษาหารือกับภรรยาของตนเรื่องที่จะไปเฝ้าพระญาเจ้าเมืองเพื่อขอความเมตตาและร่วมทำบุญกับตนด้วยการปิดทองพระพุทธรูปดินเหนียว ฝ่ายภรรยาเห็นว่าไม่สมควรและคงไม่ได้รับความช่วยเหลือจึงห้ามไว้แต่ชายทุพพลภาพยังไม่ยอมเชื่อฟัง ครั้นเมื่อไปเข้าเฝ้าพระญาเจ้าเมืองจึงถูกตำหนิว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ปกติแล้วการสร้างพระพุทธรูปนั้นจะทำด้วยทองคำ เงิน โลหะหรืออัญมณีที่มีค่า การปั้นพระพุทธรูปด้วยดินเหนียวไม่เป็นบุญกุศลแต่อย่างใด นอกจากจะไม่พระราชทานแผ่นทองคำเปลวแล้วยังถูกขับไล่ พร้อมห้ามไม่ให้ไปทำบุญที่วัดกลางเมืองร่วมกับชาวเมืองทั่วไปด้วย แต่ให้ไปทำบุญที่วัดร้างเจดีย์หักที่หัวเมืองแทน

เมื่อชายทุพพลภาพไม่สามารถหาแผ่นทองคำเปลวมาติดพระพุทธรูปดินเหนียวได้จึงเกิดความเศร้าโศกเสียใจ ทำให้พระแท่นหินศิลาอาสน์ของพระอินทร์ร้อนและแข็งกระด้าง เมื่อพระอินทร์พิจารณาถึงความผิดปกติของโลกมนุษย์จึงทราบเรื่องราวดังกล่าว จึงได้พาชายาทั้งสององค์แปลงกายเป็นคนขรามายังกระท่อมของชายทุพพลภาพ ซึ่งได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี เมื่อซักถามถึงเรื่องราวต่างๆ แล้ว พระอินทร์ที่ปลอมตัวมาจึงอาสาที่จะไปเข้าเฝ้าพระญาเจ้าเมืองเพื่อขอแผ่นทองคำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้รับการปฏิเสธและแสดงความรังเกียจเช่นเดิม พระอินทร์และชายาจึงอาสาไปรับจ้างเพื่อแลกกับแผ่นทองคำเปลว โดยพระอินทร์ได้ไปรับจ้างตัดไม้ไผ่มาทำรั้วบ้านให้กับเศรษฐี นางสุธัมมาไปรับจ้างทอผ้า นางสุนันทาไปรับจ้างตำข้าว นางสุจิตตาไปรับจ้างตักน้ำ และนางสุชาดาไปรับจ้างตัดฟืน เมื่อได้ทองคำมาแล้วจึงนำมาให้พระอินทร์หลอมแล้วตีเป็นแผ่นทองคำเปลวจนสำเร็จดังความปรารถนา

ครั้นเมื่อองค์พระพุทธรูปดินเหนียวได้ปิดทองคำเปลวและประดับตกแต่งเสร็จดีแล้ว ทั้งชายทุกตะ ภรรยา และนางเศรษฐี จึงจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ เพื่อจะได้ไปถวายทานและทำบุญที่วัดร้างทิศเหนือของเมือง พระญาเจ้าเมืองและชาวเมืองทั้งหลายที่จัดเตรียมเครื่องของถวายทานและสถานที่ในวัดกลางเมืองต่างห้วยเราะเยะ พระอินทร์จึงได้เชิญเทวดา พระญานาค พระญาครุฑ พระญายักษ์พร้อมด้วยบริวารให้มาช่วยตกแต่งสถานที่และร่วมงานบุญครั้งนั้นในห้วงดาม ซึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้าและพระภิกษุบริวารจำนวน ๑,๐๐๐ รูป มารับบิณฑบาตและวัตถุทานด้วยขณะที่ขบวนของพระญาเจ้าเมืองและชาวบ้านเฉลิมฉลองกันนั้น พระญายักษ์พร้อมบริวารได้ไปรบกวนจนชาวบ้านแตกตื่นโกลาหล พระญาเจ้าเมืองถูกพระญายักษ์จับตัวได้ที่พุ่มไม้ จึงร้องขอชีวิต ซึ่งพระอินทร์ได้กล่าวดำหนิติเตียนที่พระญาเจ้าเมืองมีจิตใจคับแคบ และดูถูกคนยากจน แต่ท้ายที่สุดก็ได้เมตตาไว้ชีวิต จึงปลดออกจากตำแหน่งแล้วยกเมืองให้กับชายทุกตะปกครองแทน

เมื่อชายทุกตะได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมือง จึงแต่งตั้งให้นางจันทกุมารี ภรรยาของตนเป็นอัครมเหสี เทวดานำเอานางฟ้านางสวรรค์มายกให้เป็นบาทบริจาคนานมาก เจ้าโพธิสัตว์ที่เป็นเจ้าเมืองได้ปกครองบ้านเมืองอย่างสงบสุขด้วยทศราชธรรม สั่งสอนให้ชาวบ้านรู้จักให้ทาน รักษาศีล จริยเมตตาภาวนา สร้างวัดวาอารามและสิ่งสาธารณะประโยชน์ต่างๆ พระอินทร์จึงบันดาลให้ฝนท่าแก้ว แหวนเงินทอง เสื้อผ้า และข้าวเปลือกข้าวสาร ตกลงมาในเมืองเป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน

เมื่อพระพุทธรูปได้นำชาดกมาแสดงจบแล้ว จึงยกสโมธานกถา ชี้แจงว่า บุคคลในชาดกดังกล่าว ได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

พ่อของชายทุกตะยากจน ได้มาเกิดเป็น พระเจ้าสุทโธทนะ

แม่ของชายทุกตะยากจน ได้มาเกิดเป็น พระนางสิริมหามายา

นางเศรษฐี ที่ช่วยเหลือชายทุกตะ ได้มาเกิดเป็น พระนางปชาบดีโคตมี

พระอินทร์ ที่มาช่วยเหลือในการหาทองคำเปลวมาติดพระพุทธรูปดินเหนียว ได้มาเกิดเป็น พระอนรุทธะ

นางสุนันทา ชายาของพระอินทร์ที่รับจ้างตำข้าว ได้มาเกิดเป็น พระอุบลวันณาเถรี

นางสุจิตตา ชายาของพระอินทร์ที่รับจ้างตักน้ำ ได้มาเกิดเป็น พระอุปริเถรี

นางสุธัมมา ชายาของพระอินทร์ที่รับจ้างทอผ้า ได้มาเกิดเป็น นางวิสาขา

นางสุชาดา ชายาของพระอินทร์ที่รับจ้างผ่าฟืน ได้มาเกิดเป็น นางภิกษุณี

เศรษฐีที่ดูดำและทำร้ายร่างกายภรรยาของตนจนตาบอดเพราะช่วยเหลือชายทุดตะ ได้มาเกิดเป็น พระเจ้าสุปพุทธะ

เสนาอามาตย์ฝ่ายขวาของชายทุดตะเมื่อเป็นพระญาเจ้าเมืองแล้ว ได้มาเกิดเป็นพระสารีบุตรเถร

เสนาอามาตย์ฝ่ายซ้ายของชายทุดตะเมื่อเป็นพระญาเจ้าเมืองแล้ว ได้มาเกิดเป็นพระโมคคัลลานะ

เสนาอามาตย์ที่อยู่หน้าและหลังชายทุดตะเมื่อเป็นพระญาเจ้าเมืองแล้ว ได้มาเกิดเป็น พระมหากัสสปะ และสามเณร

เจ้าเมืองน้อยใหญ่ที่มาสวามิภักดิ์และชาวเมืองทั้งหลาย ได้มาเกิดเป็น พุทธบริษัท ๔

พระญาเจ้าเมืองขัตติยปราชา ได้มาเกิดเป็น พระเทวทัต ซึ่งคอยปองร้ายต่อพระพุทธรเจ้าเสมอมา

นางจันทกุมารี ได้มาเกิดเป็น พระนางยโสธราพิมพา

พระเจ้าจันทกุมาร ได้มาเกิดเป็นพระพุทธรเจ้าในปัจจุบันชาตินี้

(๑๑)

วรรณกรรมไทจีน - อะลองพระญาเสือเผือก

ณ เมืองมาวหลวง ซึ่งมีผู้คนจำนวนมากอาศัยอยู่ ผู้คนทำมาค้าขาย เจริญรุ่งเรือง ทำมาหากินอย่างสุขสงบปราศจากโจรผู้ร้าย มีพระญาเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครองไพร่ฟ้าชาวเมือง และมเหสีได้ประสูติธิดาองค์หนึ่ง เมื่ออายุได้ ๓ ชันษา ดวงตาของราชธิดาเริ่มพร่าพางและบวมจนเลือดไหล จนทำให้มองไม่เห็นแม้จะให้ หมอรักษาเท่าไรก็ไม่หายสักที จนพระญาเจ้าเมืองให้หมอโหราดูดวงชะตาแล้ว กราบทูลว่า เป็นบาปกรรมแต่ชาติปางก่อน จะต้องนำไปลอยแพ หากไม่ทำดังนี้จะทำให้บ้านเมืองเดือดร้อนนานาต่างๆ แต่ภายหลังตาของพระธิดาจะหายเป็นปกติ เพราะมีพระญาเสือมาช่วยรักษาให้ พระญาเจ้าเมืองจึงให้เสนาอำมาตย์นำราชธิดา และสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ไปไว้ในแพแล้วปล่อยให้ลอยไปตามกระแสน้ำ ซึ่งนางเหว และชาวเมืองทั้งหลายต่างร้องไห้คร่ำครวญเพราะความสงสาร ส่วนราชธิดาเกิด ความกลัวและน้อยใจที่ตนเกิดมาแล้วเจ็บป่วยแล้วถูกนำไปปล่อยให้อยู่คนเดียวบน แพที่ไหลตามกระแสน้ำที่เชี่ยวกราด

ฝ่ายพระญาเสือเผือกที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ วันหนึ่งได้พาบริวารจำนวนมากเดินล่าหาอาหาร เมื่ออิ่มแล้วจึงพากันไปเล่นน้ำคลายร้อนที่ฝั่งแม่น้ำคงคา แล้ว เห็นแพลำหนึ่งลอยมาจึงเข้าไปดู พบว่ามีเด็กหญิงคนหนึ่งนอนหลับตาอยู่ เมื่อ พิจารณาดูจึงรู้ว่าเป็นเด็กตาบอดที่พ่อแม่นำมาลอยแพ ครั้นเมื่อพระญาเสือเผือก ทราบเรื่องจึงไปหาสมุนไพร่มาปรุงเป็นยารักษาจนเด็กหญิงนั้นมองเห็นได้ดังเดิม แล้วนำไปเลี้ยงไว้จนอายุครบ ๑๖ ปี บรรดาเสือทั้งหลายจึงจัดงานอภิเษกให้อยู่กิน เป็นภรรยาของพระญาเสือเผือก

ต่อมานางจึงตั้งครรภ์และกำเนิดบุตรชาย พระญาเสือเผือกจึงตั้งชื่อว่าชาย
อ้ายอ่อน ครั้นเมื่อนางให้กำเนิดบุตรชายอีก จึงตั้งชื่อว่าชายยี่ และชายสาม
ตามลำดับ พระญาเสือจึงให้บริวารสร้างบ้านแปลงเมืองและปราสาทให้ใหญ่โต
งดงามแล้วตั้งชื่อว่าเวียงเสือ

ครั้นเมื่อกุมารทั้งสามอายุถึงสิบปีแล้วทุกคน จึงเกิดความสงสัยว่าทำไมพวก
ตนมีแม่เป็นคน แต่มีพ่อเป็นเสือ ราชิดาจึงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ฟัง เมื่อทราบ
ดังนั้นกุมารทั้งสามจึงอยากจะไปเมืองมวเพื่อพบกับพระอัยกาหรือปู่ของตน จึงขอ
อนุญาตพระญาเสือเผือกและมารดาของตน แม้มารดาจะห้ามปรามแต่กุมารทั้งสาม
ยังยืนยันที่จะกลับไปเมืองมนุษย์เช่นเดิม มารดาจึงได้ช่วยช่วยให้พรแก่บุตรทั้งสาม
ของตนพร้อมทั้งมอบกำไลมือเพื่อนำไปแสดงกับพระบิดาและญาติพี่น้องให้รู้ว่าเป็น
บุตรของนาง

ชายอ้ายอ่อน ชายยี่ และชายสาม พร้อมด้วยพระญาเสือเผือกที่อาสาจะไป
ส่งจึงเดินทางออกจากป่าหิมพานต์มุ่งหน้าสู่เมืองมวหลวง เมื่อถึงแม่น้ำคงคาแล้ว
พระญาเสือจึงให้ลูกทั้งสามคนขึ้นขี่หลังแล้วพาวัยน้ำข้ามฝั่งไป แต่ด้วยวัยที่ชรา
มากทำให้พระญาเสือเผือกเหน็ดเหนื่อยมากจึงบอกให้ลูกรักเดินทางต่อ เหลือ
หนทางเดินอีกเพียง ๓ วัน จึงจะถึงจุดหมาย ส่วนตนจะรออยู่ที่ฝั่งแม่น้ำ จากนั้น
กุมารทั้งสามจึงเดินทางต่อไป

เมื่อถึงเมืองมวหลวงแล้ว กุมารทั้งสามจึงไปที่ประตูเมืองแล้วบอกว่าตน
เป็นหลานของพระญาเจ้าเมือง ขอให้เข้าไปเข้าเฝ้าด้วยเถิด นายประตูจึงพาไปยัง
พระราชวังทันที เมื่อได้พบกับพระญาเมืองมวแล้วกุมารทั้งสามจึงบอกว่าตนเป็น
หลาน แต่พระญาเจ้าเมืองตรัสว่าตนไม่มีบุตรธิดาจะมีหลานได้อย่างไร กุมารน้อยทั้ง
สามจึงบอกว่า เดิมแม่ของตนเป็นธิดาของเมืองมว แต่ทรงพยาธิตือตามองไม่เห็น
จึงถูกนำไปลอยแพ ภายหลังได้อยู่กินกับพระญาเสือเผือกแล้วให้กำเนิดพวกตนมา
หากไม่เชื่อก็จงดูที่กำไลข้อมืออันนี้

เมื่อพระญาเจ้าเมืองและมเหสีเห็นกำไลมืองดั่งกล่าวจึงจำได้ว่าเป็นของธิดาของตน เมื่อทราบดังนั้นจึงเข้ามาทอดและอุ้มหลานๆ ของตนด้วยความปลื้มปิติใจแล้วให้การต้อนรับด้วยข้าวปลาอาหารและที่พักอย่างดี

ฝ่ายพระญาเสื่อเผือกซึ่งรออยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคานั้น หลังจากที่พากุมารน้อยข้ามแม่น้ำด้วยความเหน็ดเหนื่อย และมีความโศกเศร้าเหงาหงอยเพราะพลัดพรากจากภรรยา บริวารและกุมารน้อยของตน จึงเจ็บป่วยและตรอมใจตายในที่สุด

เมื่อกุมารน้อยอาศัยอยู่ในเมืองระยะหนึ่งแล้วจึงระลึกถึงมารดาและพระญาเสื่อเผือก จึงขออนุญาตพระญาเจ้าเมืองมาทวงและมเหสีเพื่อกลับไปหาบิดามารดา พระญาเจ้าเมืองจึงมอบทรัพย์สินเงินทองและของวิเศษให้นำติดตัวไว้ ซึ่งกุมารทั้งสามจึงเสกนกหัสติลิงค์เพื่อใช้เป็นพาหนะเดินทางโดยเหาะไปทางอากาศจนมาถึงฝั่งแม่น้ำคงคา แต่ไม่พบบิดาคือพระญาเสื่อเผือก จึงออกติดตามหลายที่หลายแห่งแต่ไม่พบจึงพากันร้องไห้คร่ำครวญอยู่ ในขณะนั้นมีพรานป่าผู้หนึ่งเดินทางผ่านมาจึงสอบถามเรื่องราวต่างๆ แล้วจึงบอกว่าตนเห็นซากเสื่อเผือกอยู่ที่ไร่นาหนึ่ง จึงพากุมารทั้งสามไปดูซากเสื่อดังกล่าวแล้วเผาซากเสื่อเผือกเสีย จากนั้นจึงเดินทางกลับไปหามารดาของตนด้วยความเศร้าโศกเสียใจ

เมื่อกลับไปถึงป่าหิมพานต์แล้ว กุมารทั้งสามจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้มารดาของตนได้ฟังแล้วจึงกอดกันร้องไห้คร่ำครวญอยู่ เสนาอำมาตย์ซึ่งเป็นบริวารของพระญาเสื่อเผือกจึงอัญเชิญให้กุมารทั้งสองครองเมืองสืบต่อจากพระญาเสื่อเผือก แต่กุมารทั้งสามตอบว่าตนเป็นมนุษย์ จะกลับไปสร้างบ้านเมืองใหม่ที่เมืองมนุษย์ ส่วนเมืองของพระญาเสื่อนี้ขอให้ท่านทั้งหลายดูแลและปกครองต่อไป จากนั้นกุมารทั้งสามจึงพามารดาของตนกลับมายังเมืองมนุษย์แล้วนำของวิเศษออกมาแรมมิให้เกิดบ้านเมืองใหม่ขึ้นมา ๓ เมือง มีผู้คนอาศัยอยู่มากมาย ทำมาค้าขาย ทำไร่นาตามเขตแดนต่างๆ

เมืองที่ชาย้ายอ่อนปกครองนั้น พระญาเจ้าเมืองมาทวงมอบกลองให้ จึงตั้งชื่อว่าเมืองกอง ซึ่งเรียกมาจนถึงปัจจุบัน

เมืองที่ชายเฝ้าปกครองนั้น พระญาเจ้าเมืองมาหลวงมอบนกยางให้ จึงตั้งชื่อว่าเมืองยาง ซึ่งเรียกมาจนถึงปัจจุบัน

เมืองที่ชายแสงปกครองนั้น พระญาเมืองมาหลวงมอบมิดให้ จึงตั้งชื่อว่าเมืองมิด ซึ่งเรียกมาจนถึงปัจจุบัน

จากนั้นมารดาและเสนาอำมาตย์จึงนำนางนางสาวงามมาให้เป็นชายาของเจ้าเมืองใหม่ทั้งสามองค์ จัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ แล้วปกครองบ้านเมืองของตนให้เจริญรุ่งเรือง ชาวเมืองอยู่สุขสบายตั้งแต่นั้นมา ครั้นเมื่อเข้าสู่วัยชราแล้ว พระญาเจ้าเมืองทั้งสามองค์ ได้มุ่งปฏิบัติธรรม ให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา พร้อมทั้งสั่งสอนให้ชาวเมืองอยู่ในศีลธรรม เมื่อสิ้นอายุขัยแล้วพระญาเจ้าเมืองทั้งสามองค์และมารดาได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์ชั้นฟ้า

ส่วนไพร่ฟ้าชาวเมืองกอง เมืองยาง และเมืองมิด เมื่อสิ้นอายุขัยแล้วก็ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ตามตามบุญสมพารที่ตนได้บำเพ็ญมา แล้วกลับมาเกิดเป็นพุทธบริษัทสี่ในปัจจุบันชาตินี้

(๑๒)

วรรณคดี - อะลองมดส้ม

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี มีภิกษุทั้งหลายจำพรรษาอยู่ที่นั่นจำนวน ๕๐๐ โกฏิ วันหนึ่งอนาถปิณฑิกัสสมหาเศรษฐีได้ทำบุญถวายทานครั้งยิ่งใหญ่ พระอินทร์และเทวดาทั้งหลายจึงมาอนุโมทนาบุญในครั้งนั้นด้วย ภิกษุทั้งหลายจึงทูลขอให้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้เทศนาว่าด้วยเรื่องการทำบุญให้ทานและการรักษาศีลเพื่อจะได้ไม่ต้องตกนรก แล้วยกนิทานชาดกมาแสดง ดังนี้

พระอินทร์ได้เชิญให้พระโพธิสัตว์ลงมาปฏิบัติในครรภ์ของหญิงชาวบ้านยากจนคนหนึ่ง ซึ่งนางได้นิมิตว่า มีดวงแก้วมณีวิเศษตกลงมาจากท้องฟ้าแล้วนางได้คว้าไว้แล้วนำมาทอดไว้แนบอก เมื่อตื่นขึ้นจึงนำเรื่องราวดังกล่าวไปเล่าให้ใคร่ครวญซึ่งเป็นสามีของตนได้ฟัง ซึ่งสามีได้กล่าวว่าคงจะมีผู้มีบุญมาเกิดเป็นแน่แท้ จากนั้นภรรยาจึงตั้งครรภ์และได้ดูแลรักษาตัวเป็นอย่างดี เมื่อครบสิบเดือนแล้วได้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่ง จึงตั้งชื่อว่าเจ้ารัตนมณี เมื่ออายุได้ ๕ ปี บิดาได้ล้มป่วยแล้วเสียชีวิตไป ทิ้งให้กุมารน้อยอยู่กับมารดาด้วยความยากลำบาก ต่อมาเมื่ออายุได้ ๑๕ ปี มารดาได้ล้มป่วยและเสียชีวิตอีก ทิ้งให้กุมารอยู่ตามลำพัง ต้องตัดหญ้าหาฟืนมาขายเลี้ยงชีพ เพราะในอดีตชาติเคยเป็นกษัตริย์แล้วนำนกแลมาจากวังแล้วขังไว้ ๒ วัน ภายหลังจึงปล่อยไป บุพกรรมดังกล่าวจึงมาตอบสนองในชาตินี้

วันหนึ่งรัตนมณีกุมารได้เดินทางไปยังบ้านของอัสสคิซึ่งเป็นพ่อค้าวัวต่างเพื่อขอเป็นลูกจ้างติดตามไปค้าขายต่างเมือง โดยอัสสคิอยากจะนำปลาร้า ปลาเก๋ และเกลือ ไปขายยังเมืองรัมมดี แต่ไม่มีเงินทุน จึงไปขอยืมกับเศรษฐีผู้หนึ่ง แล้วนำไปซื้อปลาและเกลือเพื่อเดินทางไปกับขบวนพ่อค้า

ขณะที่หยุดพักระหว่างทางนั้น รัตนมณีได้นำหญ้าไปให้วัวของตนได้กิน แล้วนอนเล่นไ้ร่มไม้ใหญ่ เห็นมดส้ม (มดแดง) หลายตัวช่วยกันทำรังแต่เนื่องจากใบกิ่งไม้อยู่ห่างกันทำให้มดแดงทำรังด้วยความลำบาก รัตนมณีจึงนำกิ่งไม้เล็กๆ ไปพาดเพื่อให้มดส้มได้ไ้และทำรังไ้ง่ายขึ้น จากนั้นจึงกลับมาพักผ่อนในที่พักของกลุ่มพ่อค้า ในคืนนั้นเองพระญามดส้มซึ่งไ้ได้รับความช่วยเหลือจากรัตนมณียากตอบแทนบุญคุณ จึงให้อามาตย์ของตนแปลงกายเป็นคน แล้วนำอาหารไปมอบให้รัตนมณีแล้วชวนมายังเมืองของตน

รัตนมณีจึงเดินทางไปยังปราสาทของพระญามดส้ม ซึ่งมีทรัพย์สินเงินทองเป็นจำนวนมาก แม้พระญามดส้มจะยกสิ่งของเหล่านั้นให้แต่ชายหนุ่มไ้ยอมมารับ เพราะเป็นของนอกกาย จึงขอเรียนเฉพาะคาถาวิเศษเท่านั้นซึ่งต้องรักษาศิลและห้ามพูดจากับใครเป็นเวลา ๕ วัน เมื่อกลับมาถึงที่พักของขบวนพ่อค้าแล้ว รัตนมณีก็ไ้ยอมพูดกับใคร พ่อค้าทั้งหลายจึงสงสัยว่าชายหนุ่มผู้นี้คงถูกผีเข้าสิง จึงหายาและเครื่องรางต่างๆ มารักษา เมื่อครบ ๕ วัน รัตนมณีจึงรู้ว่าตนสามารถฟังเสียงสัตว์พูดคุยกัันได้ และได้ยินว้วคุยกัันว่าพวกตนลำบากยิ่งนัก ต้องแบกของหนัก ถูกใส่ที่ครอบปากจะกินอะไรก็ไ้ไ้ จึงพากัันสาบแช่งพ่อค้าที่ไ้ใช้แรงงานและทุบตีพวกตนให้ตกนรก ตั้งแต่นั้นมาเขาจึงไ้ไ้ที่ครอบปากและไ้ไ้ดุด่าทุบตีว้วของตน

เมื่อไปถึงเมืองร่มมิติแล้ว พ่อค้าทั้งหลายจึงนำปลาและเกลือไปขาย แล้วซื้อสินค้าเพื่อนำกลับไปขายที่เมืองของตน แต่รัตนมณีสงสารว้วจึงไ้ซื้อสินค้าใดๆ เลย เหตุที่ชายหนุ่มต้องตกระกำลำบากเพราะในอดีตชาติเคยนำไข่นกไปจากรังภายหลังจึงนำไปคััน ทำให้เกิดมาต้องทุกข์ยากลำบากและกำพร้าพ่อแม่ เคยทำบุญเพียงเล็กน้อยให้กับคนขอทาน จึงไ้ได้รับความช่วยเหลือจากอัสสคิ

ครันถึงเวลากลับไปยังเมืองของตนแล้ว อัสสคิซึ่งเป็นพ่อเลี้ยงก็ถามว่าทำไมไ้ซื้อสินค้ากลับมาด้วย เพราะจะได้ขายแล้วเอาเงินไปคัันเศรษฐี แต่รัตนมณีตอบว่าตนสงสารว้วที่เจ็บป่วย จึงไ้ซื้อสิ่งใดมาด้วย จึงไ้ไม่สามารถหาเงินไปคัันได้ ในคืนนั้นเองรัตนมณีไ้ยินว้วคุยกัันว่า มีขุมทองค้ำฝังอยู่ที่เสาเรือน

รัตนมณีจึงไปบอกเศรษฐีและขุดเอาทองคำนั้นมาขายแล้วใช้หนี้ทั้งหมด ส่วนที่เหลือได้นำมาเก็บไว้ใช้จ่ายตามความต้องการ แล้วไถ่ตัวทั้งหมดไปปล่อยในป่าให้เป็นอิสระ

วันหนึ่ง รัตนมณีได้ไปทุ่งนาแห่งหนึ่ง เห็นขวนาเอาไม้ฟาดหลังควายที่ลากไถอยู่ ส่วนลูกควายที่อยู่ไถ่ร่มไม่ได้ร้องเสียงดังเพราะหิวนม แม่ควายจึงบอกให้ลูกรอสักครู่ ถ้าไถนาเสร็จจะไปให้นม ขอให้รอรอยู่ที่ขุมเงินนั้นเถิด รัตนมณีจึงขอไถควายจากขวนาแล้วนำไปปล่อยในป่า แล้วขุดเอาทองคำที่โคนต้นไม้พากลับไปยังเรือนของตน

ต่อมา รัตนมณีได้ไปเยี่ยมเพื่อนเก่า ซึ่งเพื่อนได้บอกให้ภรรยาของตนไปจับไก่มาฆ่าเพื่อทำอาหารต้อนรับ แต่รัตนมณีได้ยินเสียงแม่ไก่บอกลูกว่าตนจะถูกนำไปฆ่า ขอให้ลูกดูแลรักษาตนเองให้ดี จึงบอกเพื่อนว่าตนแค่แวงมาเยี่ยมเยียน ไม่ต้องฆ่าไก่เพื่อต้อนรับตน แค่นำผักมาแกงก็พอและขอซื้อแม่ไก่และลูกๆ ซึ่งเมื่อไก่ได้รับอิสรภาพแล้วจึงบอกว่ามีทองคำฝังอยู่ที่ทุ่งนา รัตนมณีจึงไปขุดแล้วนำกลับไปยังเรือนของตน ภายหลังจึงเข้าไปอยู่ในป่าตามลำพัง รักษาศีลและปฏิบัติภาวนา ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเลย

ขณะเดียวกันนั้น ณ เมืองพาราณสี พระญาพรหมทัตมีธิดา ๗ องค์ ซึ่งเติบโตใหญ่ควรครองเรือนได้แล้ว จึงบอกให้ธิดาทั้งหมดหาคู่ครอง โดยธิดาทั้ง ๖ คน ยินดีที่จะทำตาม ยกเว้นนางยอดฟ้าพิมพา ธิดาคนสุดท้ายที่บอกว่าตนไม่ยอมมีคู่ครอง ทำให้พระญาพรหมทัตกริ้วมาก จึงให้เสนาอำมาตย์ไปนำชายยากจนในเมืองมาเป็นสามีของนางยอดฟ้าพิมพา มีชาวมูเซอคนหนึ่งที่เคยเห็นรัตนมณีและทำตัวเป็นคนยากจนมาก อาศัยอยู่ในป่า นำเปลือกไม้มาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม ไม่ยอมพูดจากับใคร จึงบอกให้เสนาอำมาตย์ไปนำตัวมา พระญาพรหมทัตเห็นชายหนุ่มหุ่ทุกตะแล้วจึงให้นางยอดฟ้าพิมพาแต่งงานด้วย ซึ่งคนทั้งหลายได้เห็นแล้วจึงหัวเราะเยาะเย้ย รัตนมณีจึงตกใจจึงหนีเข้าป่าไป

นางยอดฟ้าพิมพาวิ่งตามมาและสอบถามเรื่องราวต่างๆ ซึ่งชายหนุ่มได้เล่าว่าเป็นเพราะบุพกรรมที่ตนเคยเป็นเศรษฐี เด็กรับใช้ได้ทำควายหายเข้าป่า จึงดุด่าและไล่เด็กรับใช้ไปอยู่ในป่า ทำให้ชาตินี้ตนจึงต้องอาศัยอยู่ในป่าดังที่นางเห็น

พระอินทร์ที่อยู่บนสวรรค์เห็นเหตุการณ์ทั้งหมด จึงลงมาเนรมิตปราสาทให้เจ้ารัตนมณีและนางยอดฟ้าพิมพาได้อาศัยอยู่อย่างมีความสุข รักษาศีลและเจริญสมาธิภาวนาอยู่ในป่าแห่งนั้น

ภายหลังมีเศรษฐีคนหนึ่งที่มีข้าทาสคนรับใช้จำนวน ๕๐๐ คน ภายหลังเงินทองร่อยหลอจึงคิดจะขายข้าทาสของตน แต่ไม่มีใครซื้อ จึงไปถามขายให้กับเจ้ารัตนมณีฯ จึงซื้อแล้วปล่อยให้เป็นอิสระภาพ

ณ เมืองมัททราช ซึ่งเกิดความทุกข์ยากลำบากมาก ทรัพย์สินที่มีอยู่ของพระญาเจ้าเมืองร่อยหลอไป จึงให้เสนาอำมาตย์นำเงินที่มีอยู่ไปค้าขายเพื่อหาทำไรเสนาอำมาตย์จึงนำแก้วมณี เสื้อผ้าและสิ่งของต่างๆ บรรทุกเรือสำเภา ๕๐๐ เล่มไปขายที่เมืองพาราณสี เมื่อไปถึงแล้วจึงนำแก้วรัตนมณี ๑ ลูก ไปถวายพระญาพรหมทัตแล้วบอกว่า ตนมาค้าขายและรีบกลับ จึงอยากให้พระองค์หรือคนใดคนหนึ่งที่สามารถซื้อสินค้าของตนได้ พระญาพรหมทัตไม่มีเงินเพียงพอ บรรดาเสนาอำมาตย์และเศรษฐีในเมืองนั้นล้วนมีเงินไม่พอ จึงปรึกษากันแล้วบอกว่า คงจะมีเพียงเจ้ารัตนมณีกุมารเท่านั้นที่จะมีทรัพย์สินเงินทองมากพอที่จะเหมาสินค้าทั้งหมดได้ จึงให้ไปเชิญตัวมาพบและรัตนมณีก็ยินดีที่จะซื้อสินค้าทั้งหมดไว้ ภายหลังมาเมื่อทราบว่รัตนมณีบุตรเขยของตนเป็นผู้มีบุญมาก พระญาพรหมทัตจึงไปเชิญให้มาปกครองเมืองพาราณสี โดยเทวดาและยักษ์ทั้งหลายได้ยกปราสาทที่อยู่ในป่ามาตั้งไว้ในเมืองด้วย ซึ่งรัตนมณีและนางยอดฟ้าพิมพาได้ปกครองบ้านเมืองให้สุขสงบร่มเย็นสืบมา ทำบุญให้ทานเป็นประจำ

เมื่อพระพุทธเจ้ายกนิทานชาดกในอดีตชาติมาแสดงแล้ว จึงแสดงสโมธาน
 กถาว่าบุคคลในชาดกได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

วัวที่บอกขุมทองคำให้รัตนมณีได้ทราบและขุดมาใช้หนี้สิน ได้มาเกิดเป็น
 พระมหากัสสปะ

อัสสสี พ่อเลี้ยงที่นำรัตนมณีไปชุบเลี้ยง ได้มาเกิดเป็นขัมพูปติ

พระญาพรหมทัตเมืองพาราณสี ได้มาเกิดเป็นพระมหาสารีบุตร

แม่ควายที่บอกขุมทองคำให้ ได้มาเกิดเป็น พระมหาปชาบดีโคตมี

แม่ไก่และลูกไก่ที่บอกขุมทองคำให้ ได้มาเกิดเป็น ภิกษุและภิกษุณีทั้งหลาย

โคภิดา บิดาของรัตนมณี ได้มาเกิดเป็น พระญาสุริสุทโธทนะ

นางจันทามณี มารดาของรัตนมณี ได้มาเกิดเป็น พระนางสรีมหาเมยา

พระญามดส้ม ที่สอนเวทย์มนต์คาถาได้มาเกิดเป็น พระอัสสชิ

พระอินทร์ที่คอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ ได้มาเกิดเป็น พระอนุรุทธะ

นางยอดฟ้าพิมพา มเหสีของพระญารัตนมณี ได้มาเกิดเป็น พระนาง
 ยโสธราพิมพา

พระญารัตมณิมดส้ม ได้มาเกิดเป็น พระพุทธเจ้าในปัจจุบันนี้

(๑๓)

ถูลอว - นางนวลคำ

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ ได้แสดงพระธรรมเทศนาว่าด้วยเรื่องการทำเพี้ยบารมีของพระองค์ในอดีตชาติแก่บรรดาญาติทั้งหลาย ดังนี้

ณ เมืองกุสวดี มีพระญาณกุสวดีเป็นผู้ครองเมือง ทรงปกครองบ้านเมืองโดยทศพิธราชธรรม บ้านเมืองจึงอยู่เย็นเป็นสุขมาโดยตลอด ในเมืองกุสวดี มีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อสิริปตเศรษฐี ภรรยาชื่อนางกุมมะ เป็นตระกูลเศรษฐีที่มีทรัพย์มากและบำเพ็ญทานอยู่มิได้ขาด คืนหนึ่งนางกุมมะฝันว่าได้แก้วมณีมาลูกหนึ่ง ต่อมาเมื่อบุตรจุติลงมาจากสวรรค์แล้วมาอุปบัติในครรภ์ของนางกุมมะ ครั้นเมื่อครบสิบเดือน บริบูรณ์ก็คลอดบุตรชาย ประกอบด้วยลักษณะของมหาบุรุษทุกประการ เศรษฐีผู้เป็นบิดามารดาจึงตั้งชื่อว่าทสสวดา

จากนั้นไม่นาน นางกุมมะตั้งครรภ์อีกครั้ง แล้วคลอดบุตรชายอีกคนหนึ่ง ตั้งชื่อว่าสุลุมมะ ซึ่งเศรษฐีทั้งสองก็ได้เลี้ยงดูทั้งทสสวดาและสุลุมมะเป็นอย่างดีจนเติบใหญ่ ต่อมานางกุมมะผู้เป็นแม่เริ่มเจ็บป่วย มีโรคอาพาธมาเบียดเบียน สิริปตเศรษฐีจึงหาหมอมาช่วยรักษาแต่ไม่หาย จากนั้นไม่นานนางกุมมะก็เสียชีวิตไป ทำให้สามีและบุตรชายทั้งสองเศร้าโศกเสียใจอย่างยิ่ง สิริปตเศรษฐีจึงนำร่างของภรรยาไปเผาปนกิจและทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

เมื่อนางกุมมะเสียชีวิตไปแล้ว สิริปตเศรษฐีต้องเลี้ยงดูบุตรชายตามลำพัง วันหนึ่งสิริปตเศรษฐีบอกกับบุตรชายทั้งสองว่าตนจะหาผู้หญิงมาเป็นแม่เลี้ยง แล้วนำนางอรติ ซึ่งอายุเพียง ๑๖ ปี มาเป็นภรรยาใหม่

ในระยะแรกนั้นนางอรติดูแลสามีและบุตรชายของสามีเป็นอย่างดี แต่เมื่อนางตั้งครรภ์แล้วจึงเริ่มชิงชังบุตรชายของภรรยาเก่า พยายามกลั่นแกล้งและทุบตีเมื่อไม่ถูกใจ พร้อมทั้งบอกให้สามีของตนขับไล่บุตรและภรรยาเก่าออกจากบ้านไป หากไม่ทำอย่างนั้นตนจะหนีออกจากบ้านเอง ทำให้สิริปธเศรษฐีเกิดความลำบากใจ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร

ฝ่ายท้าวสวดาเห็นว่าแม่เลี้ยงนั้นชิงชังรังเกียจตนกับน้อง จึงพาสุลุมชะซึ่งเป็นน้องหนีออกจากบ้านไป ระหว่างนั้นก็ขอทานเพื่อเลี้ยงชีพด้วยความยากลำบาก แล้วเดินทางไปเรื่อยๆ จนถึงป่าหิมพานต์ ทำให้แท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ของพระอินทร์ที่เคยนุ่มนวลกลับแข็งกระด้าง พระอินทร์จึงสอดส่องดูว่าเกิดอะไรขึ้น จึงพบว่าพระโพธิสัตว์กำลังตกกระกำลำบาก จึงแปลงกายเป็นหนูเพื่อมาบอกให้เด็กหนุ่มทั้งสองเดินทางไปยังหนองน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นหนองน้ำวิเศษตั้งอยู่ทิศเหนือ มียาและแก้ววิเศษอยู่ที่นั่น หลังจากท้าวสวดาและสุลุมชะอาบน้ำเสร็จแล้ว ร่างกายจึงเจริญเติบโตขึ้นเหมือนกับเด็กหนุ่มอายุ ๑๖ ปี มีพลังกำลังมากเท่ากับช้าง ๗ เชือกแล้วได้ครอบครองยาและแก้ววิเศษด้วย

ใกล้ๆ กับป่าหิมพานต์นั้น เป็นที่ตั้งของเมืองอัสสลอ ซึ่งพระญายักษ์ผู้ครองเมืองได้สิ้นชีพไป นางอัสสมุกชีผู้เป็นชายาได้ครองเมืองแทน วันหนึ่งขณะที่นางยักษ์ได้ออกไปหาอาหารในป่าหิมพานต์และได้พบกับเด็กหนุ่มทั้งสองคน จึงจับตัวมาหมายจะกินเป็นอาหาร แต่สุลุมชะได้บอกว่าตนมียาวิเศษ สามารถรักษาพระญายักษ์ให้ฟื้นคืนชีพได้ นางอัสสมุกชีจึงไว้ชีวิตและปล่อยให้เอายาไปรักษาพระญายักษ์ เมื่อพระญายักษ์ฟื้นคืนชีพมาจึงรู้สึกทราบซึ้งใจ เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณที่สุลุมชะได้ช่วยรักษาตน จึงยกเมืองให้สุลุมชะปกครองแทนตน พร้อมทั้งจัดงานเฉลิมฉลองอย่างใหญ่โต โดยสุลุมชะได้แต่งตั้งให้ท้าวสวดาเป็นอุปราช นอกจากนั้นพระญายักษ์ยังได้สอนเวทย์มนต์คาถาต่างๆ ที่ตนรู้จนหมดสิ้น ทำให้สองพี่น้องมีฤทธิ์ เสกเป่าใบไม้ให้เป็นคนก็ได้

ต่อมาไม่นาน สุลมชะผู้เป็นพี่ชายได้ชักชวนพระญาติสวดดากลับไปเที่ยวยังเมืองเดิมของตน ซึ่งพระญาติก็เห็นด้วยและอนุญาต พร้อมอวยพรให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ

สุลมชะและพระญาติสวดดา เดินทางกลับไปยังเมืองสุกฤติ โดยออกจากเมืองอัสสวโลเข้าไปยังป่าหิมพานต์ แล้วผ่านเข้าไปในเขตเมืองภมวติ ซึ่งมีพระญาติเจ้าเมืองคือสุพลราชา มเหสีชื่อนางชุมฟ้าแสงเมือง และมีราชิดาชื่อนางเมฆวติ แสงชุมดาวคำ ซึ่งราชิดานี้เมื่อเติบโตใหญ่มาก็ได้เจ็บป่วยรักษาไม่หาย

วันหนึ่งนางแสงชุมดาวคำ ไปนอนพักผ่อนผิงแดดบนปราสาทของตน ขณะนั้นมิงกหัสติลิงค์บินผ่านมาและเห็นนางแต่คิดว่าเป็นก้อนเนื้อจึงโอบเอานางแสงชุมดาวคำไป เมื่อพระญาติสุพลราชาและนางชุมฟ้าแสงเมืองทราบก็เศร้าโศกเสียใจเป็นอันมาก

ระหว่างที่มิงกหัสติลิงค์คาบนางแสงชุมดาวคำไปนั้น เมื่อนางรู้สึกตัวและตกใจก็ดิ้นไปมาจนหลุดตกจากท้องฟ้ามาสู่ป่าหิมพานต์ ซึ่งสองกุมารได้ไปพบจึงช่วยรักษากันนางฟื้นและหายจากอาการเจ็บป่วย นางดาวคำจึงขอให้สุลมชะและทาสวดดาพากลับไปยังเมืองของนาง ครั้นเมื่อเดินทางมาถึงสวนอุทยานของเมืองภมวติจึงได้แวะพัก ขณะนั้นเองพระญาติสุพลราชาและมเหสีได้มาชมสวนอุทยานด้วย เมื่อได้พบราชิดาของตนก็รู้สึกดีใจเป็นอย่างมาก และนางแสงชุมดาวคำจึงเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้พระบิดาพระมารดาทราบโดยละเอียด

เมื่อพระญาติสุพลราชาทราบเรื่องราวทั้งหมดแล้ว จึงได้เชิญสุลมชะและทาสวดดาเข้าไปยังพระราชวัง และทำพิธีรับขวัญราชิดาของตนหลังจากที่ประสบเคราะห์กรรมลำบาก ครั้นนั้นพระญาติสุพลราชายังได้ยกนางแสงชุมดาวคำให้เป็นชายาของสุลมชะ แล้วให้เสนาอำมาตย์จัดเตรียมพิธีอภิเษกสมรสอย่างใหญ่โตโปรดให้มีการละเล่นมหรสพเฉลิมฉลองอย่างครึกครื้นมโหฬาร

ส่วนสุลมชะก็ได้้นำแก้ววิเศษออกมาเสกให้เกล็ดสิ่งของเครื่องใช้อันมีค่าต่างๆ มากมาย แล้วแจกจ่ายให้กับยากคนยากไร้โดยทั่วหน้า ทำให้กิตติศัพท์และเกียรติยศของพระญาสุลมชะได้แพร่กระจายไปทั่วแคว้นแดนเมือง

ฝ่ายเศรษฐีผู้เป็นบิดาและภรรยาใหม่ที่อยู่เมืองกุสวติ หลังจากขับไล่บุตรชายทั้งสองของตนออกจากบ้านไปแล้ว ทรัพย์สินเงินทองที่เคยมีก็ร่อยหรอลงไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นยาก ต้องขอทานเพื่อเลี้ยงชีพไปวันๆ วันหนึ่งได้เดินทางไปขอทานที่เมืองภมมวติ ซึ่งเมื่อสุลมชะและทาสวดาได้เห็นก็จำได้ว่าเป็นบิดาของตน ที่มาพร้อมกับแม่เลี้ยงและลูกของแม่เลี้ยง จึงเข้าไปทักทาย แต่บิดาเกิดความละอายใจจึงปฏิเสธว่าไม่เคยรู้จักกัน ขณะนั้นเองแผ่นดินได้แยกออกเป็นแนวสุมเอาเศรษฐี และแม่เลี้ยงตกลงไปยังนรก เหลือไว้เพียงลูกของแม่เลี้ยงนั่งร้องให้อยู่ สุลมชะและทาสวดาจึงพาน้องชายต่างมารดาของตนเข้าไปอาศัยอยู่ในราชวังด้วย

ณ เมืองแห่งหนึ่งชื่อว่าวิเทหะ พระญาเจ้าเมืองชื่อสุธรี มเหสีชื่อจินธิ ราชโอรสชื่อสิวลี ราชธิดาชื่อนางหรณี หรือนางนวลคำ

พระญาสุธรีมีน้องชายชื่อบุพพลีซึ่งมีฤทธิ์มาก นอนหลับแต่ละครั้งนาน ๓ ปี ถึงจะตื่น ถ้าตื่นแล้ว ๓ ปี ถึงจะกลับไปนอนอีกครั้ง

ส่วนราชโอรสคือสิวลีนั้นมีพละกำลังมาก เมื่อนางนวลเติบโตจนถึงวัยสาวแล้ว มีรูปร่างหน้าตาสวยสดงดงาม ผิวพรรณสดใส เป็นที่หมายปองของเจ้าเมือง และเจ้าชายทั้งหลาย ก็พากันมาสู่ขอเสมอ แต่เจ้าชายสิวลีให้คำทำว่า ตนจะยกก้อนหินแล้วโยนขึ้นไปในอากาศ หากเจ้าเมืองหรือเจ้าชายองค์ไหนรับได้ ก็สมควรคู่กับน้องสาวของตน ครั้นเมื่อเจ้าชายสิวลีโยนก้อนหินขึ้นไปแล้ว เจ้าชายสีหพลแห่งเมืองพันธุมดีรับก้อนหินนั้นได้ พระเจ้าสุธรีจึงต้องยกนางนวลคำให้แก่เจ้าชายสีหพล พร้อมทั้งให้เสนาอำมาตย์จัดเตรียมงานอภิเษกสมรสอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ แต่นางนวลคำไม่อยากจะอภิเษกกับเจ้าชายสีหพล จึงอ้อนวอนขอให้เทวดา อินทร์ และพรหมมาช่วย

ในระหว่างประกอบพิธีอภิเษกสมรสนั้น มีวิทยากรคนหนึ่งได้เหาะผ่านมาแล้วลักพาเอาตัวนางนวลคำไปยังป่าหิมพานต์ ระหว่างนั้นนางนวลคำได้ส่งเสียงร้องขอความช่วยเหลือตลอดทาง

เมื่อพระฤาษีที่บำเพ็ญเพียรในป่าได้ยิน จึงใช้ไม้เท้าวิเศษบังคับให้วิทยากรคนนั้นพาร่างของนางนวลคำลงมายังพื้นดิน แล้ววิทยากรก็เหาะหายไป ปล่อยให้นางนวลคำอยู่ที่อาศรมของพระฤาษี นางนวลคำเห็นว่าพระฤาษีได้ช่วยเหลือให้ตนรอดพ้นจากภัยแล้ว จึงเข้าไปกราบไหว้ขอบพระคุณพร้อมทั้งเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้พระฤาษีได้ฟังโดยละเอียด

พระฤาษตรี และมเหสี พร้อมทั้งพระราชวงศ์ต่างเศร้าโศกเสียใจเป็นอันมากที่วิทยากรได้ลักพาเอานางนวลคำไป เมื่อนางนวลคำรอดพ้นจากความตายแล้ว เทวดาลงมาเนรมิตปราสาทให้นางอาศัยอยู่อย่างสุขสบาย ไม่ไกลจากอาศรมของพระฤาษี

ฝ่ายท้าวสวดาซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองกมมวติ ได้ชวนเจ้าชายรัตนทุกขะซึ่งเป็นน้องชายเข้าไปเดินเล่นในสวนอุทยานโดยมีทหารและคนรับใช้ติดตามเป็นจำนวนมาก ในขณะที่พระอินทร์ได้แปลงกายเป็นช่างเผือกให้ท้าวสวดาเห็น จึงชวนรัตนทุกขะออกติดตามช่างเผือกเชือกนั้นไปจนถึงเขตป่าลึก ไปพบกับอาศรมของพระฤาษีจึงขอแวะพักค้างคืนที่นั่น แล้วเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้พระฤาษีฟัง พระฤาษีได้ส่งสอนศิลปวิทยาหลายอย่างให้

ระหว่างที่พักอยู่กับพระฤาษีในป่านั้น ท้าวสวดิได้พบกับนางนวลคำ จึงเข้าไปพูดคุยซักถามถึงความเป็นมาของแต่ละคนด้วยความสนใจและเกิดเป็นความรักใคร่พึงพอใจกัน พระฤาษีเห็นดังนั้นจึงเข้ามานพ่ดุนรู้ว่าท้าวสวดาและนางนวลคำนั้นเป็นเนื้อคู่กันมาหลายชาติแล้วจึงไม่ได้ห้ามปรามแต่ประการใด

เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง พระฤาษีจึงอนุญาตให้ท้าวสวดาและนางนวลคำอยู่กินเป็นสามีภรรยา กัน ซึ่งทั้งสองคนได้อยู่กินเป็นสามีภรรยากันด้วยความสุข

เมื่อเวลาล่วงเลยไปครบ ๑ ปี นางนวลคำคิดถึงบ้าน จึงชักชวนท้าวสวดา และรัตนทุกขะไปขออนุญาตและกราบลากลับไปยังบ้านเมืองของตน ซึ่งพระฤาษีก็ได้อนุญาตและอวยพรให้เดินทางปลอดภัย ระหว่างทางกลับไปยังเมืองวิเทหะนั้น เทวดาได้แปลงกายเป็นช่างเผือกเพื่อให้ใช้เป็นพาหนะกลับไปยังบ้านเมืองของตน โดยไม่ต้องเดินทางด้วยเท้าให้ลำบากและเสียเวลา

เมื่อเดินทางไปถึงเมืองวิเทหะแล้ว นางนวลคำจึงพาท้าวสวดาและรัตนทุกขะไปเข้าเฝ้าพระญาสุรสีห์ ซึ่งพระญาสุรสีห์พระทัยเป็นอย่งยิ่งที่ราชธิดากลับมาอย่างปลอดภัย แต่เจ้าชายสิวลีกับเจ้าชายสีหพละนั้นไม่พอพระทัย เพราะคิดว่าท้าวสวดาคือผู้ที่มาลักพาพระราชธิดานวลคำไป จึงเข้าไปหวังจะทำร้ายจนเกิดการต่อสู้กันอย่างดุเดือด แต่สิวลีสู้ไม่ได้จึงต้องล่าถอยไป แล้วไปขอความช่วยเหลือจากปุพพลีผู้เป็นน้ำ ซึ่งทำให้ปุพพลีและท้าวสวดาต่อสู้กันเต็มความสามารถ ต่างฝ่ายต่างใช้พลังกำลังและอาวุธวิเศษที่ตนมีอย่างสุดฝีมือ

ในการต่อสู้ครั้งนั้น ฝ่ายท้าวสวดาและรัตนทุกขะได้ใช้อาวุธวิเศษของตนฟาดฟันจนปุพพลีและสิวลีพ่ายแพ้ แต่ท้าวสวดาไว้ชีวิตและชี้แจงเรื่องราวทั้งหมดให้เข้าใจ ปุพพลีและสิวลีจึงยอมขอขมาโทษ แล้วพระเจ้าสุรสีห์จึงจัดงานอภิเษกสมรสให้กับท้าวสวดาและนางนวลคำอย่างใหญ่โตและสมเกียรติ แล้วยกเมืองวิเทหะให้ท้าวสวดาปกครองแทน บรรดาหัวเมืองประเทศราชต่างๆ ก็น้อมนำเครื่องบรรณาการมาถวายเป็นอันมาก

ฝ่ายเมืองพันธมิตรก็พากันตั้งขบวนเพื่ออัญเชิญเจ้ารัตนทุกขะกลับไปปกครองบ้านเมืองของตน พร้อมทั้งจัดงานอภิเษกสมรสยกนางเกียงเงินให้เป็นมเหสี โดยจัดงานอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ มีการเล่นมหรสพรื่นเริงด้วย

จากนั้นไม่นาน ทั้งท้าวสวดาและรัตนทุกขะ ชักชวนกันไปเยี่ยมพระฤาษีและสุลุมพะ โดยจัดเตรียมขบวนอย่างยิ่งใหญ่พร้อมนำสิ่งของมีค่าไปด้วย

เมื่อขบวนของทศสวดาและรัตนทุกะไปถึงเมืองภมวดี พระญาสุลมพะได้ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น แล้วพากันไปเยี่ยมพระญายักษ์ที่เคยสั่งสอนศิลปวิทยาให้ จากนั้นจึงไปเยี่ยมพระฤาษีโนปา แล้วแยกย้ายกลับไปปกครองบ้านเมืองของตน ซึ่งแต่ละพระองค์ได้ปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ทำให้ชาวเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติแล้ว ได้ทรงแสดงสโมธานกล่าวว่าคุณคนในอดีตชาตินั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

นางอรติ แม่เลี้ยงที่กลั่นแกล้งบุตรของสามี ได้มาเกิดเป็นพระเจ้าอชาตศัตรู
สีหผละ ผู้ที่ต่อสู้กับทศสวดาเพราะเข้าใจผิด ได้มาเกิดเป็น พระเทวทัต
พระญายักษ์ ที่สอนศิลปวิทยาและช่วยเหลือหลายอย่าง ได้มาเกิดเป็น
อนาถปิณฑิกัสสมหาเศรษฐี

พระฤาษี ผู้ช่วยเหลือนางนวลคำ และสอนศิลปวิทยาให้ ได้มาเกิดเป็น พระเจ้าสุทโธทนะ

เจ้าสิวลี ซึ่งเป็นพี่ชายของนางนวลคำ ได้มาเกิดเป็น พระองคุลิมาล
บุพพลี ที่ต่อสู้กับพระโพธิสัตว์เพราะเข้าใจผิด ได้เกิดมาเป็น อาฬวกยักษ์
สุลมพะ น้องชายของพระโพธิสัตว์ ได้มาเกิดเป็น พระสารีบุตร
พระอินทร์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทศสวดา ได้เกิดมาเป็น พระอนุรุทธะ
รัตนทุกะ ที่คอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ ได้เกิดมาเป็น พระอานนท์
นางดาวคำ มเหสีของพระโพธิสัตว์ ได้เกิดมาเป็น พระนางวิสาขา
นางเกียงเงิน มเหสีของรัตนทุกะ ได้เกิดมาเป็น ปัตตริภิกษุณี
นางนวลคำ มเหสีของพระโพธิสัตว์ ได้เกิดมาเป็น นางยโสธราพิมพา
ทศสวดา คือพระพุทธเจ้าในชาติปัจจุบันนี้

(๑๔)

๓๐๐๐๐ - นางบุญพิน

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี พระภิกษุทั้งหลายได้สนทนากันในธรรมศาลาถึงเรื่องความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งหลายที่มีทั้งคนที่อยู่ดีมีสุข กับคนที่ต้องตกทุกข์ได้ยากลำบาก เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถามแล้วแสดงธรรมว่าในอดีตชาตินั้นพระองค์ก็ได้เกิดมาในหลายชาติ บางชาติเกิดในตระกูลอันประเสริฐได้อยู่สุขสบาย บางชาติเกิดมาแล้วต้องตกทุกข์ได้ยาก ตรัสเพียงเท่านั้นแล้วนั่งอยู่ พระอรหันต์ทั้งหลายจึงทูลขอให้แสดงพระธรรมเทศนา พระพุทธเจ้าจึงนำอดีตชาติมาแสดงให้ฟัง ดังนี้

ณ เมืองจามปา อันเป็นเมืองใหญ่ที่เจริญรุ่งเรืองอุดมสมบูรณ์มาก ชาวเมืองทำมาค้าขายและเพาะปลูกผักผลไม้ต่างๆ ในเมืองจามปานั้นมีหญิงสาวกำพร้าคนหนึ่งชื่อบุญพิน มีฐานะยากจนมาก เสื้อผ้าที่มียีนเก่าและขาดวิ่น ฝ่ายสามีก็เป็นคนยากจนซื่อใจเช่นกัน ทั้งคู่จึงเลี้ยงชีพด้วยการเป็นขอทาน และหาบฟืนไปขาย โดยอาศัยอยู่ที่กระท่อมหลังเล็กๆ ต่อมาเมื่อนางบุญพินตั้งครรภ์ได้ ๗ เดือน สามีก็ล้มป่วยแล้วเสียชีวิตไปทำให้ชีวิตลำบากยิ่งขึ้น ยามเมื่อฝนตกมาก็ลำบากเพราะหลังคารั่ว เมื่อตั้งครรภ์ครบสิบเดือนแล้วได้ให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่ง ตั้งชื่อว่าเจ้าบุญเรือง เมื่อไปขอทานก็อึดลูกไปด้วย ต่อมานางสงสารลูกของตนจึงทำอุ้งให้นอนขณะที่ตนออกไปขอทานหรือหาบฟืนไปขาย ครั้นเมื่อชายบุญเรืองเติบโตใหญ่ขึ้นมาก็ติดตามแม่ไปทำมาหากินจนอายุได้ ๑๐ ขวบ

มีนางกาไวใจบาปคนหนึ่งซึ่งชิงชังนางบุญพินและชายบุญเรืองที่เดินขอทานอยู่ในเมือง จึงบอกให้คนใช้ไปบอกนางบุญพินว่าหากอยากอยู่สุขสบาย ก็ให้ไปเป็นเมียน้อยของแก่บ้าน แต่นางบุญพินบอกว่าตนไม่อยากจะสามีใหม่เพราะกลัวว่าสามีจะไม่รัก หุบตีหรือดูต่ำลูกของตน

คนรับใช้จึงไปบอกนางกาไว นางกาไวยิ่งโกรธและเกลียดนางบุญพินยิ่งกว่าเดิม จึงบอกให้คนไปจับมัดแล้วนำไปขายให้เป็นข้ารับใช้ที่เมืองอื่น

หลังจากนั้น ๓ วัน ขณะที่นางบุญพินพาขายบุญเรื่องเดินไปยังเรือนของแก่บ้าน นางกาไวเห็นเข้าจึงให้คนจับมัดไว้ ทั้งแม่และลูกไม่มีทางสู้ จึงได้แต่ร้องไห้ด้วยความตกใจและทุกข์ทรมานเพราะถูกมัดไว้ จากนั้นก็จับนางบุญพินไปทิ้งให้ขายบุญเรื่องที่ถูกมัดติดเสาไว้เพียงลำพัง ยามกลางคืนเมื่อขายบุญเรื่องร้องไห้คิดถึงแม่ เมื่อแก่บ้านได้ยินจึงรำคาญก็มาทำร้ายและห้ามไม่ให้ร้องไห้เสียงดัง

ฝ่ายนางบุญพินที่ถูกจับแล้วนำตัวผ่านป่าดงเพื่อนำไปขายยังเมืองอื่น นางได้แต่ร้องไห้คิดถึงลูก แล้วได้ยกมือไหว้และอ้อนวอนขอให้เทวดาอินทร์พรหมทั้งหลายช่วยให้ตนได้พบหน้าลูกอีกครั้ง เมื่อถูกนำตัวไปถึงเมืองพาราณสีแล้วนางถูกมัดไว้ พระญาเจ้าเมืองยังไม่มีมเหสี เทวดาจึงตกลงใจให้เจ้าเมืองเสด็จผ่านมายังบริเวณที่นางบุญพินถูกมัดไว้ เมื่อเห็นนางบุญพินแล้วจึงพอใจในรูปร่างหน้าตา จึงให้เสนาอำมาตย์ไปสอบถาม เมื่อทราบเรื่องแล้วกลับไปกราบทูลพระญาเมืองพาราณสีให้ทราบ พระญาจึงมอบเงินให้เสนาไปไถ่ซื้อนางมาแล้วนำไปเป็นมเหสี แม้ว่านางบุญพินจะได้อยู่ดีมีสุขในราชวังแต่นางยังคงร้องไห้คิดถึงลูก พระญาเจ้าเมืองพาราณสีจึงซักถาม นางบุญพินจึงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้พระญาพาราณสีทรงทราบอย่างละเอียด

ขายบุญเรื่องที่ถูกมัดอยู่ได้รับความทุกข์ยากลำบากมาก อาหารที่เขานำมาให้ก็เป็นเพียงเศษอาหารเท่านั้น ต่อมานางกาไวได้นำขายบุญเรื่องไปขายให้กับชาวลัวะที่อยู่บนดอย ซึ่งเป็นคนป่าเถื่อนกินเขียด งู และอาหารดิบ เป็นเวลา ๓ ปี

ต่อมาพวกลัวะป่าชาวดอยก็นำขายบุญเรื่องไปขายที่เมืองพาราณสี ความรู้ข้างคนหนึ่งเห็นและสงสารจึงไถ่ตัวและนำมาเลี้ยงดูที่เรือนของตน เป็นเวลา ๓ ปี

เมื่อขายบุญเรื่องอายุได้ ๑๖ ปี จึงเริ่มทำป่าน้ำเต้า ๓ เล้า เล้าหนึ่งเอาไ่ว่ป่าขับกล่อมช้างให้อยู่นิ่งๆ ไม่ตื่นตกใจเมื่อมียุงหรือแมลงมาตอมตามตัว อีกเล้าหนึ่ง

เอาไว้เป่าเพื่อแสดงถึงเรื่องราวและความคิดถึงแม่ของตน ส่วนเลาสุดท้ายเอาไว้เป่าเพื่อแสดงเรื่องราวที่ตนถูกปู่บุญจะและนางกาไวจับมาขาย ซึ่งเสียงปี่นั้นดังไปจนถึงนางบุญพินที่ได้เป็นมเหสีของพระญาพารานสี นางบุญพินจึงให้คนรับใช้ไปตามหาคนที่เป่าปี่ที่โรงเลี้ยงช้าง ซึ่งคนเลี้ยงช้างได้บอกว่าชายหนุ่มที่เป่าปี่นั้นตนได้ซื้อมาจากชาวลัวะ เมื่อนางบุญพินทราบจึงสงสัยว่าอาจจะเป็นลูกของตนจึงไปดูด้วยตนเองแล้วสอบถามจนทราบความจริงและรู้ว่าเป็นแม่ลูกกัน ทั้งสองจึงโผเข้ากอดกันด้วยความดีใจ

ฝ่ายนางสนมและคนที่อยู่ในบริเวณนั้นเรียกชายหนุ่มเลี้ยงช้างว่าเป็นลูกของตน จึงเข้าใจผิดว่านางบุญพินนี้แอบไปมีชู้กับคนอื่น จึงไปกราบทูลให้พระญาเมืองพารานสี พระญาพารานสีเข้าใจผิดและกริ้วที่นางบุญพินมีชู้ จึงสั่งให้จับหนุ่มเลี้ยงช้างที่คิดว่าเป็นลูกของชู้ไปฆ่าเสียที่นอกเมือง แต่นายประตูทั้งหลายเห็นว่าถึงเวลาค่ำคืนแล้ว จึงบอกว่าผิดรีตคลองประเพณี การจะนำใครไปฆ่าต้องสอบถามและพิจารณาให้ชัดแจ้งก่อน เพชรฆาตจึงสนใจและตั้งสติได้จึงสอบถามแล้วนำเรื่องราวต่างๆ ไปกราบทูลให้พระญาเจ้าเมืองพารานสีทรงทราบ พระญาเจ้าเมืองจึงให้นางบุญพินและชายบุญเรืองไปเฝ้า เมื่อทราบความจริงแล้วจึงให้ทั้งสองแม่ลูกอยู่ในพระราชวังตามเดิม ต่อมาได้อภิเษกให้เป็นเจ้าเมืองแทนพร้อมหาหญิงงามมาให้เป็นเทวีด้วย โดยมีท้าวพระญาและเสนาต่างเมื่อนำบรรณาการมาถวายมากมาย ซึ่งท้าวบุญเรืองก็ได้ปกครองบ้านเมืองด้วยทศราชธรรม สร้างศาลาให้ทานแก่ยากจนคนขอทั้งหลายเป็นประจำทุกวัน ครั้นเมื่อสิ้นอายุขัยได้ไปสวดยผลบุญบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เมื่อพระพุทธรเจ้าแสดงอดีตชาติขาดจบแล้ว จึงแสดงสโมธานกถาชี้แจงว่าบุคคลในอดีตชาตินั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

แก่บ้านและนางกาไว ที่จับและนำแม่ลูกไปขาย ได้มาเกิดเป็นพระเทวทัต
สามีของนางบุญพิน บิดาของเจ้าบุญเรือง ได้มาเกิดเป็นพระญาสุโธทนะ

นางบุญพิน ได้มาเกิดเป็น พระนางสิริมหามายา
พระญาพาราณสี ได้มาเกิดเป็นพระอานนท์
ควาญเลี้ยงช้างเมืองพาราณสี ได้มาเกิดเป็น พระมหากัสสปะ
นางแสงคำราชเทวี ได้มาเกิดเป็น นางวิสาขา
พระญาบุญเรือง หรือเจ้าคำเรือง ได้มาเกิดเป็น พระพุทธเจ้าในปัจจุบัน

(๑๕)

อุณฺณ - นางम्मพัน

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวันมมหาวิหาร ภิคุชทั้งหลายได้สนทนากันถึงเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ แล้วขอให้พระพุทธเจ้ายกนิทานชาดกมาแสดง พระพุทธเจ้าจึงยกนิทานชาดกมาเทศนา ดังนี้

ณ เมืองรัมมวติ มีพระญารัมมวติ เป็นเอกราชาปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ทำให้มเหสี เสนาอำมาตย์ และประชาราษฎรอยู่อย่างสงบสุขร่มเย็นมาช้านาน ข้าวปลาธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ แต่พระญารัมมวติไม่มีโอรสหรือธิดาที่จะมาสืบทอดราชสมบัติ เสนาอำมาตย์จึงกราบทูลให้ทรงรักษาศีล เจริญสมาธิภาวนาและอธิษฐานขอพระราชโอรสจากเทวดาฟ้าดิน

พระญารัมมวติพร้อมด้วยมเหสีจึงตั้งใจรักษาศีล เจริญสมาธิภาวนาและอธิษฐานขอให้ได้พระโอรสมาสืบทอดราชสมบัติ ทำให้แท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ของพระอินทร์ที่เคยนุ่มนวลกลับแข็งกระด้าง พระอินทร์จึงตรวจตราดูว่าเกิดอะไรขึ้นในโลกมนุษย์ ครั้นเมื่อพระอินทร์ทรงทราบว่าพระญารัมมวติอ่อนนวลและอธิษฐานขอพระราชโอรส จึงให้เทวบุตรสององค์ลงไปปฏิสนธิในครรภ์ของพระมเหสี ซึ่งในคืนนั้นพระมเหสีของพระญารัมมวติได้สุบินนิมิตว่ามีแก้วสองดวงตกมาจากฟ้าแล้วนางได้รับไว้ จึงกราบทูลให้พระญารัมมวติทรงทราบ โหราธิบดีได้ทำนายว่าพระนางจะประสูติพระโอรสสองพระองค์ สร้างความยินดีให้กับพระญารัมมวติเป็นอย่างยิ่ง จึงอภิเษกให้นางเป็นมเหสีและจัดงานเฉลิมฉลองอย่างใหญ่โตมโหฬาร

ครั้นเมื่อมเหสีทรงครรภ์ครบสิบเดือน ได้ประสูติพระโอรสพระองค์หนึ่ง พระญารัมมวติตั้งชื่อว่าเจ้าชายแสงเมือง ต่อมาอีกหนึ่งปีมเหสีก็ประสูติพระโอรสอีกองค์หนึ่ง ตั้งพระนามว่าเจ้าชายมุนินท์ตุลา

เมื่อเจ้าชายทั้งสองพระองค์เติบโตใหญ่มาจึงอำลาพระบิดาเพื่อออกไปแสวงหาและศึกษาศิลปวิทยาที่เมืองตักกิสลา

ระหว่างการเดินทางไปเมืองตักกิสลานั้น เจ้าชายทั้งสองพระองค์ได้รอนแรมไปในป่า และพบกับเจ้าชายแห่งเมืองจามปาและเจ้าชายเมืองมธฺวา ซึ่งกำลังมุ่งหน้าเพื่อไปศึกษาศิลปวิทยาที่เมืองตักกิสลาเช่นกัน

ขณะที่เจ้าชายทั้งสองค้ำพาเดินทางไปยังเมืองตักกิสลานั้น ได้ผ่านเมืองยักซ์ ซึ่งเมื่อนางยักซ์เห็นเจ้าชายเหล่านั้นเดินทางผ่านมาในถิ่นของตน จึงแปลงกายเป็นหญิงสาวให้เจ้าชายแสงเมืองเห็น เจ้าชายแสงเมืองจึงให้น้องและเพื่อนใหม่เดินนำหน้าพร้อมกับเตือนให้ระวังยักซ์ด้วย แต่เมื่อเจ้าชายเมืองจามปาได้เห็นยักซ์ที่แปลงกายเป็นหญิงสาวไม่ได้พิจารณาให้ดีและไม่ฟังคำเตือนจึงอยู่กินกับนางยักซ์นั้น เจ้าชายอีกสามคนเดินทางต่อไป ฝ่ายนางยักซ์ออกอุบายหลอกล่อต่างๆ จนสามารถจับเจ้าชายเมืองจามปากินเป็นอาหารด้วยความเอร็ดอร่อย จากนั้นนางยักซ์จึงหาอุบายที่จะกินเจ้าทั้งอีกสามองค์ที่เหลือโดยไปดักรอตามเส้นทางที่เจ้าชายเหล่านั้นจะเดินผ่าน

เมื่อเจ้าชายทั้งสามเดินทางมาถึง นางยักซ์จึงแปลงกายเป็นแม่ค้าสาว เมื่อเจ้าชายแสงเมืองเห็นก็ได้เตือนเจ้าชายอีกสององค์ให้คอยระวังตัว แต่เจ้าชายเมืองมธฺวาเห็นว่าแม่ค้าสาวนั้นมีรูปร่างหน้าตาดี จึงหยุดพักและอยู่กับนางยักซ์ที่แปลงกายในป่าแห่งนั้น ซึ่งนางยักซ์ก็ได้ออกอุบายหลอกลวงเพื่อจับเจ้าชายเมืองมธฺวาเป็นอาหาร แล้วจึงเหาะติดตามเจ้าชายสองพี่น้องเพื่อจะกินเป็นอาหารอีก คราวนี้นางยักซ์ได้แปลงกายเป็นหญิงตั้งครุฑเพื่อให้เจ้าชายแสงเมืองและน้องชายหลงกล แต่เจ้าชายแสงเมืองรู้ทันว่าเป็นนางยักซ์ที่แปลงกายมาจึงเตือนน้องชายให้ระวังตัวซึ่งทำให้รอดพ้นจากการเป็นอาหารของนางยักซ์ จากนั้นเจ้าชายแสงเมืองและเจ้าชายมุณินท์ตุลาจึงเดินทางไปถึงเมืองตักกิสลาและพักที่ศาลานอกเมือง

ฝ่ายนางยักษ์ก็ยังไม่ลดละความพยายาม จึงแปลงกายเป็นสาวงามมา ล่อลวงแต่เจ้าชายทั้งสองก็ไม่หลงกล ระหว่างนั้นพระญาเจ้าเมืองตักกสิลาได้มาที่ยัง อุทยานและผ่านมาที่ศาลาแห่งนั้น เมื่อได้พบหญิงสาวที่เป็นยักษ์แปลงกายมาจึง เกิดความสึเนหา

แม้เจ้าชายแสงเมืองจะทูลทัดทานและบอกว่าเป็นนางยักษ์แปลงกายมาแต่ พระญาเจ้าเมืองตักกสิลาไม่ทรงเชื่อ พร้อมกับนำนางยักษ์นั่งข้างกลับเข้าไปยัง พระราชวัง

เมื่อกลับถึงพระราชวังแล้ว พระญาเจ้าเมืองตักกสิลาก็ได้จัดงานอภิเษก สมรสอย่างใหญ่โตและแต่งตั้งให้นางยักษ์เป็นมเหสี โดยนางยักษ์ได้ทำเสน่ห์ให้ พระญาเจ้าเมืองหลงใหลในตัวนาง หากอยากได้สิ่งใดก็จะแก้งทูลว่าจะหนักกลับไป ยังที่อยู่ของตน พระญาเจ้าเมืองก็จะประทานข้าวของเงินทองให้เป็นอันมาก

วันหนึ่ง มเหสีที่เป็นยักษ์แปลงกายมานั้นได้ร้ายมนต์ให้เสนาอำมาตย์และ ทหารหลับสนธิ แล้วจึงเหาะกลับไปยังเมืองยักษ์ของตนเพื่อพาบริวารมาจับทหาร เหล่านั้นกินเป็นอาหาร ส่วนนางยักษ์ก็ได้จับพระญาเจ้าเมืองตักกสิลากินเป็นอาหาร

วันต่อมาเมื่อชาวเมืองรู้ว่าพระญาเจ้าเมือง และเสนาอำมาตย์ล้มตาย หายไปจนหมด จึงปรึกษากันเพื่อจะแต่งตั้งเจ้าพระญาใหม่ให้ปกครอง บ้านเมือง โดยจัดราชรถเทียมม้าคันหนึ่ง แล้วปล่อยให้อัษฎาจารย์ผู้มีบุญญาธิการมา ครองเมือง ซึ่งราชรถนั้นได้ไปหยุดที่ศาลาที่เจ้าชายแสงเมืองและเจ้าชายมุนินท์ตุลา พักอยู่ ชาวเมืองที่ติดตามราชรถมาจึงอัญเชิญให้เจ้าชายแสงเมืองมาเป็นพระญาเจ้า เมืององค์ใหม่ มีพิธีราชาภิเษกและมหรสพสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ เมื่อเจ้าชายแสง เมืองขึ้นครองเมืองตักกสิลาแล้ว บรรดาหัวเมืองต่างๆ ได้ส่งบรรณาการและยอม เป็นเมืองขึ้นจำนวนมาก

ในขณะนั้นยังมีเมืองแห่งหนึ่งชื่อว่าคันธราช พระญาเจ้าเมืองคือพระเจ้า อุทธคามณี พระราชธิดาชื่อนางไข่มพมพัน ซึ่งมีสิริโฉมงดงามยิ่ง เป็นที่ล่ำลือกันทั่ว แคว้น บรรดาเจ้าเมืองและเจ้าชายทั้งหลายอยากได้เป็นชายา แต่พระญาคันธราช

ยังไม่ได้ยกให้แก่ผู้ใด ต่อมาพระญาพละวิชาเมืองพรหมวดีได้ส่งราชทูตมาขอนางผมพัน อมาตย์คนหนึ่งชื่อจุลมัง ได้เข้าเฝ้าพระญาคันธราชแล้วกราบทูลว่าพระญาพละวิชาส่งทูตมาของนางผมพันเป็นชายา ซึ่งพระญาคันธราชยินดีที่จะยกให้แต่ต้องรอให้นางผมพันเติบโตใหญ่พร้อมที่จะอภิเษกเสียก่อน

โดยในอดีตชาตินั้นนางผมพันเคยเกิดเป็นลูกสาวแม่ม่าย ส่วนพระญาพละวิชาได้เกิดเป็นชายหนุ่มที่เคยช่วยเหลือนางบีบน้ำมันจากเมล็ดผักกาดแล้วนำไปทำบุญ ส่วนพระญาดักกสิลาที่ถูกลูกนางยักษ์จับกินเป็นอาหารนั้นก็เคยทำบุญในวันเดียวกับนางผมพัน

วันหนึ่ง มีทิพยารตนหนึ่งเหาะผ่านมายังเมืองคันธราชและลักพาเอานางผมพันไปซ่อนไว้ในถ้ำ ซึ่งเมื่อนางผมพันถูกทิพยารจับมาขังไว้ในถ้ำก็มีความโศกเศร้าเป็นอันมาก ฝ่ายพระญาเจ้าเมืองคันธราชและมเหสีเมื่อทราบข่าวนางผมพันหายตัวไป จึงให้คนเสาะหาแต่ไม่พบ จึงป่าวประกาศว่าถ้าใครหานางผมพันพบและนำตัวกลับมาได้ จะให้รางวัลเป็นข้าวของเงินทองจำนวนมาก แต่ผ่านไปหลายวันก็ไม่ใครพบและนำนางผมพันมาได้ ส่วนทิพยารนั้นไม่สามารถเข้าใกล้นางผมพันได้ หากเข้าใกล้ก็จะรู้สึกร้อนรุ่มเป็นอันมาก

ในขณะนั้นมีพระฤาษีตนหนึ่งบำเพ็ญเพียรในป่า ใกล้อาศรมมีสระโบกขรณี พระอินทร์ได้นำนางเทพธิดามาเกิดในดอกบัวกลางสระโบกขรณีนั้น เมื่อพระฤาษีได้ยินเสียงเด็กร้องจึงไปดูที่สระโบกขรณีและพบนางเทพธิดาอยู่ในดอกบัว จึงนำมาเลี้ยงจนเติบโตใหญ่ ตั้งชื่อให้ว่านางคันธสีดา นางคันธสีดาได้ปรณิบัติรับใช้พระฤาษีเป็นอย่างดี โดยพระอินทร์ให้พระวิษณุกรรมมาเนรมิตปราสาทหลังงามไม่ห่างจากอาศรมให้นางคันธสีดาอยู่อย่างสุขสบาย

ขณะที่พระญาแสงเมืองปกครองเมืองดักกสิลา เจ้าชายมุณินท์ตุลาขออนุญาตไปประพาสป่าเพื่อล่าสัตว์ แล้วได้ติดตามกวางทองไปในป่าจนหลงทางพลัดกับกลุ่มทหารและผู้ติดตาม เจ้าชายมุณินท์ตุลาได้หลงป่าไปจนถึงปราสาทของนางคันธสีดา เมื่อพบกันแล้วทั้งสองคนจึงเกิดความรักใคร่ชอบพอกัน เจ้าชายจึงไป

ที่อาศรมของพระฤาษีแล้วขอนางคันธสีดาเป็นชายาของตน เมื่อพระฤาษีอนุญาตจึงอยู่กินเป็นสามีภรรยากันพร้อมกับคอยดูแลปรนนิบัติรับใช้พระฤาษีในป่าแห่งนั้น

ฝ่ายเสนาอำมาตย์ที่พลัดหลงกับเจ้าชายมุนินท์ตุลาก็พากันกลับเมืองตักกสิลาแล้วกราบทูลให้พระญาแสงเมืองทรวงทราบ พระญาแสงเมืองจึงให้ธัญชัยเสนาเป็นผู้ดูแลปกครองบ้านเมืองแทน แล้วจึงออกติดตามหาเจ้าชายมุนินท์ตุลาด้วยพระองค์เอง ครั้นเมื่อเดินทางมาถึงในป่าจึงแะพักที่ถ้ำแห่งหนึ่ง พระอินทร์แปลงกายเป็นกาสองตัวมาบอกว่านางไขฟ้าผมพันถูกพิทยาธรจับมาไว้ในถ้ำ พรุ่งนี้จะถูกยักษ์จับกินเป็นอาหาร พระญาแสงเมืองจึงถามว่านางไขฟ้าผมพันถูกขังไว้ที่ไหน เมื่อทรวงทราบแล้วจึงเดินทางไปช่วยเหลือแล้วฆ่ายักษ์นั้นเสีย จากนั้นเจ้าชายแสงเมืองจึงเอนางไขฟ้าผมพันเป็นชายาแล้วเดินทางกลับไปยังเมืองคันธราช

ส่วนพระญาพละวิชาที่เคยมาสู่ขอนางไขฟ้าผมพัน เห็นว่าล่วงเลยมานานแล้วจึงยกทัพมายังเมืองคันธราช แต่พระญาเจ้ามองบอกว่านางผมพันถูกพิทยาธรรลักพาตัวไป ขณะที่พระญาพละวิชาพักอยู่ในเมืองคันธราชนั้น พระญาแสงเมืองและนางไขฟ้าผมพันเดินทางกลับมาถึงจึงถูกพระญาพละวิชาสั่งให้ทหารจับตัวพระญาแสงเมืองแล้วนำไปปล่อยไว้ในป่า แต่พระญาแสงเมืองสามารถแก้เครื่องพันธนาการได้ แล้วกลับไปยังเมืองของตนอย่างปลอดภัย

เมื่อพระญาแสงเมืองกลับไปสู่เมืองของตนแล้ว จึงตระเตรียมไพร่พลแล้วยกทัพกลับไปแก้แค้นพระญาพละวิชาที่เมืองคันธราช ฝ่ายพระญาพละวิชาเมื่อทราบว่าพระญาแสงเมืองยกทัพมาประชิดเมืองจึงนำทหารออกมาต่อสู้โดยไม่หวั่นเกรงเพราะมีหมอที่รักษาคนตายให้ฟื้นได้ ทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันอย่างดุเดือด

แม้ว่าพระญาแสงเมืองจะฆ่าหมอวิเศษได้ แต่ยังไม่อาจเอาชนะได้เด็ดขาด จึงวางแผนจับตัวพระญาพละวิชาโดยต้องบุกทะลุเข้าไปฆ่าทหารที่คอยคุ้มครองพระญาพละวิชาเป็นจำนวนมาก ครั้นเมื่อเผชิญหน้ากันพระญาทั้งสององค์จึงต่อสู้กันเต็มความสามารถ ในที่สุดพระญาแสงเมืองได้ใช้พระขรรค์ฟันคอของพระญาพละวิชาจนถึงแก่ความตาย กองทัพของพระญาแสงเมืองจึงเอาชนะได้โดยเด็ดขาด

พระญาคันธราชจึงยอมแพ้และยกให้พระญาแสงเมืองปกครองแทน พร้อมทั้งยกนางไข่ฟ้าฉมพันให้เป็นชายาด้วย จากนั้นไม่นานพระญาแสงเมืองจึงพานางฉมพันกลับไปยังเมืองตักกสิลา

ฝ่ายเจ้าชายมุนินท์ตุลาและนางคันธสีดา ซึ่งอาศัยอยู่ในป่ากับพระฤาษีด้วยความสุขสบายนั้นเกิดความคิดถึงบิดามารดาและพระญาแสงเมือง จึงพานางคันธสีดาอำลาพระฤาษีเพื่อกลับไปเยี่ยมบ้านเมืองของตน ระหว่างเดินทางกลับนั้นเกิดลมพายุใหญ่พัดมาทำให้ทั้งสองคนพลัดพรากจากกัน นางคันธสีดาถูกพัดไปตกที่เมืองสิกโข (หรือเมืองลังกา) แล้วได้รับการช่วยเหลือและอาศัยอยู่กับคนเฝ้าสวนอุทยานของพระญาเจ้าเมือง ซึ่งพระญาเจ้าเมืองสิกโขพระนามว่ามเหรา มีน้องสาวชื่อนางดาวคำ วันหนึ่งทั้งสองพระองค์เสด็จประพาสอุทยานแล้วได้พบกับนางคันธสีดา พระญาเจ้าเมืองสิกโขเกิดความรักใคร่อยากได้นางมาเป็นชายาของตน จึงนำตัวนางคันธสีดาเข้าไปยังพระราชวัง แต่ไม่สามารถเข้าใกล้นางได้เพราะเมื่ออยู่ใกล้นางจะรู้สึกร้อนรุ่มเสมอ จึงได้สร้างปราสาทหลังหนึ่งให้เป็นที่อยู่ของนางคันธสีดา

ส่วนเจ้าชายมุนินท์ตุลาถูกลมพัดไปตกในป่าหิมพานต์ แล้วเดินรอนแรมไปจนถึงหนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งน้ำแห้งขอด ได้พบพระญานาคนอนอยู่ เมื่อเข้าไปสอบถามจึงทราบว่าเนื่องจากน้ำในหนองแห้งมากจึงไม่สามารถกลับไปยังเมืองของตนได้ เจ้าชายมุนินท์ตุลาจึงพานาคไปยังหนองน้ำอีกแห่งหนึ่งที่มีน้ำอยู่จำนวนมาก พระญานาคจึงสามารถกลับไปยังบ้านเมืองของตนได้ พระญานาคได้มอบแก้ววิเศษลูกหนึ่ง สามารถมองเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ได้ราวกับมีตาทิพย์ เมื่อเจ้าชายมุนินท์ตุลาส่องดูจึงพบว่านางคันธสีดาอยู่เมืองสิกโข และเจ้าแสงเมืองอยู่ที่เมืองตักกสิลา

หลังจากออกจากป่าแล้ว เจ้าชายมุนินท์ตุลาจึงมุ่งหน้าไปยังเมืองสิกโขเพื่อตามหานางคันธสีดา ระหว่างทางได้ผ่านเมืองของลิงสองตัวคือมเหวียงและหันตุเลที่ต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงอาหาร เมื่อมุนินท์ตุลาได้ช่วยให้ทั้งสองกลับมาเป็นมิตรและอยู่กันด้วยความสามัคคี ลิงทั้งหลายจึงหาผลไม้และอาหารมาให้มุนินท์ตุลารับประทานอย่างอ้วนหนาสำราญ พร้อมทั้งรับปากว่าจะช่วยตามหานางคันธสีดาด้วย

เมื่อเจ้าชายมุนินท์ตุลาพร้อมพระญาติและบริวารมาถึงเมืองกุสุมนคร พระญาติเจ้าเมืองได้เห็นกองทัพลี้ภัยมากจนวนมากจึงอัญเชิญให้เข้าไปในเมืองและต้อนรับเป็นอย่างดี แล้วจึงได้เดินทางต่อไป ครั้นเมื่อถึงเมืองสุโข มุนินท์ตุลาจึงส่งทูตเข้าไปขออนางคันธสีดาคืนหากไม่ยอมจะยกทัพเข้าแย่งชิง แต่พระญาติไม่ยินยอมส่งคืนเพราะเชื่อว่ากองทัพของตนแข็งแกร่งจึงยกทัพออกมาต่อสู้กัน

เจ้าชายมุนินท์ตุลาจึงส่งข่าวให้นางคันธสีดาทราบ พร้อมทั้งแจ้งข่าวให้พระญาติที่ตนเคยช่วยเหลือไว้มาช่วยสู้รบ พระญาติแลบริวารจึงมาทอดตัวให้เจ้าชายมุนินท์ตุลาเดินข้ามมหาสมุทรเข้าไปต่อสู้กับกองทัพเมืองสุโข ซึ่งพระญาติได้มอบหมายให้เสนาของตนซื้ออาวุธมาบัญชาการรบ แต่ถูกเจ้าชายมุนินท์ตุลาสั่งหารในสนามรบ ฝ่ายทหารเมื่อเห็นแม่ทัพเสียชีวิตจึงแตกพ่ายกระจัดกระจายหลบหนีไปเป็นอันมาก เจ้าชายมุนินท์ตุลาจึงบุกเข้ายึดเมืองสุโขและสู้รบกับพระญาติโดยยิงธนูสิ่งทีไปถูกพระญาติสิ้นพระชนม์ไป เสนาอามาตย์และทหารเมืองสุโขจึงยอมแพ้และยกเมืองให้เจ้าชายมุนินท์ตุลาปกครอง พร้อมคืนนางคันธสีดาให้ ส่วนพระญาติที่มาช่วยรบได้ขออำลาลับไปยังบ้านเมืองของตน

เมื่อเจ้าชายมุนินท์ตุลาได้ครองเมืองสุโขแล้ว ยังได้นำนางดาวคำผู้เป็นน้องของพระญาติมาเป็นชายาด้วย จากนั้นไม่นานได้เดินทางไปหาพระญาติแห่งเมืองที่เมืองตักกสิลา แล้วกลับไปยังเมืองรัมมตีอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน โดยพระญาติเฝือก และพระญาติหมี พร้อมด้วยบริวารได้กลายเป็นมนุษย์แล้วติดตามเจ้าชายมุนินท์ตุลาไปยังเมืองรัมมตี

เมื่อกลับมาถึงเมืองรัมมตีแล้วพระญาติเจ้าเมืองและมเหสีได้ให้การต้อนรับโอรสทั้งสองพระองค์ จากนั้นเจ้าแสงเมืองได้กลับไปครองเมืองตักกสิลาตามเดิม ส่วนเจ้ามุนินท์ตุลาได้ครองเมืองรัมมตีสืบต่อจากพระราชบิดา

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติแล้ว ได้ทรงแสดงสมณานกถาว่าบุคคลในอดีตชาตินั้นได้มาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ดังนี้

พระญามเหราแห่งเมืองสุโข ได้เกิดมาเป็น พระเทวทัต
 ทิพยธรที่ลักเอานางคันธิดาไป ได้เกิดมาเป็น อาฬวกยักษ์
 พระญาพละวิชา ได้มาเกิดเป็น พระมหากัจจายนะ
 พระญาสิงหนาทวัง ได้มาเกิดเป็น พระมหาโมคคัลลานะ
 มหากันตุมังพระญาหมี ได้มาเกิดเป็น พระองคุลีมาล
 พระญาแสงเมือง ได้มาเกิดเป็น พระสารีบุตร
 นางดาวคำ ได้มาเกิดเป็น พระอุบลวันณาเถรี
 นางผมพัน ได้มาเกิดเป็นนางวิสาขา
 นางคันธสีตา หรือนางจันทน์หอม ได้มาเกิดเป็นพระนางยโสธรา
 พระญารัมมมตี ได้มาเกิดเป็นพระเจ้าสุทโธทนะ
 พระนางสุกิติมา ได้มาเกิดเป็น พระนางสิริมหามายา
 ส่วนพระญามุนินท์ตุลา ได้มาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในปัจจุบัน

(๑๖)

ตอนที่ ๑๖ - นางรุ่งไร

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เมืองราชคฤห์ ภิกษุทั้งหลายได้สนทนากันถึงเรื่องเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายที่มีผิวพรรณวรรณะต่างกัน เมื่อพระพุทธเจ้าได้สดับข้อสนทนานั้นจึงตรัสว่า คนทั้งหลายที่มีผิวพรรณวรรณะต่างกันนั้นเป็นเพราะได้ประกอบกรรมดีกรรมชั่วต่างกัน บางคนชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลักทรัพย์ ไม่เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ ไม่เชื่อฟังบิดามารดา และดื่มเหล้าเมายา เมื่อคนทั้งหลายหมกมุ่นอยู่ในบาปทั้งหลายเช่นนี้แล้ว จึงทำให้จิตใจขุ่นมัวและร่างกายมีวรรณะเศร้าหมอง จากนั้นทรงยกนิทานชาดกในอดีตชาติมาแสดงให้ภิกษุทั้งหลายได้ฟัง ดังนี้

ณ เมืองจามปา มีเศรษฐีคนหนึ่ง ชื่อสิริกะ ภรรยาชื่อโคริกะ บุตรชายมีชื่อสิริกะ เหมือนกับชื่อบิดา เมื่อสิริกะผู้เป็นบุตรเติบโตเป็นหนุ่มแล้วก็มีรูปร่างหน้าตาดีเป็นที่พึงพอใจของหญิงสาวในเมืองจามปา

ครั้นเมื่อจะมีการวานพ่อค้าวัวต่างไปค้าขายต่างเมือง สิริกะจึงได้จัดเตรียมสินค้าแล้วบรรทุกบนหลังวัวต่างไปพร้อมกับคณะที่จะไปเมืองหนองแส เมื่อไปถึงแล้วได้นำสินค้าไปขายในที่ต่างๆ จนสินค้าหมด ก่อนที่จะกลับเมืองจามปา สิริกะได้เข้าไปในตลาดเพื่อซื้อสินค้าจากเมืองแสไปขายยังเมืองจามปา แล้วได้พบกับนางคำแดง ซึ่งเป็นราชธิดาของเจ้าเมืองแสที่มาเที่ยวตลาดในวันนั้นด้วย เมื่อทั้งสองได้พบกันก็เกิดความพึงพอใจต่อกันและกันเป็นอันมาก สิริกะได้บอกกับนางคำแดงว่าหากตนกลับไปเมืองจามปาแล้วจะให้บิดามารดามาสู่ขอนางคำแดงให้เป็นภรรยาของตน

ส่วนนางคำแดงก็สัญญาว่าจะรอคอยให้สิริกะส่งคนมาสู่ขอ เมื่อส่งนางคำแดงเรียบร้อยแล้ว สิริกะพร้อมคณะจึงเดินทางกลับเมืองจามปาพร้อมกับสินค้าที่

บรรพบุรุษต่างซึ่งใช้เวลาจนถึง ๓ เดือน เมื่อกลับมาถึงเมืองจามปาแล้วสิริกาก็ได้นำสินค้าจากเมืองส่ายไปขายตามที่ต่างๆ จนหมด แล้วจึงกลับไปยังเรือนของตนเพื่อเล่าเรื่องที่ตนชอบพอและสัญญากับหญิงสาวเมืองส่ายซึ่งนางคำแดงว่าจะกลับมาสู่ขอเป็นภรรยาของตนให้บิดามารดาได้รับทราบ ฝ่ายบิดาและมารดาต่างรู้สึกยินดีที่บุตรชายกลับมาจากการไปค้าขาย และดีใจที่บุตรชายได้พบกับคนรักและยินดีที่จะไปสู่ขอให้

จากนั้นไม่นานสิริกเศรษฐีและภรรยาก็ตระเตรียมสิ่งของมีค่าต่างๆ เพื่อนำไปถวายเจ้าเมืองหนองส่าย พอถึงวันฤกษ์งามยามดีจึงยกขบวนขันหมากที่มีญาติพี่น้องจำนวนมากจากเมืองจามปาไปยังเมืองหนองส่าย เมื่อเดินทางไปถึงแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าหนองส่ายและกราบทูลเรื่องการสู่ขอนางคำแดงให้เป็นภรรยาของบุตรชาย ซึ่งเจ้าเมืองหนองส่ายก็ได้ขัดข้องประการใด ยินดียกนางคำแดงให้เป็นภรรยาของสิริก

เมื่อถึงฤกษ์งามยามดีแล้ว เจ้าเมืองหนองส่ายจึงจัดงานอภิเษกสมรสให้กับสิริกและนางคำแดง บรรดาเสนาอำมาตย์และชาวเมืองหนองส่ายได้พากันมาแสดงความยินดีเป็นอันมาก หลังจากนั้นไม่นานสิริกจึงขออนุญาตพระเจ้าเมืองพานางคำแดงเดินทางกลับไปยังเมืองจามปา เมื่อกลับไปถึงบ้านเมืองของตนแล้ว นางโคริกะผู้เป็นมารดาได้ทำพิธีผูกขวัญมัดมือให้กับคนทั้งสองด้วย

ตั้งแต่นั้นมา สิริกและนางคำแดง ได้อยู่กินเป็นสามีภรรยาด้วยความสุข ต่อมาไม่นานสิริกจะเดินทางไปค้าขายที่เมืองเหมวติ จึงตระเตรียมสินค้าจำนวนมากเพื่อนำไปขาย โดยก่อนที่จะออกจากเมืองจามปา สิริกได้กล่าวลาและสั่งเสียให้ช่วยดูแลบิดามารดาของตนด้วยความเคารพ ดูแลบ้านเรือนให้สะอาดอยู่เสมอ ซึ่งนางคำแดงก็ปฏิบัติตามด้วยความยินดี

วันหนึ่งขณะที่นางคำแดงทำความสะอาดบ้านเรือน ได้เห็นปิ่นปักผมที่ประดับด้วยแก้วมณีอันมีค่างามระยิบระยับตาของนางโคริกะที่เก็บไว้ในห้องนอน จึงเกิดความโลภอยากได้มาเป็นของตน พยายามหาโอกาสที่จะขโมยหลายครั้ง เมื่อ

สบโอกาสจึงได้นำปิ่นปักผมนั้นมาซ่อนไว้ที่คอเสื้อ ครั้นเมื่อนางโคริกะทราบว่าเป็น
ปักผมของตนหายไปก็เกิดความโกรธ และสอบถามคนรับใช้ในบ้านแต่ไม่มีใคร
ทราบว่าหายไปได้อย่างไร นางโคริกะจึงถามหานางคำแดงซึ่งเป็นลูกสะใภ้ คนรับใช้
บอกว่านางไปซักผ้าที่แม่น้ำ นางโคริกะจึงเข้าไปในห้องนอนของนางคำแดง และพบ
ปิ่นปักผมดังกล่าวที่นางคำแดงซ่อนไว้

เมื่อนางโคริกะพบปิ่นปักผมในห้องของลูกสะใภ้ จึงเรียกมาสอบสวนและ
อบรมสั่งสอน ซึ่งทำให้นางคำแดงเกิดความอับอายและน้อยเนื้อต่ำใจเป็นอย่างมาก
วันรุ่งขึ้นนางคำแดงจึงหนีออกจากบ้านไปพร้อมกับคนรับใช้ ๔ คน เมื่อเดินทางถึง
ครึ่งทางแล้วนางคำแดงจึงให้คนรับใช้กลับไป จากนั้นนางคำแดงได้นำพินมาก่อไฟ
แล้วกระโดดเข้าไปเพื่อฆ่าตัวตาย วิญญาณของนางคำแดงจึงได้ไปเกิดเป็นรุ่งกินน้ำ
อยู่บนท้องฟ้า

วันเดียวกันนั้น เมื่อสิริกะกลับมาจากการไปค้าขายที่เมืองเหมวดีทราบ
เรื่องราวที่ภรรยาของตนขโมยปิ่นปักผมของแม่แล้วหนีออกจากบ้านไป สิริกะจึง
ออกเดินทางไปตามหาตามคำบอกเล่าของคนรับใช้ เมื่อเห็นกองไฟลุกโชนอยู่และทราบ
ว่านางคำแดงได้โดดเข้ากองไฟฆ่าตัวตาย สิริกะเกิดความเศร้าโศกเสียใจมากจึงโดด
เข้ากองไฟทันที วิญญาณของสิริกะจึงได้ไปเกิดเป็นรุ่งกินน้ำอยู่บนท้องฟ้าเหมือนนาง
คำแดงที่เป็นภรรยาของตน

ฝ่ายสิริกะผู้เป็นบิดา และนางโคริกะผู้เป็นมารดาของสิริกะ รวมทั้งพระญา
เจ้าเมืองหนองแสผู้เป็นบิดาของนางคำแดงรู้สึกเศร้าโศกเสียใจ จึงได้ทำบุญครั้งใหญ่
เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับคนทั้งสอง

(๑๗)

๓๗ - นางหอยไห้

สมัยหนึ่ง พระภิกษุทั้งหลายได้สนทนากันถึงเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ เมื่อพระพุทธเจ้าได้ฟังแล้วจึงแสดงอดีตชาติของพระองค์ให้ฟัง ดังนี้

ณ เมืองสุวรรณะ มีเศรษฐีสามิภรรยาคนหนึ่งอยู่กินด้วยกันมานานแต่ไม่มีบุตรธิดาสืบตระกูล วันหนึ่งภรรยาเศรษฐีได้ออกไปยังทุ่งนาเพื่อเก็บหอยมาทำอาหาร เมื่อได้หอยจำนวนมากพอแล้วจึงนำกลับมาล้างร้อนของตน บางส่วนได้นำไปทำเป็นอาหารให้สามีและลูกๆ รับประทานกันอย่างเอร็ดอร่อย ส่วนที่เหลือจากนั้นได้นำไปซังไว้เพื่อทำเป็นอาหารในวันต่อไป

ในขณะนั้นมีชายทุคตะยากจนคนหนึ่งอาศัยอยู่นอกเมือง ประกอบอาชีพตัดฟืนแล้วนำไปขายเอาเงินมาเลี้ยงชีพ อยู่มาวันหนึ่งขณะที่ชายทุคตะตัดไม้อยู่นั้น ได้ถูกงูเห่ากัดและตายไป แล้วได้ไปปฏิสนธิในท้องของภรรยาเศรษฐี เมื่อนางตั้งครรภ์อยู่นั้นนางเศรษฐีได้ไปหาหอยมาทำเป็นอาหารเลี้ยงครอบครัวเหมือนที่เคยทำมานาน ขณะนั้นเองทารกที่ยังอยู่ในท้องก็ร้องออกมาว่า หอยทั้งหลาย ขอให้ท่านรีบหนีไป เพราะจะถูกจับไปกินเป็นอาหาร หรือถูกจับซังให้ได้รับความทุกข์ทรมานยิ่งนัก ฝ่ายภรรยาเศรษฐีเมื่อได้ยินเช่นนั้นจึงสะดุ้งตกใจแล้วรีบกลับไปยังเรือนของตน

เมื่อภรรยาเศรษฐีกลับมาถึงบ้านแล้ว เดินผ่านโถงที่ซังหอยไว้ ได้ยินเสียงหอยร้องไห้ระงมอยู่ ภรรยาเศรษฐีจึงบอกให้บุตรสาวไปดูจึงกลับมาบอกว่าได้ยินเสียงหอยร้องไห้ ขณะนั้นเองมีนกจอกที่ทำรังอยู่ตรงชายคาบ้านได้บอกว่า ตนเองเคยเกิดมาเป็นคน แล้วได้นำหอยมาฆ่าแล้วทำเป็นอาหาร เมื่อตายไปแล้วจึงได้มาเกิดเป็นนกจอกดังที่ท่านเห็น

ภรรยาเศรษฐีได้ยิ่ดงั้นจึงปรึกษากับสามีของตน ขณะนั้นเองสุนัขของเศรษฐีได้บอกว่า ในอดีตชาติตนเคยเกิดเป็นมนุษย์ แล้วจับหอยมาซังและฆ่าเพื่อทำเป็นอาหารเป็นประจำ เมื่อตายไปจึงได้มาเกิดเป็นสุนัขในปัจจุบันดั่งที่ท่านเห็น เมื่อทราบดั่งนั้นเศรษฐีทั้งสองจึงตัดสินใจเลิกจับหอยมาซังหรือจับหอยมาทำเป็นอาหารโดยเด็ดขาด

เมื่อตั้งครรภ์ครบสิบเดือนแล้ว ภรรยาเศรษฐีก็คลอดบุตรออกมาเป็นชาย เมื่อโตขึ้นเขาก็ได้เล่าว่าในอดีตชาติเคยเป็นคนยากจนหากินด้วยการตัดฟืนขายเลี้ยงชีพ แต่ถูกงูเห่ากัดตายแล้วจึงได้มาเกิดในท้องของภรรยาเศรษฐี ตั้งแต่นั้นมาครอบครัวของเศรษฐี จึงกลับมาร่ำรวยอย่างเคร่งครัดสืบมา

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติจบแล้ว จึงแสดงสโมธานกล่าวว่บุคคลต่างๆ ในชาดกนั้นได้เกิดมาเป็นใครในปัจจุบันดั่งนี้

ภรรยาของเศรษฐี ที่จับหอยมาทำเป็นอาหาร ได้มาเกิดเป็น นางกัญจ-
มาณวิกา

เศรษฐี ได้มาเกิดเป็น พระญายักษ์

งูเห่าที่กัดพระโพธิสัตว์ตาย ได้มาเกิดเป็น พระเทวทัต

ส่วนชายทุกคนที่ถูกลงเห่ากันและเกิดเป็นลูกของเศรษฐี ได้มาเกิดเป็น
พระพุทธเจ้า

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

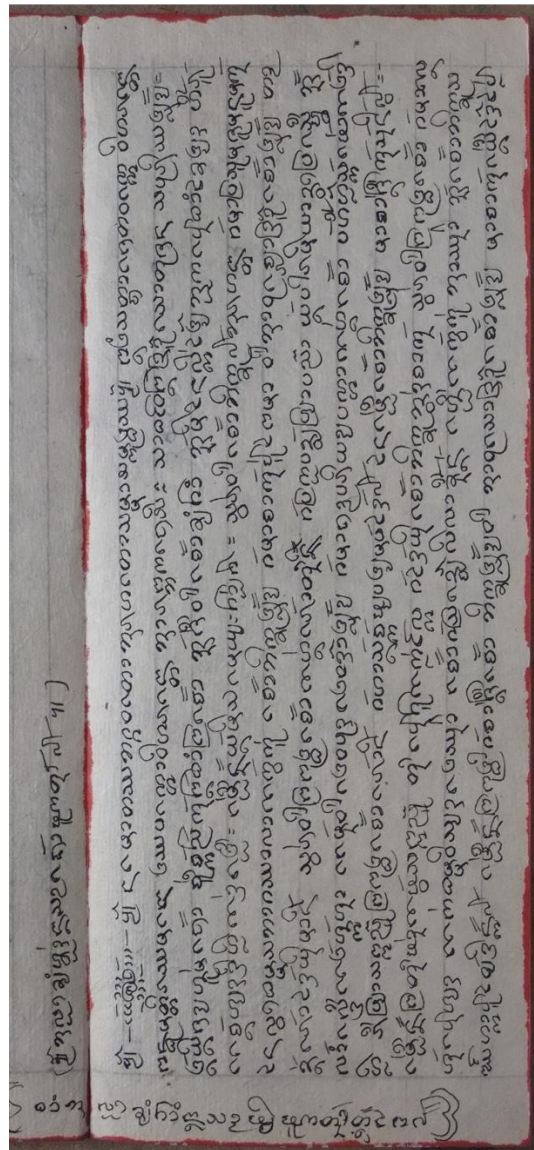
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองชนไก่

ที่มา CT-11-A-114 (คัมภีร์ใบลาน วัดฟ้ากาง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์)

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสาและเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

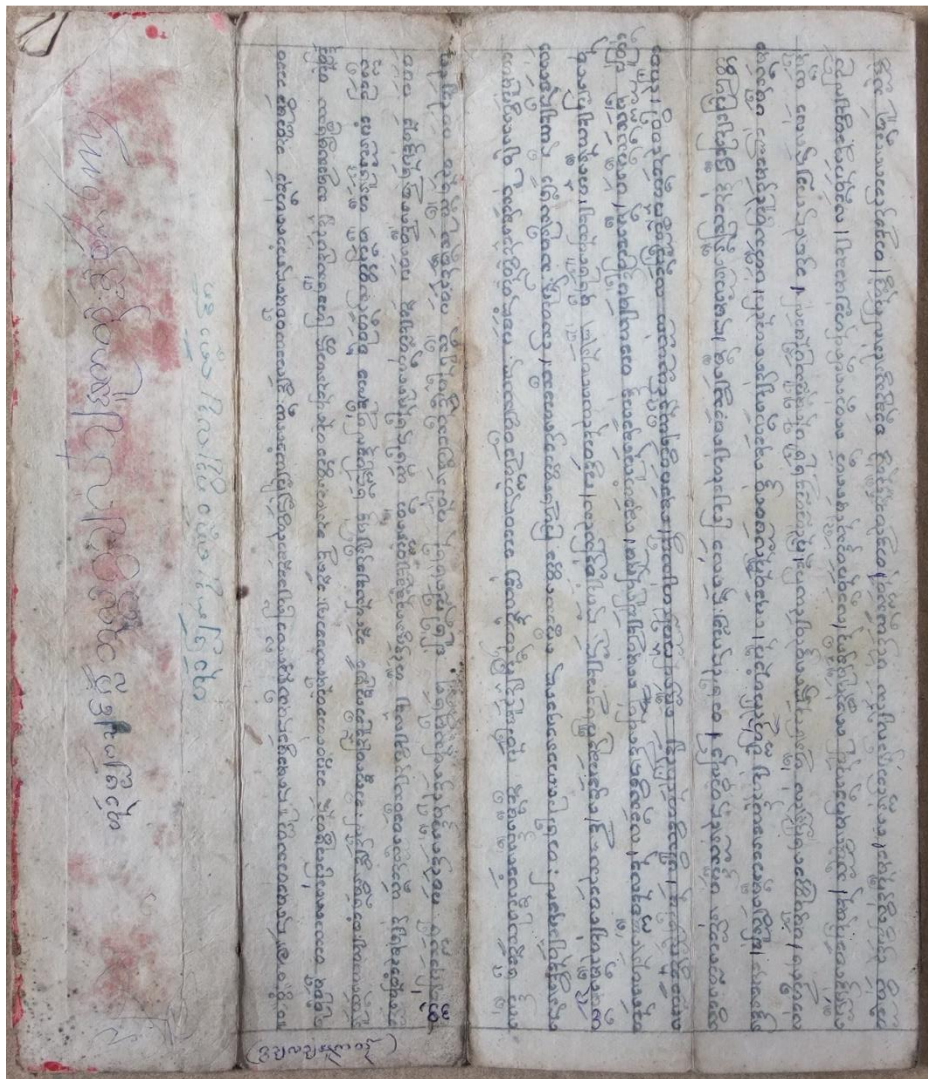

ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองเขียวหอด

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงบางควง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-12-B-053-2
ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสาและเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ค

ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองควายลาย

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงฟ้ากาง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-11-B-064
ฐานข้อมูลคัมภีร์ไบเบิล พับสาและเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ง

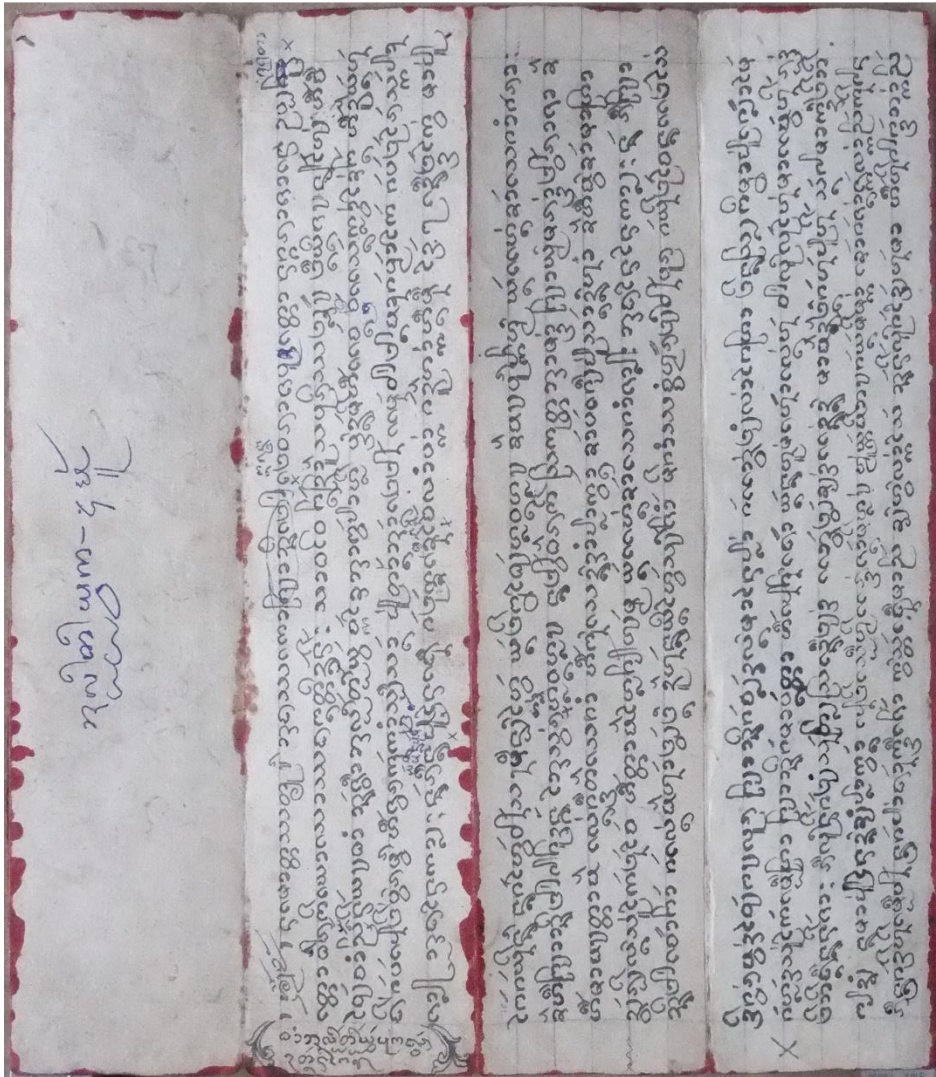

ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองทอมต

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงยางควง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-12-B-039-1
ฐานข้อมูลคัมภีร์ไบเบิล พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก จ

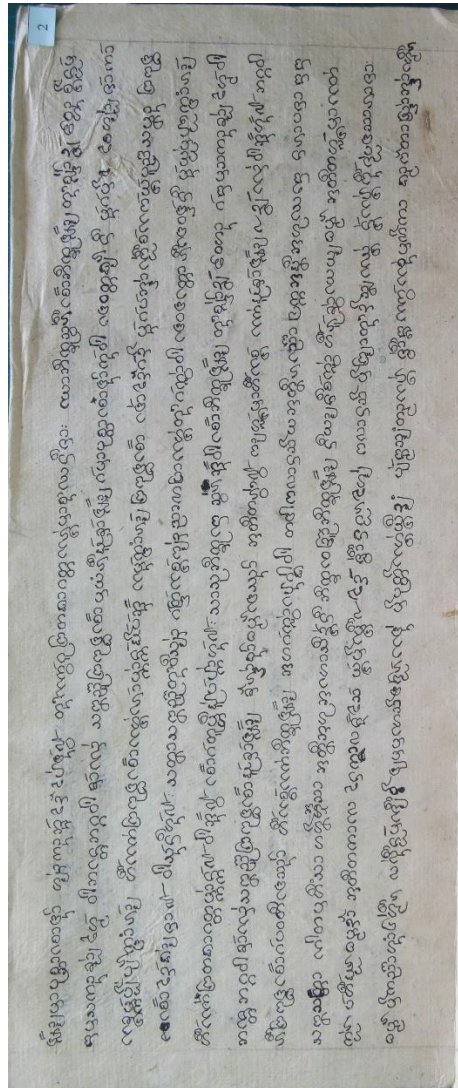
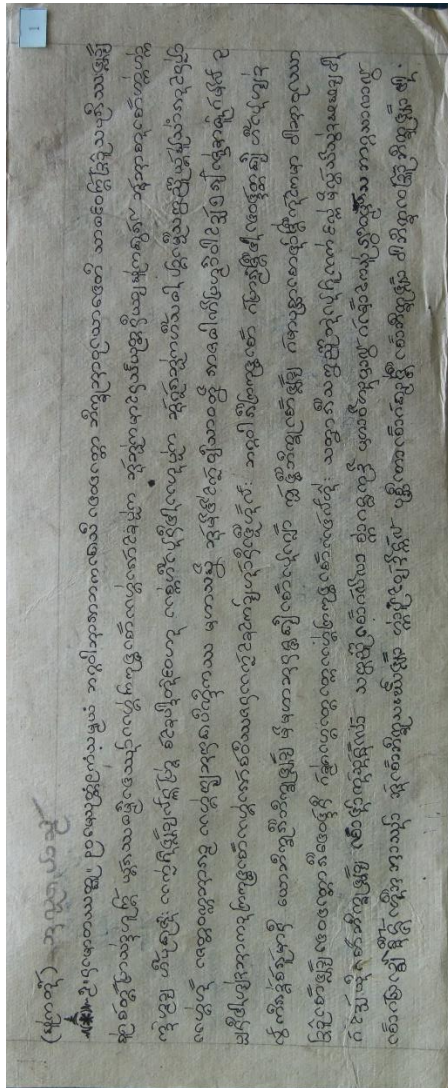
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทเขิน

เรื่อง อะลองตองหยวก

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงยางคอง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-12-B-126

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ฉ

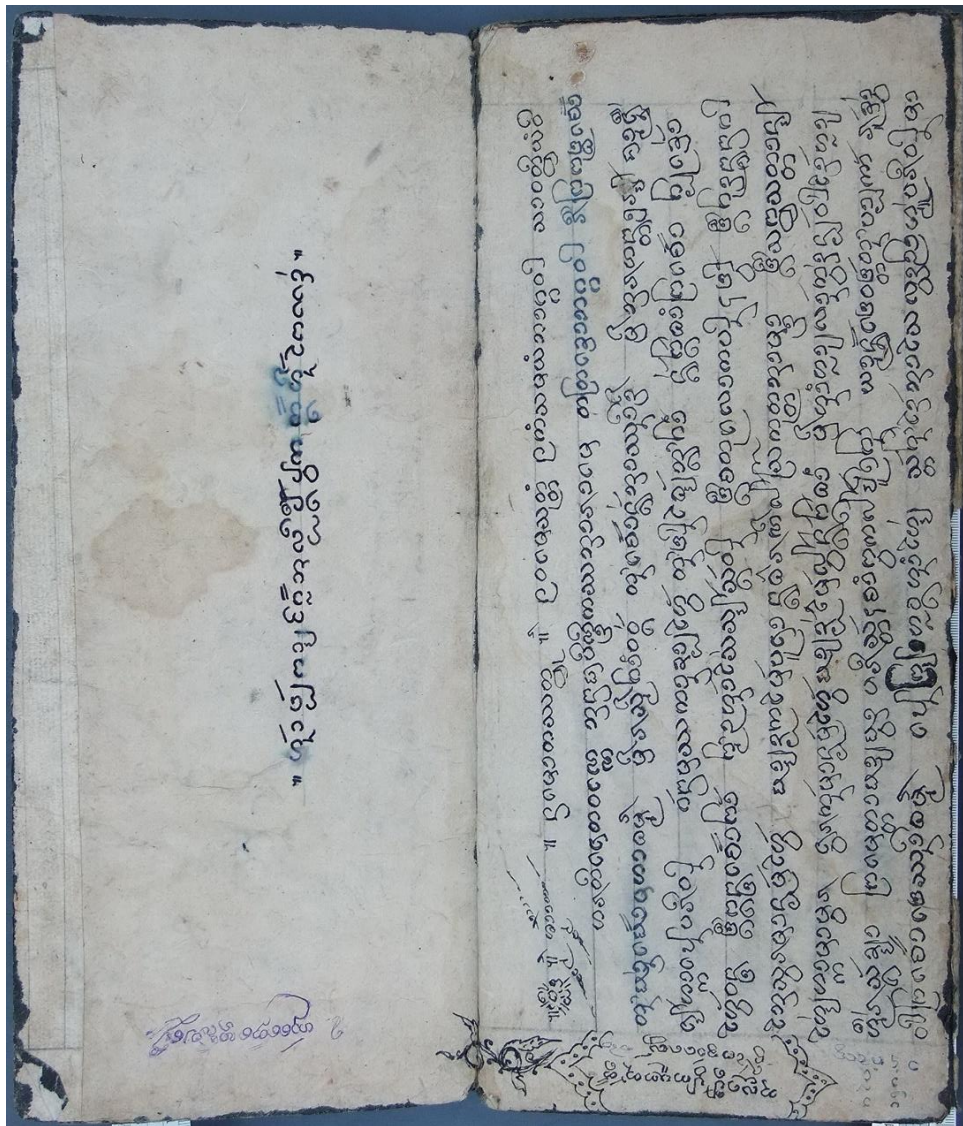
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองปลาส้ม

ที่มา พับสา ดร.อนาโตน เป็ลติเยร์ รหัส ARP-Koeun.003-01

ฐานข้อมูลคัมภีร์โบราณ พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

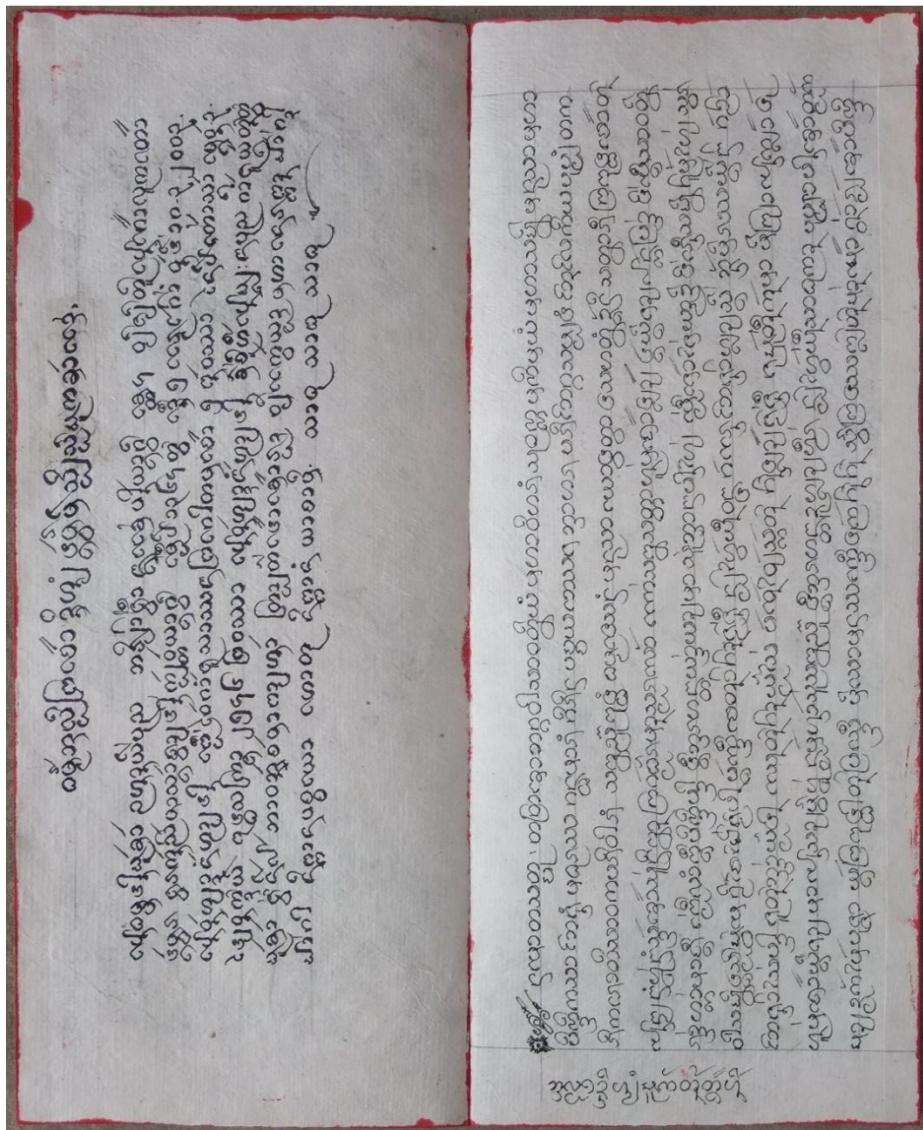
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทเขิน

เรื่อง อะลองปึงปลวก

ที่มา พับสา วัดสุภมมา เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-06-B-0021

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

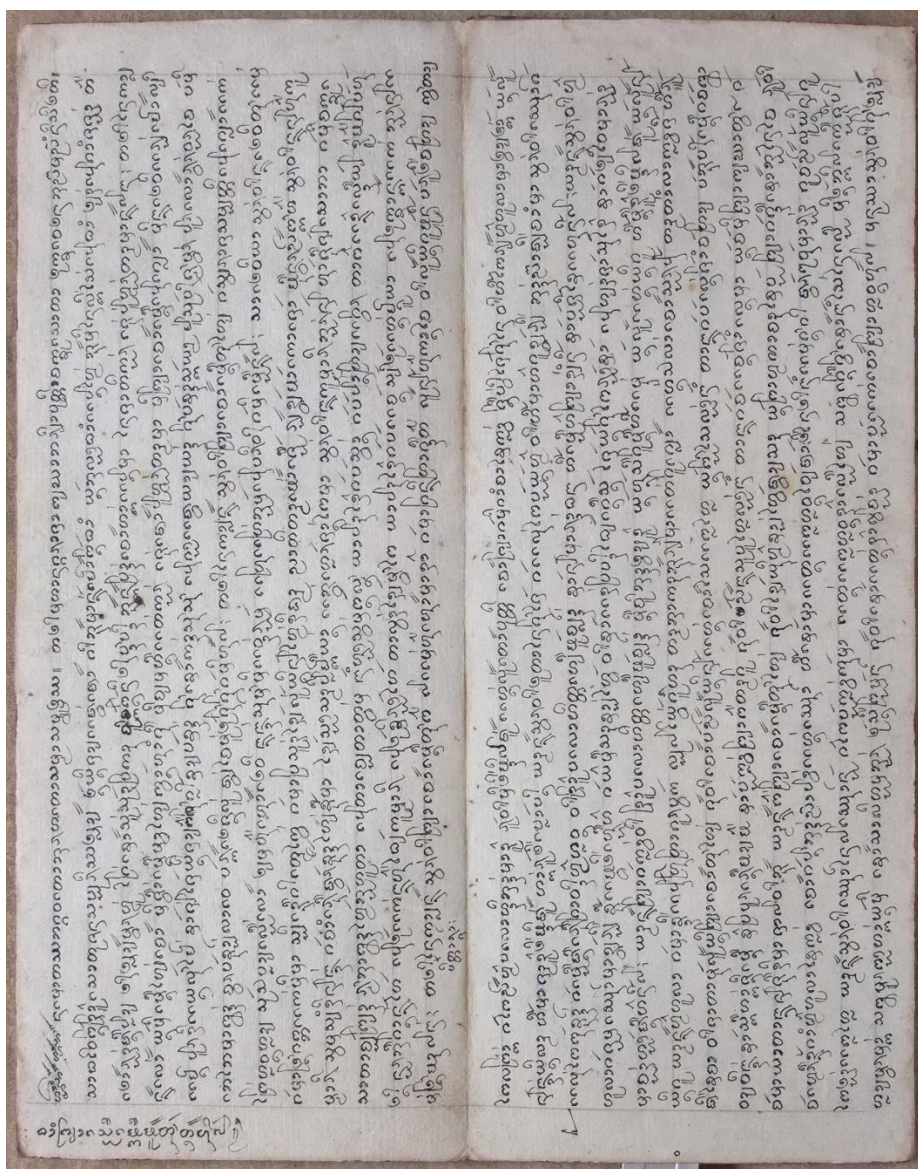
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองพระเจ้าดินเหนียว

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงยางควง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-12-B-0013

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ฅ

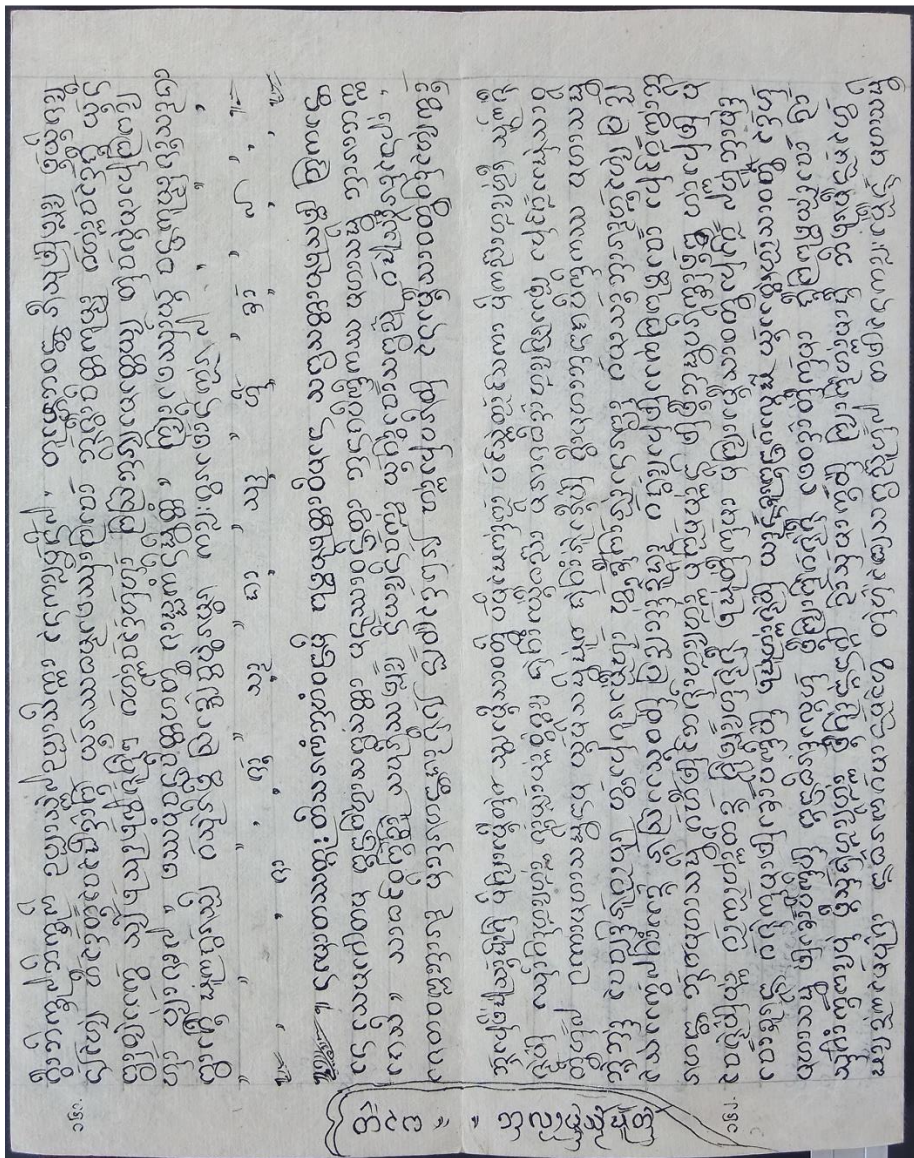
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองพระญาเสื่อเผือก

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงยางควง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-12-B-018

ฐานข้อมูลคัมภีร์ไบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ญ

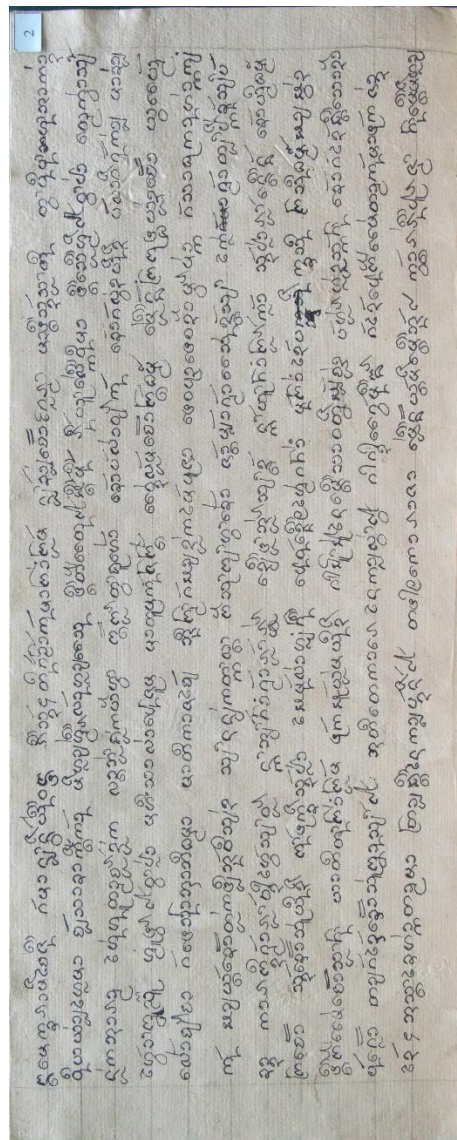
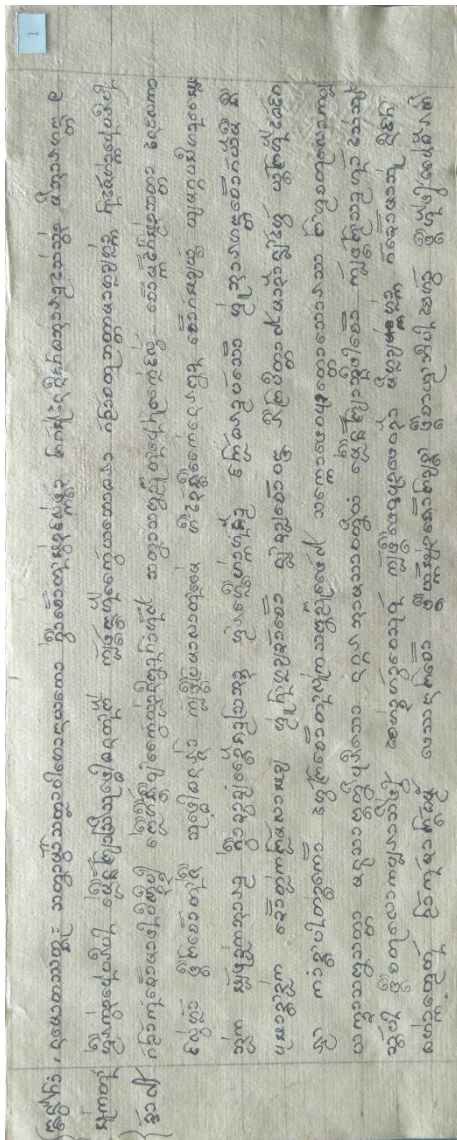
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง อะลองมดส้ม

ที่มา พับสา วัดจอมใหม่ เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-05-B-114-02

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ก

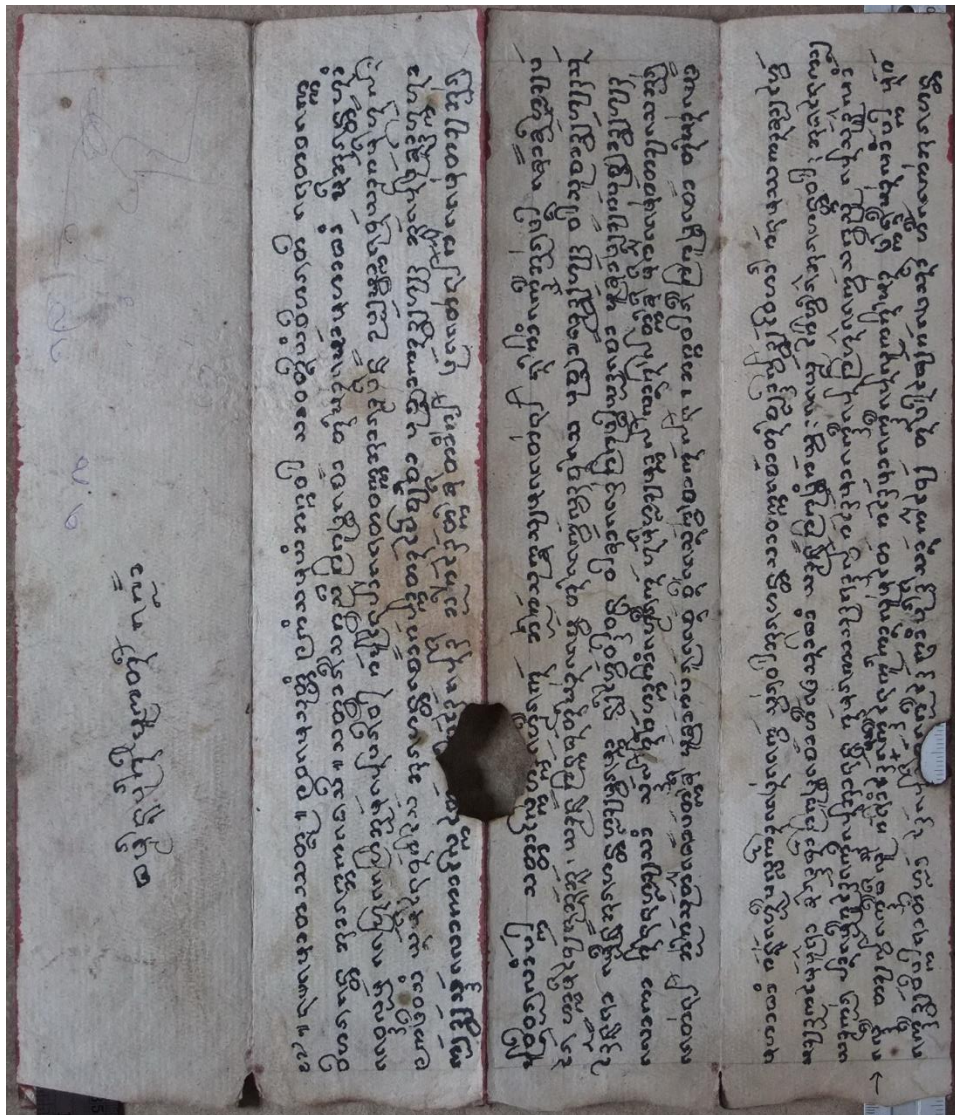
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทขิ่น

เรื่อง นางนวลคำ

ที่มา พับสา ดร.อนาโตล เป็ลติเยร์ รหัส ARP-Koeun.006

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ก

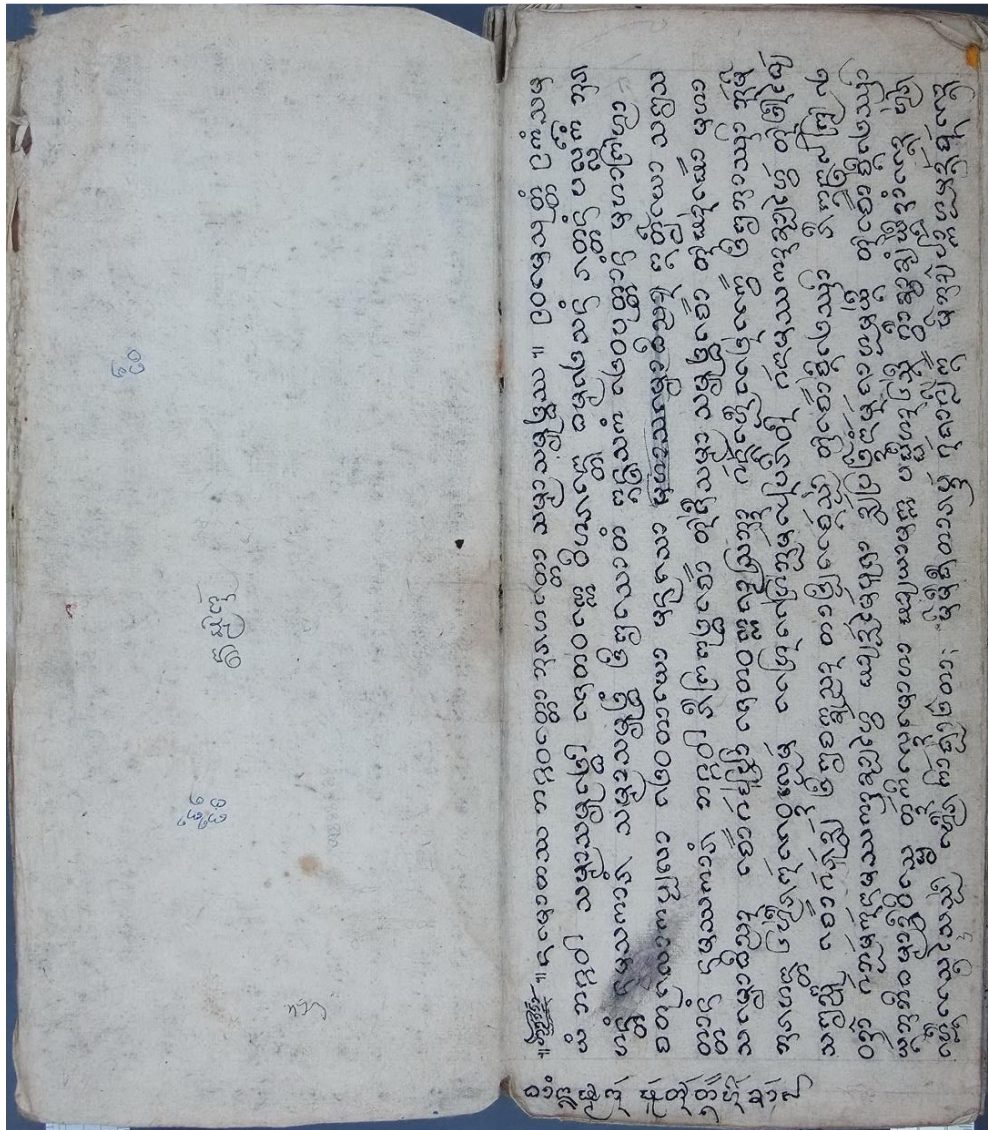

ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง นางบุญพิน

ที่มา พับสา วัดราชฐานหลวงยางควง เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-12-B-195-5
ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ฐ

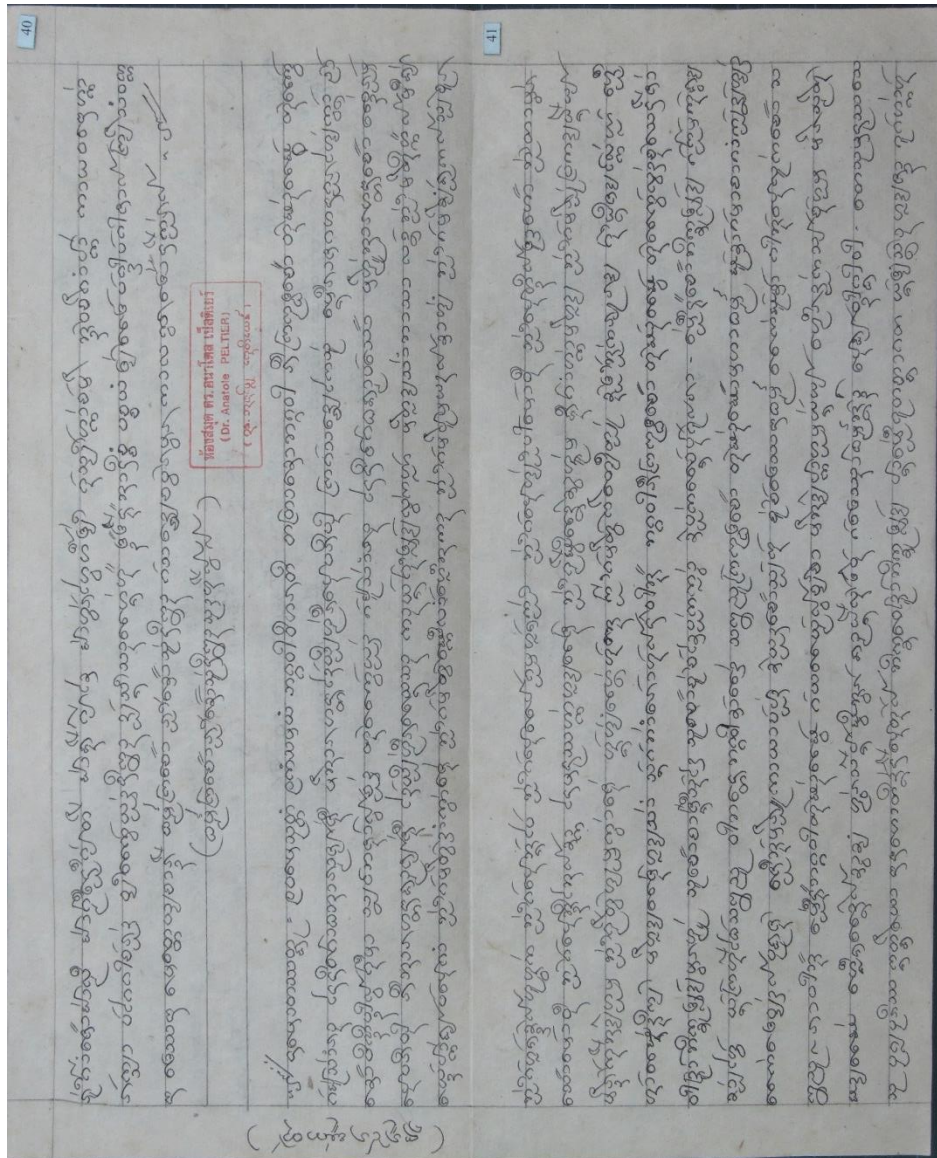
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง นางผมพัน

ที่มา พับสา วัดสุภมมา เมืองเชียงตุง เมียนมาร์ รหัส CT-06-B-023

ฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลาน พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

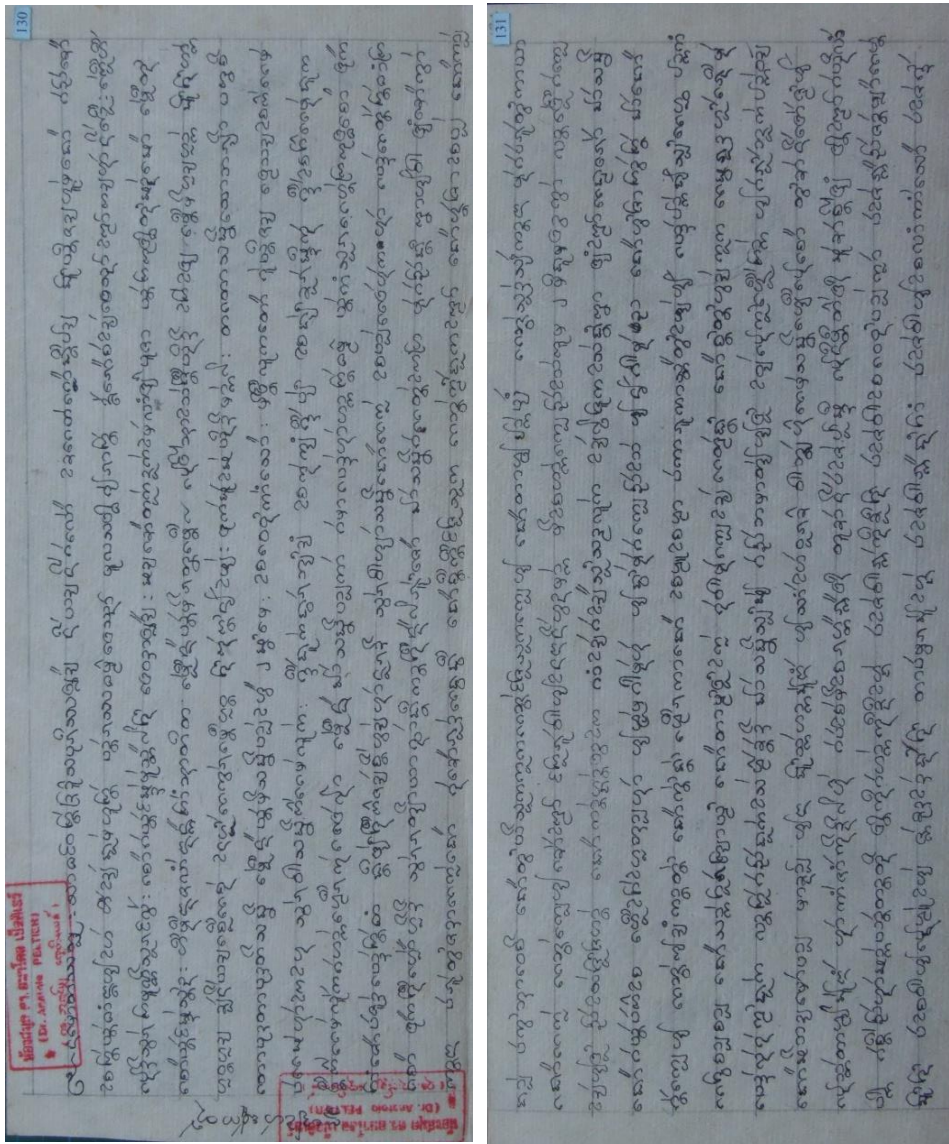
ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง นางรุ่งไร

ที่มา พับสา ดร.อนาโตล เป็ลติเยร์ รหัส ARP-Koeun.020-3

ฐานข้อมูลคัมภีร์โบราณ พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ๓

ภาพเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมไทจีน

เรื่อง นางหอยไ้

ที่มา พับสา ดร.อนาโตล เป็ลติเยร์ ARP-Koeun.047-4

ฐานข้อมูลคัมภีร์ไบเบิล พับสา และเอกสารอักษรตระกูลไท ม.ราชภัฏเชียงใหม่